

Yokuşun Başı: Böyle Gelmiş Böyle Gitmez II (1976)

Aziz Nesin (1915 – 1995)

GENEL BAKIŞ

Asıl adı Mehmet Nusret Nesin olan Aziz Nesin mizah ve hikâye yazarıdır. 1935'te Kuleli Askeri Lisesinden, 1937'de Kara Harp Okulundan, 1939'da da Askeri Fen Okulundan mezun olur. Üç ciltlik *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez* adlı eserinin ikinci cildi *Yokuşun Başı*'nda ortaokul yıllarından lise başlangıcına kadarki deneyimlerini aktarır. Sadece babasız çocukların alındığı Darüşşafaka'da öğrenim görmeye hakkı olmadığını düşündüğü için haftalarca okula gitmez ve sonunda okuldan ayrılmak zorunda kalır. Devamında hayatta ne yapacağını bilemeyip evden kaçır. Ancak yolu tesadüfen Galip amcasıyla kesişince onun sayesinde ilkokul diploması alarak eve geri döner. Geri döndükten sonra Vefa Ortaokuluna kaydolar. Ancak hem adadan okula gidip gelmek yorucu olduğu hem de ders kitaplarının hepsini satın alamadığı için derslerine gereği gibi odaklanamaz. Bir süre sonra babası İstanbul'da bir evde bahçıvan olarak iş bulunca İstanbul'a taşınırlar ama yine babasına layık bir evlat olamadığını düşünerek Galip amcasının yanına kaçır. Galip amcasının yaşadığı köyde biraz kalıp geri döndükten sonra Davutpaşa Ortaokuluna kaydolar. Babası işlemek için kiraladığı bir bahçeye derme çatma bir ev kurar ama Aziz Nesin, bir yatağının bile olmadığı bu evde o kadar mutsuz olur ki ortaokul bittikten sonra arkadaşları gibi o da askeri okula gitmeye karar verir ve Çengelköy Askeri Ortaokuluna yerleşir. Evinde bulamadığı düzenli hayatı bu yatılı okulda bulur. Ancak tanık olduğu istismar vakaları onun için çok büyük bir hayal kırıklığı olur. Adalet duygusu sarsılsa da ona yiyecek, giyecek, uyuyacak yatak ve iyi bir eğitim hayatı veren devlete karşı minnettarlığını koruyarak en başarılı öğrenci olmayı başarır. Kendini arkadaşlarına sevdirebilir. Yazar Aziz Nesin'in ilk tohumlarını bu okulda atar. Fakat bir gazete haberinde 19 Ocak 1925 Yol Mükellefiyeti Kanunu gereği köylülerin yol parası ödemeye, para ödemeye gücü yetmeyenlerin de yol yapımında çalışmaya mecbur bırakıldığını okuması onun için bir dönüm noktası olur. Ortaokul yıllarını devlete karşı minnettarlıkla geçiren Aziz Nesin liseye başladığında minnettarlık hissini devlete değil halka yöneltmesi gerektiğine karar vermiş bir gençtir.

KARAKTERLER

Adil Bey	Öğretmen
Atif Bey	Öğretmen
Bahri Bey	Öğretmen
Başçı İbrahim	Babasının tanıdığı
Cevat Bey	Öğretmen
Davut Şükrü	Öğretmen
Ünyeli Ali	Başçı İbrahim'in arkadaşı
Fatma teyze	Komşu
Fikri Servet	Öğretmen
Galip amca	Babasının arkadaşı
Hafız Tevfik	Komşu
Hasan Usta	Babasının arkadaşı
Hulusi Öktem	Müzik öğretmeni
İsmail Hakkı Bey	Çengelköy Askeri Ortaokulu müdürü ve öğretmen
Naci Bey	Babasının patronu
Nizamettin Bey	Öğretmen
Hakkı Raif Ayyıldız	Öğretmen
Haydar Bey	Mehmet Hilmi'nin babası
Hayret abla	Naci Bey'in kızı
Hikmet Bey	Kimyager
Mehmet Hilmi	Arkadaş
Mehmet Efendi	Esnaf
Salim Bey	Annesinin üvey babası
Sami Yetik	Öğretmen ve ressam

Suat Bey Çengelköy Askeri Ortaokulu müdür yardımcısı ve öğretmen
Süreyya Bey Öğretmen
Zeynep Hanım Annesinin arkadaşı
Zıpır Nazmi Öğretmen

SİNOPSİS

Aziz Nesin Darüşşafaka'dan ayrıldıktan sonra arkadaşlarının okula devam ettiğini görünce hayatta ne yapacağını bilemez ve herhangi bir şehirde iş bulmak için evden kaçır. Trenle daha önce hiç görmediği İzmit'e gider. Cebindeki parayı tükettikten sonra çaresizce bir bankta otururken tanıştığı bir çiftin Latin alfabesini öğrenmek için eğitime gelmiş olan öğretmenler olduğunu öğrenir. Öğretmenler onun Latin alfabesini bildiğini görünce akşam kaldıkları okula onu da götürürler. Aziz Nesin yaşına rağmen sahip olduğu bilgiyle orada tanıştığı öğretmenleri etkilemeyi başarır. Yemekhanede yemek yedikten sonra Galip amcasıyla karşılaşır. Galip amcası eğitim almaya gelen öğretmenlere ders veren kişiler arasındadır. Onun durumunu öğrendikten sonra Akçakoca İlkokulundan ilkokul diploması alması için onu sınava sokar. Aziz Nesin evine ilkokul diploması almış şekilde geri döner. Vefa Ortaokuluna kaydolur. Ancak adadan okula gelip gitmek günde altı saatini aldığı ve taşıyacak çok yükü olmasına rağmen çantası olmadığı için çok zorlanır. Üstelik tasarruf etmek için vapura ücretsiz binmesini sağlayan Darüşşafaka ceketini de yanına aldığında yükü daha da ağırlaşır. Babası işini kolaylaştırmak için yükünü bir handa yaşayan tanıdığı Başçı İbrahim'e bırakabileceğini söyler. Fakat bu sefer de yolu günde yedi saatini almaya başlar. Hem çok yorulduğu hem de parası olmadığından tüm ders kitaplarını alamadığı için derslerden uzaklaşır. Bazı günleri ve geceleri Başçı İbrahim'in kaldığı handa geçirir. Bu handa kaldığı sırada İstanbul'un suç ve şiddetle iç içe geçmiş yüzüyle tanışır. Sonrasında babası Naci Bey adlı birin evinin bahçıvanı olarak işe alınınca İstanbul'a taşınırlar. Okuldaki başarısızlığından dolayı yine hayatta ne yapacağını bilemeyip babasına haber vermeden Galip amcasının yaşadığı köye gider. Galip amcası bu sefer öğretmen değil, imamdır. Onun yanında biraz kaldıktan sonra geri döner ve Davutpaşa Ortaokuluna kaydolur. Babası kiraladığı bir bahçede yetiştirdiği sebze-meyveyi satmaya başlayınca bahçeye derme çatma bir ev kurar. Ancak ev o kadar rahatsızdır ki buradan kurtulmak için arkadaşlarıyla birlikte Çengelköy Askeri Ortaokuluna kaydolur. Burada tanık olduğu cinsel istismar vakaları onun için büyük bir hayal kırıklığı olsa da devletin ona sağladığı imkânlarla minnet besler. Bu hissi bir gazete haberinde 19 Ocak 1925 Yol Mükellefiyeti Kanunu gereği köylülerin yol parası ödemeye, para ödemeye gücü yetmeyenlerin de yol yapımında çalışmaya mecbur bırakıldığını okumasıyla değişir. Liseye başladığında minnetarlık hissini artık devlete değil devleti ayakta tutan halka yöneltmiş bir gençtir.

OLAYLAR

Dut ile İncir Ağacı

Annesi dutla inciri çok sevdiği için ölmeden önce babasına mezarının başucuna dut, ayakucuna incir ağacı dikmesini ister ve kuşların bu ağaçların dallarına konarak öteceklerini söyler. Aziz Nesin babasıyla birlikte annesinin Heybeliada'daki mezarlığına gider ve babası, annesinin istediği gibi başucuna dut ve ayakucuna incir ağaçlarını diker. Ancak fidanlar büyümmez. Babası ikinci defa eker ama o fidanlar da kışın donar.

Utancı

Adada su kıtlığı olduğu için suçuluk kazançlı bir iştir ve suçulardan üçü onların komşusudur. Sucu Şerif Efendi adanın eskilerindendir, Karadenizlidir. Onların evinin sağına kâgir bir ev yaptırıp kiraya verir. Bir oğlu bir de kızı vardır. Oğlu askeri okula gidip sonunda general olur. Evlerinin önündeki yamacın üstünde Sucu Ahmet Ağa'nın üç evi vardır. Öndeki iki katlı evde eşiyile kendisi, arkasındaki tek katlı evde Sucu Hafız yaşar. Diğer evi de yazın yazlık olarak kiralar.

Annesi öldüğünde Sucu Hafız annesini yıkayabilmeleri için onlara üç eşek yükü su getirir. Aziz Nesin'in babası sucuya vermesi için ona otuz kuruş verir ancak Aziz Nesin bir sebepten o parayı sucuya vermez. Sucu bir hafta bekleyip parayı babasından isteyince babası parayı ona vermesi için oğluna verdiğini filan söylemez. Hemen borcunu öder. Akşam eve gelince ona sucunun parasını verip vermediğini sorar. Aziz Nesin hiç sesini çıkarmaz ancak o kadar utanır ki bu utancı hayatı boyunca içinde taşır.

Sucu Hafız

Sucu Hafız suculuğa sonradan başladığı için diğerleri kadar varlıklı değildir, kiracıdır. Adı Tevfik'tir ama hafız diye hitap edilmesini ister. Erzicanlıdır, hızlı konuştuğu için ağzından tükürükler saçarak konuşur. Eşeğini koyacak bir ahır olmadığı için onların ahırını kullanır. Aziz Nesin'in babası ahır için ondan kira almaz. Ayrıca, tıpkı kendisi gibi Mustafa Kemal Atatürk düşmanı bir yobaz olduğu için onu özellikle sever. Atatürk'ten bahsederken şehla olduğu için "kör," Selanikli olduğundan dolayı Yahudi dönmesi sayıldığı için "dönme" diye anarlar.

Hafız, Sina Cephesi'nde savaşırken başından geçenleri abartarak anlatır. Anlattığı hikâyelerden birini Aziz Nesin çocuk olmasına rağmen inandırıcı bulmaz ve ondan sonra anlattığı hiçbir şeye inanmaz. Bu hikâyeye göre, Hafız Tevfik Almanlarla birlikte savaşırken sürekli ondan soğuk bira isteyen Alman kâfirlerine çok kızar. Bir gün dolapta soğuk bira kalmadığını görünce telaşlanıp şişelere katır sidiği doldurur. Şişeleri dolapta soğuttuktan sonra Almanlara verir. Almanlar da katır sidiğini bira diye afiyetle içer. Aziz Nesin biranın tadını bilmemesine rağmen Almanların katır sidiğini ayırt edeceğini düşünerek Hafız Tevfik'in yalan söylediğini düşünür.

Hafız Tevfik'in Cazip adında bir çocuğu vardır. Aziz Nesin arada sırada onu sevmek için evlerine gider. Daha sonra bir gün Hafız'ın eşini onun yüzünden dövdüğünü duyar. Güya Hafız bir gün öğle yemeği için eve geldiğinde eşini bebeklerini emzirirken bulur. O sırada o da onun memelerini seyretmekteymiş. Aziz Nesin böyle bir olay hatırlayamaz. Ancak bunu duyduktan sonra bir daha onların evine gitmez.

Bir Not

Aziz Nesin anılarının önceki bölümleri yayımlandıktan sonra kendisinin camilerde konu edildiğini duyar ve önce vakıf kurduğu için hayır işi yaptığının konuşulduğunu zanneder. Ancak daha sonra avukat arkadaşı Burhan Apaydın'ın bir tanıdığı ve imam bir müvekkili ona Aziz Nesin'in yazdıklarının Atatürk düşmanlığını beslemek isteyen gerici imamlar tarafından camilerde vaazlarda kullanıldığını söyler. Bunu öğrenen Aziz Nesin Atatürk ile ilgili anlattıklarının kendisinin değil, babasının düşünceleri olduğunu, bunları paylaşarak bir döneme ışık tuttuğunu, kendisinin Atatürk'e saygı beslediğini, onun tarihteki yerini yadsıyanların bunu ya kandırılmışlıktan ya bilgisizlikten ya da hainlikten yaptığını, kendisinin Kemalist ya da Atatürkçü olmadığını ama Atatürkçülüğün Türkiye'nin ilerleme yolunda bir aşama olduğunu belirtir.

Galip Amca

Babası onu evdeki hüznü havadan uzaklaştırmak için Galip amcanın yanına gönderir. Galip amca o zamanlar Arap harfleriyle yazılıp Gegbuze diye okunan Gebze'nin Balçık adlı köyünde öğretmenlik yapmaktadır. Aziz Nesin trenle Gebze istasyonuna varduktan sonra köye kadar yürür. Köye mezarlıktan girilir, köyün ortasında minaresi yıkılmış bir cami vardır. Burada ne ezan okunur ne de namaz kılınır. Galip amca bu caminin bitişiğindeki iki odalı eski bir evde yaşar. Bir odada kalır, diğer odayı da derslik olarak kullanır. Her yer toz altındadır. Odasında bir kerevetin üstündeki kirli yataкта birlikte uyurlar.

Galip amca yirmi yıl yaşlanmış gibidir. Eski neşesini ve umudunu yitirmiştir. Kendi kendine taşlamalar yazar. Aylık kazancı çok az olduğu için Gerede'deki annesini ne yanına alabilir ne de onu ziyarete gidebilir, bundan dolayı çok üzgündür. Köylüler eskiden imamlara yaptığı gibi her gün sırayla ona yemek gönderir. Her gün iki kap etsiz yemekle yağsız ayran ve ev ekmeği gelir ama ekmeğin her evde haftalık pişirildiği için genellikle kurtludur.

Gebze'deki pazara gittikleri bir gün kahvehanede Galip amcanın derviş arkadaşlarıyla beraber otururlar. Galip amca cebinden çıkardığı defterdeki şiirlerinden birini okur. Sonra arkadaşları kendi şiirlerini okur. Başka bir gün de komşu bir köye giderler. Aziz Nesin orada ilk defa ata biner. At onu ahırının kapısına kadar sırtında taşır. Atın semeri baldırlarını acıttığı için birkaç gün zorlukla yürür. Fakat Galip amca onunla pek ilgilenmez. Eskisi gibi değildir. Sonunda babası gelip onu alır ve eve beraber dönerler.

Okuldan Kaçmak

Aziz Nesin babasının hayatta olduğu ortaya çıkacak diye korktukça okuldaki arkadaşlarıyla konuşurken istemsizce "babam dedi ki" veya "babam birden gelince" gibi ifadeler kullanmaya başlar. Sonunda bir gün Fikret adlı bir arkadaşı babasının hayatta olup olmadığını sorar. Ne diyeceğini bilemeyip kekeler. Okula gitmek istemediği için annesinin ağzından birçok sahte mazeret yazısı yazar. Ramazan ayını okulda geçirmeyi çok sevmesine rağmen o Ramazan'ı evinde geçirir. Adadaki tek cami

Deniz Lisesinde olduğu ve insanlar teravih namazı için liseye gelip gitmekte zorlandığı için babası imamlık ederek Sucu Ahmet Ağa'nın evinde teravih namazı kaldırmaya başlar. O da insanları namaza çağırarak için evin önünde yatsı ezanını okur. O günlerde sesinin güzel olduğunu düşünse de zamanla aslında sadece bir çocuk olarak ezan okuduğu için insanlar tarafından takdir edildiğini anlar.

Fatma Anne

Sucu Ahmet Ağa iletişim kurması ne kadar zor bir adamsa eşi Fatma bir o kadar görgülü ve iyi kalpli bir kadındır. Fatma siyahi bir kadındır, yüzünde geldiği ülkenin geleneğine uygun olarak üç çizik vardır, çok güzel konuşur, çocuğu yoktur ama herkesin çocuğunu kendi çocuğu gibi sever ve etrafındaki herkes ona "Fatma anne" diye hitap eder. Aziz Nesin onda anne şefkati bulur.

Fatma anne evinde karpuz ya da kavun kesilince çekirdeklerini bir kâğıda serip güneşte kurutur. Aziz Nesin ona gittiğinde denize bakan iki pencere odasında oturup beraber denizi seyrederek bu çekirdekleri yerler. Aziz Nesin aradan yıllar geçmesine rağmen yine kavun ya da karpuz yedikten sonra çekirdeklerini atmaya kıyamaz. Tıpkı Fatma anne gibi kurutup yer.

Onun İstanbul'a nasıl geldiğini, türkçeyi nasıl öğrendiğini, Sucu Ahmet Ağa'yla nasıl evlendiğini merak eder ama öğrenemez. Kimse Sucu Ahmet'i ona yakıştıramaz. Hatta herkes Sucu Ahmet'in üç evi olmasını Fatma annenin tutumluluğunu yorar. Fakat bir gün Fatma anne bütün dünyaya küser. Ahmet Ağa'nın kiraladığı yazlık eve bir çift taşınır. Normalde yazlığın kirası peşin alınmasına rağmen Ahmet Ağa almaz, çift de kirayı ödemez. Üstelik yaz bitmesine rağmen evden de ayrılmazlar. Ahmet Ağa bu eve sık sık gidip gelmeye başlar. Bir gün Fatma anne de gidince onu kiracı kadınla sevişirken görür. Hiçbir şey söylemeden eve geri döner. O bunu kimseye anlatmasa da Ahmet Ağa'yla kadının kendisi anlatır. Fatma annenin gururu incindiği için bir daha ağzını açıp kimseye konuşmaz. Çekirdek yiyerek denizi seyrettiği pencerelerinde hep perdeler çekili durur. Aziz Nesin de ona eskisi gibi gidemez. Zamanla birbirlerinden uzaklaşırlar.

Geçim Derdi

ABD'nin ekonomik bunalımının bütün dünyaya yayıldığı günlerde işsizlik ve yokluk Türkiye'yi de sarar. Aziz Nesin'in babasının sabit bir işi olmadığı için hiçbir zaman ondan bahsederken mesleği hakkında net konuşamaz. Adadayken yazın bir köşkün bahçivanlığını yapar ama kış gelince o iş de biter. Fakat her gün sabit bir işi varmış gibi evden çıkıp vapurla İstanbul'a gider, akşam da ucuza aldığı yiyeceklerle geri döner. Ekmeği bile ucuz olduğu için İstanbul'dan alır. Aziz Nesin de kız kardeşiyle birlikte kırlardan pişirilip yenebilecek bitkiler ve zehirsiz mantar toplar. Bahçelerinde tavuk ve hindi besleyip adaya tedavi için gelen verem hastalarına yumurtalarını satarlar. Sularını iskele yakınındaki çeşmeden güğümlerle eve taşırlar. Aziz Nesin su taşırken en çok evdeki hizmetçilerinden veya annelerinden su isteyen çocuklara imrenir. Fakat yıllar sonra yaşadığı bu yoksulluğun ona direnç ve güç kazandırdığını idrak eder. Hatta babasına büyük bir adam olmayarak onu türlü felaketlerden kurtardığı için teşekkür ettiği bir köşe yazısı bile kaleme alır.

Bir Anneyle Kızın Yarattığı Telaş

Bir gün denize girip çıktıktan sonra kayalıklarda güneşlenirken ayak sesleri duyar, dönüp bakınca komşularından bir anneyle kızın geldiğini görür. Bir an kendini komşu kızına gösterme arzusuyla yerinden doğrulup dikilir sonra da denize balıklama dalar. Başını dipteki bir taşla çarptığı gibi hemen denizden çıkar. Yüzüne kan aktığını fark edince gözleri utançla anneyle kızı arar ama onlar çoktan geçip gitmiştir. Kan durmayınca eve gidip yarasına önce tuz sonra da tütün basar. İzini de ömür boyu taşır.

Başka bir gün su dolu güğümlerle çeşmeden zar zor eve yürürken güğümler baldırına çarptıkça dökülen su ayakkabısına dolar. Islanan ayakkabısı da ayağından çıkar. Kolunu sarkıtırsa güğümleri daha rahat taşıyacaktı ama boyu kısa olduğu için bu sefer de güğümler yere değer. Biraz sonra yine anneyle kızı ona doğru yürürken görür. Onları görünce güğümleri yere bırakır. Güğümlerden biri devrilir. Güğümdeki su akıp giderken güğümü yerinden kaldıramaz. Eğer bunu yaparsa onlar tarafından ayıplanacakmış gibi hisseder. Anneyle kız onun farkına bile varmadan geçip gider. Yeniden çeşmeye gidip boşalan güğümü tekrar doldurur.

Komşunun Cüzdanı

Sonbahar gelmiştir. Evlerinin önündeki yamacın başındaki evin yazlık kiracıları henüz dönmemişlerdir. Bir akşam kiracı olan adam her akşamki gibi bir Rum'un kiralık eşeği üstünde eve döner. Evin önüne gelince eşekçinin yardımıyla eşekten iner, ceplerini karıştırır, aradığını bulamadığı için iç cebindeki

cüzdânını çıkarır ve eşekçiye parasını öder. Eşekçi de ona para üstü verir ve eşeğini dürterek gider. Adam evin zilini çalmak için kolunu kaldırıncâ cüzdânı yere düşer. Kapı açılır, adam içeri girer. Olan biteni seyreden Aziz Nesin hemen yerinden fırlayıp zile basar. Adam kapıyı açınca eliyle yerdeki cüzdânını gösterir. Adam şişkin cüzdânını aldıktan sonra içindeki paraları sayar. O da belki kendisine biraz harçlık verir umuduyla gitmeyip orada bekler ama adam teşekkür ederek kapıyı kapatır.

Annenin Mezar Taşı

Mezar taşı yaptırmak için mezarın iyice çökmesi gerektiğini düşünerek annesinin mezarına mezar taşı yaptırmak için bir kış beklerler. Babası eski mezarlardan sökülmüş demir parmaklıkla iki mezar taşı satın alır. Demir parmaklık eğri olduğu için günlerce uğraşıp onu düzeltir. Mezar taşlarından birinde çiçek kabartması birinde de yazı vardır. Yazıyı silip Aziz Nesin'den "Ölmeyen yalnız Allah'tır" anlamına gelen "Ve hüvelbaki" ifadesini yazmasını ister. O da iki kurşun kalemi birbirine bağlayıp Arap harfleriyle bunu, annesinin adını, doğum ve ölüm tarihlerini yazar. Sonuna da "Ruhuna Fatıha" ekler. Babası onun kurşun kalemlerle yazdıklarını çekiçle taşta kazır. Sonuç çok güzel olmasa da içlerine siner. Böylece annesinin bir mezar taşı olur.

Marusa

Komşu evlerden birine Marusa adlı çok güzel bir Rum kadınıyla Recep adındaki eşi taşınır. Recep Deniz Lisesinde askerlik yaparken Marusa'ya aşık olmuş, terhis olunca da onunla evlenmiştir. Balıkçılık yapan Recep ne giyse yakışan güzel gülüşlü bir adamdır. Marusa'nın annesi ve kız kardeşi rıhtımda dilencilik yaptıkları için Recep Marusa'nın onlarla görüşmesini yasaklar. Ancak Marusa Recep evde yokken annesiyle kız kardeşini eve alıp onların karınlarını doyurur. Bir süre sonra o evden taşınırlar. Aziz Nesin'in babası da evi adadan İstanbul'a taşır ama arada sırada o eve uğrarlar. Aziz Nesin yine böyle adadaki evde kaldığı bir gün Recep'in Marusa'yı kıskançlıktan dolayı öldürdüğünü ve cezaevine girdiğini öğrenir.

Yangın

Bir gün henüz öğle olmamışken komşu evlerden birinde yangın çıkar. Evler tahtadan ve bitişik olduğu için herkes telaşa kapılır ve eşyalarını dışarı çıkarır. Aziz Nesin'in babası ise yangının onların evine gelmeyeceğini, rüzgârın ters döneceğini söyleyerek evinde kalmaya devam eder, dua okur ve eşyaların dışarı çıkarılmasına izin vermez. Onu dışarı çıkması için ikna etmeye gelenlere "Bizim ev sigortalıdır, yanmaz!" diye güler geçer. Bu sırada, yanan evlerden fırlayan çivilerin çamları tutuşturmasından korkulur. İtfaiye aracı çok geç de olsa gelir ve yanma ihtimali olan evlere su sıkılır. Ancak rüzgâr gerçekten de ters esmeye başlayınca evleri yanmaktan gerçekten de kurtulur.

Hasta Bir Kadın

Babasının arkadaşlarından biri Deniz Lisesinin kazancı ustalarından Hasan Usta'dır. Oğlunun annesi vefat ettikten sonra daha genç bir kadınla evlenmiştir. Bu kadın sara hastasıdır. Hasan Usta işine, oğlu da çıraklık yaptığı bakkala gidince kadın evde yalnız kalır, o yüzden sara nöbeti geçirdiği günlerde kendini oraya buraya vurduğu için vücudunda morluklar oluşur. Hasan Usta onun evde yalnız kalmasını istemediği için bazı günler Aziz Nesin kadına eşlik eder. Babası da sık sık gelip kadını okur. Bir gün evde kadınla baş başayken kadın nöbet geçirmeye başlar. Kadını o hâlde bırakamayacağı için evden çıkıp kimseye haber veremez. Kadının medivenlerden aşağı yuvarlanmamasına dikkat ederek bekler. Kadın sonunda hiçkırarak ağlamaya başlar ve aynı anda da altına işer. Kendine geldiğinde ayağa kalkıp olmayan kişilerle konuşmaya başlar. O an kadın hakkında neden cinlerle konuşuyor diye konuşulduğunu anlar. Hatta kadının erkek bir cinle evli olduğunu bile iddia eden vardır. Akşam Hasan Usta gelinceye kadar kadının başında bekler. Sonrasında, babası kadına nöbet geçirirken gördüklerini hatırlayıp hatırlamadığını sorar. Kadın bir delikanlıdan bahseder ama Aziz Nesin kadının aslında hiçbir şey hatırlamadığını, sadece babasının telkinlerine kapıldığını düşünür.

Cinsellik

Aziz Nesin babasının bir kez bile müstehcen bir konuşma yaptığını duymaz. Bir gün babasıyla birlikte onun emekli deniz subayı olan bir arkadaşının evinin önünden geçerlerken babası genç yaşta inme inmiş olan bu adamın kendisine iyi bakmadığından şikayet edip çok kadınla birlikte olan erkeklerle inme indiğini söyler ve bir erkeğin cinsel ilişkide aşırıya kaçmaması gerektiğini savunur. Henüz on iki yaşında olan Aziz Nesin'in babasından aldığı tek cinsel eğitim budur. Babasının onu artık bu tür konuları konuşabilecek kadar büyümüş görmesinden hoşlanır ama hiçbir şey söylemeden sadece onu dinler.

Savaşın Çocuklara Yansıması

Yunanlarla savaş biteli beş yıl geçmiştir ancak düşmanlık sonlanmamıştır. Çocuklar bu düşmanlık nedeniyle Yunan bayrağının rengi olan mavi ve beyazı bile sevmezler. Aziz Nesin babasının onun için aldığı biri mavi ve beyaz, diğeri kırmızı ve beyaz çizgili iki atletten mavi ve beyaz olanı okulunda giydiği zaman sınıf arkadaşları onu kınar. O da bir daha bu atletini giyemez. Dahası, adadaki çocuklar da Rum çocuklarına sataşır. Bir gün Aziz Nesin'in böyle bir arkadaşı çocukları taş toplamaya ikna eder. Az sonra birkaç Rum çocuğu görünce taşları atmaya başlarlar. Rum çocukları kendilerini savunmadan kaçarlar. Bunun üzerine Aziz Nesin utanarak cebindeki taşların hiçbirini kimseye atamaz. Arkadaşlarından gizlice cebindeki taşları yere atar. Sonrasında da onları bunu yapmaları için örgütleyen arkadaşıyla arası açılır. Bu olaydan otuz dokuz yıl sonra *Kahve Demokrasi* adlı kitabı Yunancaya çevriline kitaba ön söz olarak yazdığı yazıda bu çocukluk anısından bahsederek barış dolu bir dünya diler.

Fotoğraflar

Eşi sara hastası olan Hasan Usta'nın evinin üst katında üç oğluyla birlikte bir tarih öğretmeni yaşar. Bir hastalıktan dolayı göremeyen bu tarih öğretmenin oğulları da zamanla görme yetilerini kaybeder. Üçü de sokağa çıkmayan bu çocuklar evde ya keman çalar ya da birbirleriyle güreş ederler. İşte bu evde bulunan iki yüz üç yüz kadar fotoğraf bir şekilde Hasan Usta'nın oğlunun eline geçer. Türklerin duruşlarından ve bakışlarından tanınabileceğine inanan Aziz Nesin hep erkeklerin bulunduğu bu fotoğraflara bakarak onların Türk olduklarını düşünür ancak hiçbiri bir Türk gibi giyinmemiştir. Hemen hepsi beyazlar içindedir. Çoğu gözlüklü, kısa pantolonlu veya şortludur. Kiminin başında kolonyal şapka adı verilen, sıcak sömürge ülkelerinde giyilen şapkalardan vardır. Ayaklarında da beyaz spor ayakkabılar. Tüm fotoğrafların arkasında "Malta" yazmaktadır. Yıllar sonra bu kişilerin İstanbul'u işgal eden İngilizlerin Malta'ya sürdüğü Türk aydınları olduklarını anlar ve kaybolan fotoğrafları alıp saklayamadığı için çok üzülür.

Salim Bey

Aziz Nesin'in annesini evlatlık alan Salim Bey zeytinyağı ve sabun gibi ürünler sattığı bir mağaza açar. Aziz Nesin okuldan kaçtığı bazı günlerde onu burada ziyaret eder. Her gittiğinde kendisine harçlık verildiği için para almaya gittiğinin düşünülmesinden çekinir ama aldığı paraya ihtiyacı olduğu için para verilmesini de içten içe ister. Kendi kendine oraya bir daha gitmeyeceğine söz verir ama sonra dayanamayıp tekrar gider. Evine gitmek istemez. Zira annesi veremden öldüğü için kullandığı her şeyi kendi kullandıkları şeylerden ayırdıkları için rahatsız olur. Ancak hayatı boyunca Salim Bey ve ailesi tarafından sevildiğini hisseder.

Kâğıt

Aziz Nesin çocukluğunda insanların yerde ekmek veya yazılı bir kâğıt gördüğünde hemen yüksek bir yere kaldırdığını, kendisinin de boş ve dolu kâğıda her zaman saygı duyduğunu belirtir. Bunun sebebi çocukken tanıdığı bir adamdır. Babasının kendisinden yaşlı bir arkadaşı olan bu adam daima tıraşlı gezen ve iyi giyinen Giritli bir arzuhâlcidir. Henüz Latin alfabesi kabul edilmediği için adliyede Arap harfleriyle elyazısı dilekçeler yazar.

Bir akşam babasıyla birlikte adliyeye gidip bu yaşlı adamla birlikte vapura biner Haydarpaşa'ya giderler. Oradan trenle Pendik'e geçerler. Giritli dilekçecinin evinde yatılı misafir kalacakları için Aziz Nesin bu fakir adamın kim bilir ne kadar kötü bir evde yaşadığını düşünüp kendi kendine hayıflanır. Trenden inip deniz kıyısına yakın konakla yalı melezi üç katlı bir eve vardıklarında şaşırır. Gece bembeyaz çarşaflar üstünde rahat bir yatakta yatarlar. Ertesi gün babası durumu açıklar.

Giritli adam aslında çok zengindir bir ailedendir ancak Girit'ten ayrılırken mallarının çoğunu orada bırakmak zorunda kalmıştır. Bıraktığı mallara karşılık devlet ona ülkeyi terk etmek zorunda bırakılan gayrimüslimlerin sahipsiz kalan evlerinden biri olan bu evi vermiştir. Yaşlı olduğu için iş bulamamış mecburen dilekçecilik yapmaya başlamıştır.

Ertesi gün hafta sonu olduğu için o günü de o evde geçirirler. Aziz Nesin bulduğu bir kâğıdı özensizce ortaya ikiye yırtınca yaşlı adam kâğıda saygısı olmayan kimsenin aydın olamayacağını söyleyip bir kâğıdı önce iyice katlayıp sonra da katlama çizgisinin olduğu yerden nazikçe ikiye böler. Kâğıt onun yırttığı kâğıttan farklı olarak pürüzsüz ve dümdüz şekilde ikiye ayrılmıştır.

Amca

Babası, annesinin ölümünden sonra bencil ve sorumsuz bulunduğu için hiç beğenmediği abisi Şaban ile görüşmeye başlar. Ancak seyrek görüşürler. Böylece Aziz Nesin okuldan kaçtığı günlerin bazısında

amcasının evinde kalır. Amcası Bebek'ten Beyoğlu'ndaki Arap Camii'nin avlusunda yer alan iki katlı küçük, tahta bir eve taşınmıştır. Burada eşi, oğlu ve kızıyla birlikte yaşar. Tütün deposunda gece bekçisi olarak çalışır ancak iyi giyinmeye ve eğlenmeye düşkün olduğu için bekçiden ziyade deponun sahibi gibi görünür. Anca dört yaşındaki oğlunu da kendi gibi yetiştirir. Oğlu birine küfrettiğinde veya bir şeyi kırdığında oğlunu daha çok küfretmesi ve daha çok kırıp dökmesi için cesaretlendirir.

Amcasının birkaç tavuğuyla bir horozu vardır. Bir gün horozunun başka bir horoz tarafından dövüldüğünü görünce sinirlenir ve horozu kesmeye karar verir. Ancak Aziz Nesin buna engel olur. Hemen Heybeliada'ya gidip mahalledeki tüm horozları döven horozlarını alıp yola çıkar. Vapurda onu gören bir adam horozunu nereye götürdüğünü sorar. O da durumu anlatınca adam horozun dövüş horozu olmadığını söyler ve horozun dövüşmeden önce yerine alışması için kümeste tavuklarla birkaç gün kalması gerektiğini belirtir.

Adamın sözünü dinleyerek horozu kümeste birkaç gün besler. Horoz bir gün caminin avlusunda öbür horozla karşılaşınca dövüşe tutuşur. Horozlar dövüşürken birçok adam gelip dövüşü seyretmeye başlar. Diğer horozun sahibi olan caminin müezzini de gelip tezahürat tutar. Aziz Nesin'in horozunun boyu kısa olduğu için diğer horozdan dayak yer. Horozunun kanı diğer beyaz horozun tüylerine yapışıkça birinin bu vahşete dur demesini ister ama herkes dövüşü seyretmekten çok haz alıyor gibi görünmektedir. Sonunda horozu mahmuzunu beyaz horozun boğazına geçirerek onu ölümcül şekilde yaralar. Diğer horozun sahibi hemen onu alıp gider. Adamın horozu keseceğini anlayınca yaptığına pişman olur. Zira önünde sonunda yine bir horoz kesilecektir. Bir süre sonra okuldan kaçtığı bir gün yine amcasına gidince amcasının horozunu kestirdiğini öğrenir. Böylece kendi horozundan da olur.

Babanın Güveni

Okuldan kaçıp babasının tanıdıklarında veya amcasında kaldığı bazı günlerde kaldığı eve misafirlige gelen babasıyla karşılaşınca okulunun tatilde olduğu yalanını söyler. Babası da her seferinde ona inanır. Babasının ona olan güveni karşısında ezildiği için onu etkileyebileceği gerçek bir başarı elde etmeyi hayal eder. *Köroğlu* adlı gazetede iş ilanlarına bakar ama hiçbirini onun yaşında bir çocuğa uygun değildir. Sonunda, babasına okulda çok başarılı olduğu için onu sınavsız altıncı sınıfa geçirdikleri yalanını söyler. Babası bu yalana da inanarak yedinci sınıfa bile geçmeye hakkı olacak kadar akıllı olduğunu söyler. Babasının onun yalanlarından şüphelenmeyen bu hâli onu utandırarak gerçekten de inanılır ve güvenilir bir insan olmaya zorlar. Aziz Nesin bunun bazı çocuklarda kendisinde olduğu gibi olumlu sonuç vereceğini ama bazılarında ise ters tepeceğini not düşer.

Dergi

Parası oldukça *Çocuk Sesi* adlı dergiyi satın alır. Kimi zaman da derginin açtığı yarışmalara katılır. Derginin yanında *Köroğlu* adlı gazeteyi de okur. Bu gazete sınıfını başarıyla tamamlayan öğrencilerin fotoğraflarını ve geleceğe dair ne düşündüklerini anlattıkları yazıları yayımlar. O da bir fotoğrafıyla birlikte geleceğe dair neler beklediğini anlatan bir yazıyı buraya gönderir. Basında çıkan ilk yazısı bu olur. Ancak Aziz Nesin o yazıda neler yazdığını hatırlamaz.

Bir Şapka

Bir gün okula gitme niyetiyle adadan vapura binerek ayrılır. Vapur Burgazada'ya uğrayınca inmemek için kendini zor tutar. Biraz sonra Kınalıada'ya varınca dayanamayıp iner. Kınalıada'ya ilk defa gelmiştir. Adada biraz dolaşır. Kış olduğu için pek kimse yoktur. İskelede yürürken kıyıya bir şeyin çarptığını görür. Yaklaşınca o şeyin kadife bir siyah şapka olduğunu anlar.

Şapka giyme zorunluluğu yüzünden babası bir kasket takmaya başlamıştır zira şapka takmayı kâfirlik sayar. Ancak akşam Aziz Nesin eve dönüp okulun bulaşıcı bir hastalık yüzünden tatil edildiğini söyledikten sonra şapkayı ona verince para ödmeden elde ettikleri bir şey olduğu için onu bir süre takar.

Bit

Okuldan kaçtığı günlerde misafir olarak kaldığı kişilerden biri Kasımpaşa'da iki katlı, tahta bir evde yaşayan İskelecî İsmail Efendi'dir. Evde eşi Fatma Hanım ve onun önceki eşinden olan oğlu ve kızıyla birlikte yaşar. Kadının oğlu gemici olduğu için eve çok uğramaz ama kızı daima kirli elbisesinin içinde dağınık saçlarıyla ve ağzından akan salyalarla ortalıkta dolaşır. Aziz Nesin ne zaman bu evde kalsa kaşınmaya başlar zira bitlenmiştir.

Onların komşularından birinin kızına arada sırada halk kitapları okur. Kız bir gün ona Fatma Hanım'ın dilsiz kızını yıkayıp temizlediğini ama bazı vücutların daima bit ürettiğini kızın da bundan muzdarip olduğunu söyler. Okula gittiği bir gün bu komşu kızla annesini hademelik yaparken görür. Onlar onu gördüklerine sevinirlerken o, okuldan kaçtığını babasına söylemelerinden korkarak bozulur.

Bir İşi İyi Yapmak

Vapur iskelesi yapımı ustası olan İsmail Efendi işteki başarılarını anlatmaktan çok hoşlanır. Marmara ve Ege kıyılarındaki iskelelerin yapımında çalıştığı için eve iki haftada bir uğrar. Karabiga'dan döndüğündeki neşesi Aziz Nesin'in aklına kazınır. Karabiga'da İskeleyi onarıırken iskele kazığı olarak çakılacak ağaçların kabukları soyulmadan çakılması gerektiğini söyleyince başındaki mühendis ona itiraz eder ve böceklerin, balıkların ve başka deniz canlılarının ağaçların kabuklarına yuva yapacaklarını iddia eder. İsmail Efendi tam da bu yüzden kabuklu ağaçların zamanla kireçlenip taşlaşacağını ve denizin dibinde daha sağlam kalacağını, kabukları soyulmamış ağaçların da daha çabuk çürüyeceğini belirtir. Ancak mühendis ikna olmaz. Sonunda mühendisin dediği yapılır.

Günler sonra mühendis ona kendisinin yanıldığını anladığını söyler. Bir iskelede hem kabuklu hem de kabuksuz ağaçtan yapılmış kazık gördüğünü, kabuklu ağacın daha sağlam durduğunu belirtir. İsmail Efendi bu konuşmayı büyük bir keyifle defalarca anlatır. Aziz Nesin onun bu hâlden o kadar etkilenir ki kaleme aldığı Biraz Gelir Misiniz adlı oyununda çırağıyla konuşan bir ustaya bir insanın işi ıslık bile çalmak olsa diğer ıslık çalanlardan ayrışması gerektiğini söyletir. Yani biri büyük bir iş yapmıyor olabilir ancak yaptığı işi en iyi yapanlardan olabilir. Aziz Nesin İsmail Efendi'den bunu öğrenmiştir.

Fatma Hanım'ın öbür eşinden olan oğlu İsmail de eve nadiren uğrar. Bir gelişinde o da orada olduğu için beraber vinç operatörü olarak çalıştığı gemiye giderler. İsmail geminin ambarındaki malları vinçle rıhtıma indirir. Bütün gün onu seyreden Aziz Nesin eğer okuyamazsa vinç operatörü olup olamayacağını merak eder. Zira koca şeyleri birkaç el hareketiyle yerinden oynatan İsmail'in o becerikli hâlden çok etkilenir.

Bir ara İsmail Efendi Karabiga'da çalışırken ailesi için orada ev kiralar. Aziz Nesin de babasından izin alarak onlara katılır. Evlerinde misafir olduğu sürede İsmail Efendi'nin iskelede nasıl çalıştığını seyreder. Özellikle işçilerin ağaçlara baltayla nasıl şekil verdiğinden, kazık çakarken şahmerdanı nasıl kullandıklarından, ağır yük taşırken nasıl organize olduklarından, çıkardıkları seslerden bile çok etkilenir. Onların becerikliliklerinin kullandıkları koca aletleri ufalttığını, böylece şeylere hükmettiklerini düşünür.

Zeynep Hanım

Anılarının ilk cildinde bahsettiği eşi bıçaklanarak öldürüldükten sonra bir Arnavutla dördüncü evliliğini yapan Zeynep Hanım okuldan kaçtığı günlerde evinde kaldığı kişilerden biridir. Evine Kasımpaşa'daki dik bir yokuş üstünde bulunan bir Çingene mahallesinden geçilerek gidilir. Tek katlı, tahtadan, dışı tenekelerle kaplı küçük evlerle dolu bu mahallede o kadar çok çocuk vardır ki Aziz Nesin bu kadar çocuğun bu küçük evlere nasıl sığına bir türlü inanamaz. Her oradan geçişinde çocukların kendisine sataşmalarından korkar. Ancak korktuğu hiçbir zaman başına gelmez. "Esmer yurttaşlarımız" diye anılan bu topluluğa ait kişilerle yıllar sonra cezaevinde arkadaş olur. Hatta bazısının o günlerde kendisinden korktuğu çocuklardan olduğunu düşünür. Ama o günlerde bu korkusu nedeniyle Zeynep Hanım'ın evine giderken onların yanından geçmemek için تنها bir kır yolunu kullanır.

Bir gün Fatma Hanım'ın evinden Zeynep Hanım'ın evine bu yoldan giderken etrafta kimse olmadığı için rahat rahat kaşınmaya başlar. Ancak kaşınma isteği o kadar güçlüdür ki kendini alamaz. Sonunda eline bir bit gelir. Hemen bir çukura girip üstündeki her şeyi çıkarır. Çamaşırlarındaki bitleri görünce tiksinti duyar. Gördüğü her biti teker teker ayıklar. Giyinip Zeynep Hanım'ın evine gider.

Akşam Zeynep Hanım onun kaşındığını fark edince yanına çağırıp kontrol eder. Bitlendiğini anlayınca üstündeki tüm kıyafetlerini çıkarttırır. Azin Nesin bu arada onun gizlice ağladığını görür ve annesi gibi temiz bir kadının oğlunun böyle bakımsızlıktan bitlenmesine üzüldüğünü anlar. Halbuki o bakımsızlıktan değil bitli olduğunu bildiği bir eve gitmekten ötürü bitlenmiştir. Zeynep Hanım'ın yıkayıp kuruttuğu kıyafetlerini giyer.

Zeynep Hanım'ın eşinin üç kardeşinin evleri de onların evinin yanındadır. Hepsi ihtiyaç duydukları meyve ve sebzeleri bahçelerinde yetiştirir. Bahçeleri bir tepeye uzanır, burada da incir ağaçları vardır.

Bir gün öğretmenleriyle geziye çıkmış bir öğrenci grubu bu tepeye gelip bahçedeki incir ağacına tırmanarak incirleri yemeye başlar. Zeynep Hanım'ın Arnavut eşi çocuklara seslense de iyi Türkçe konuşmadığı için alay edilerek dikkate alınmaz. Aziz Nesin duruma sinirlenir ve üstündeki Darüşşafaka üniformasından bir resmi görevlinin üniformasından aldığı cesarete benzer bir cesaret alarak çocukların yanına gider. Çocuklara yaklaştıkça kendisinin de aslında bir çocuk olduğunu daha yoğun hissetmeye başlar. Fakat özellikle öğretmenlerinin onları uymayışına kızarak birkaç cümle eder. Ancak kimse onu ciddiye almaz. Öğretmenleri umursamaz bile. Sinirden ağlayarak geri döner. Birinin ağacından izinsiz incir yiyen bu öğrencileri ve öğretmenlerini resmini ve yazısını basan Köroğlu gazetesine yazmayı planlar. Onları yazdığı yazıyla rezil edecektir. Ama ne hangi okuldan olduklarını ne sınıflarını ne öğretmenlerinin kim olduğunu bilir. Üstelik çocuklara kızarken öğrenci oldukları hâlde nasıl böyle davrandıklarını sormuştur. Bunu yapmasının sebebi artık kendisini bir öğrenci olarak göremeyişidir. Ona göre bir öğrenci asla böyle bir şey yapamaz.

Bedensel ve Cinsel

Aziz Nesin'in mevsimi tam hatırlayamasa da havanın sıcak olduğundan emin olduğu bir gün öğleden sonra odadaki şiltelerden birini yere atıp üstüne soğuk çarşafı serer ve soğuk yorganın altına girer. Perdeler rüzgârla kıvıldıkça her şey oynuyor gibi gelir. Kendini dalgalı bir denizde kayığa uzanmış gibi hisseder. Uykuyla uyanıklık arası bir hâlde yorganı kaldırdıkça çıplak bacaklarını açmış yanında uyuyan bir kadın görür. Sonrasında iç bayılıcı bir duyguyla gevşer. Gizli bir şey yaşadığının farkındadır ancak bunu herkesin yaşadığını da bilir.

Kemberburgaz

Okuldan kaçıp evinde kaldığı kişilerden biri babasının Kemberburgaz'da oturan bir tanıdığıdır. Bu adam sebze ve meyve yetiştirip ürünlerini at arabasıyla hale getirip orada kabzımallara satarak geçinen biridir. Aziz Nesin birkaç defa onun at arabasında kereviz gördüğü için hayatı boyunca ne zaman kereviz görse bu adamı hatırlar.

Onun evinde kaldığı günlerde adamın oğlu onu kahvehaneye götürür. Yaşlılar gittikten sonra içeride kalan delikanlılar onu çocuktan sayıp görmezden gelerek müstehcen konuşmalar yapar. İçlerinden biri gittiği genelevi ballandıra ballandıra anlatırken arkadaşları da merakla dinler. O ise bu anlatılan şeyleri ilk defa duyuyordur.

Evinde kaldığı adamın kardeşi nalbanttır. Gündüzleri onun dükkânına giderek nasıl nal yapıldığını seyreder. Adamın atları nallamadan önce tırnaklarını kesmesinden çok etkilenir. Ona göre atın tırnağını böyle muntazam kesebilmek ameliyat yapmak gibi zor bir iştir. Bu becerikli nalbant bir akşam onun ağrıyan dişini de çeker. Bir akşam dişi ağrıyınca evinde kaldığı adam onu kahvehaneye getirir, nalbant olan kardeşi de lüks lambası ışığında kerpetenle dişini çeker.

Okuldan Kaçma Meselesi

Babası bir şekilde okuldan kaçtığını anlar ve hiç kızmadan sakince neden okula gitmediğini sorar. Babasına o hayatta olduğu için babasız çocukların hakkına girmekten utandığını söyleyemez. Susar. Ancak bu sefer babası daha da üsteler. Sonunda, okuldan kovulduğu yalanını söyler. Babası bunu duyunca kalakalır. Daha sakin bir ses tonuyla sebebini öğrenmek ister. Bunun üzerine, izinli olarak eve geleceği gün yanlılıkla başkasının pantolonunu giydiğini, pantolon çaldığı için kovulduğunu söyler. O an babası bembeyaz kesilir. Başka hiçbir şey sormaz.

Darüşşafaka'dan kaçmasının bir sebebi babasının hayatta olmasıysa bir sebebi de sınıf arkadaşlarının onunla alay etmesidir. Yıllar sonra yurt dışında okuyan oğullarından biri yatılı okuduğu okuldan çok kitap okuduğundan dolayı arkadaşları onunla alay ettiği için bir pansiyona taşınmak istediğinde benzer şeyleri kendisinin de yaşadığını, akranlarından daha çok şey bildiği için ona yaşı büyük bir cüce muamelesi yaptıklarını ve "Kart" lakabını taktıklarını ama onun zamanla başkalarının söylediklerine aldırış etmemeyi öğrendiğini anlatır.

Babası onun söylediklerine inanmadığı için soruşturup bunun doğru olmadığını öğrenir. Hırsızlık suçuyla okuldan kovulmadığını anladıktan sonra rahatladığı için okula gidip gitmemesini önemsemez. Ancak annesini evlat edinmiş olan Salim Bey onu yeniden Darüşşafaka'ya aldırmanın yollarını arar ve okul müdürü Ali Kâmi Bey'i (sonradan Akyüz soyadını almıştır) tanıyan bir arkadaşına onu tekrar okula alması için bir mektup yazdırır.

On iki yaşındaki Aziz Nesin bu mektubu alıp doğruca okula gider. Müdürün onu okula kabul etmesi durumunda çok çalışıp arkadaşlarından geri kalmayacağına dair kendi kendine söz verir. Ancak müdür mektubu açıp okuduktan sonra onu okula tekrar kabul etmesinin artık mümkün olmadığını, mektubu yazan kişiye kendisinin cevap yazıp göndereceğini söyler. Bunları duyduktan sonra büyük bir hayal kırıklığıyla okuldan dışarı çıkar. Artık buraya dönmesi imkânsızdır. Ancak yıllar boyunca kâbuslarında tekrar tekrar okulun koridorlarında yürüdüğünü ve müdürün odasına girip o mektubu teslim ettiğini görür.

Evden Kaçış

Okul tatile girmiş, tüm arkadaşları ilkokulu bitirip ortaokula geçmiştir. O ise hangi sınıfta olduğu belirsiz hâlde kalakalmıştır. Annesinin ölmeden önce onun yatılı okulda okumasından dolayı hissettiği iç rahatlığıyla ilgili sözlerini hatırladıkça bir şey yapmak ister. Bir gece sabah karşı babasının cebinden gizlice bir miktar para alır ve Anadolu'da bir şehre gidip herhangi bir yerde herhangi bir işte çalışmak için yola koyulur.

Haydarpaşa'dan trene binip gözüne hoş gelen yerde inmeye karar verir. Bu, İstanbul dışına dördüncü çıkışıdır. İlkinde Galip amcasıyla Tekirdağ'a, ikinci kez Galip amcasının öğretmenlik yaptığı köye, üçüncü kez İsmail Usta'nın çalıştığı Karabiga'ya gitmiştir. Tren İzmit'e varınca iner. Buraya ilk gelişidir. Caddelerde dolaşır iş aramaya başlar. Lokantalara bakıp kendisini işe alıp almayacaklarına dair fikir yürütürken gözüne birini kestirir. Ancak içeri girip iş istemeye çekindiği için çekimser kalır. Biraz düşündükten sonra cesaretini toplayıp içeri adımlar. Fakat o içeri girer girmez garsonlardan biri onu müşteri zannedip hemen yer gösterir. Garsona iş aradığını söyleyemediği için gösterdiği yere mecburen oturur. Karnı da çok acıkmıştır.

Yemek yedikten sonra caddede yürümeye başlar. Bir sinema görünce önünde durur. Sinemaya girip bir film seyrettikten sonra dışarı çıkar. Birkaç adım sonra küçük bir dondurmacı görünce canı dondurma çeker ve cebinde kalan son parayla dondurma alır. Dondurmayı da yedikten sonra deniz kıyısına doğru yürür. Gördüğü bir parka yönelir. Oturduğu bir bankta şimdi ne yapacağını düşünürken biraz ilerisindeki bankta oturan genç kadınla erkek dikkatini çeker. Genç kadın adamın ceket düğmeleriyle oynarken genç adam da kadının saçlarını okşamaktadır. Bir süre sonra kendini onlarla sohbet ederken bulur. İkisi de İstanbullu birer öğretmendir, Latin alfabesi kabul edildiğinden dolayı yeni alfabeyi öğrenmek için öğretmenlere verilen eğitimi almak için İzmit'e gelmişlerdir. İki genö öğretmen onun Latin alfabesiyle okuyup yazabildiğini öğrenince onunla daha çok ilgilenmeye başlar. Akşam olunca da kaldıkları yere onu da götürürler.

Gittikleri yer Akçakoca İlkokuludur. Bir dersliğe girip başka öğretmenlerin de yanında ona tahtaya Latin alfabesiyle bir şeyler yazdırırlar. O yazdıkkça öğretmenler şaşırır. O da bu ilgiden hoşlandığı için tahtaya bir de bazı siyasetçilerin karikatürlerini çizer. Karikatür yapmayı *Köroğlu* gazetesindeki karikatürlere bakarak öğrenmiştir. Akşam yemeği vakti geldiğinde yemekhaneye inerler. İçeride iki yüz üç yüz kadar öğretmen vardır. Kadın öğretmenlerle erkek öğretmenler ayrı masalarda oturmaktadır. O da erkek öğretmenler arasında bir yere oturur. Yemekten sonra öğretmenlerle birlikte merdivenlerden çıkarken büyük bir tesadüf yaşar ve karşısında birden Galip amcasını bulur. O da merdivenlerden aşağı inmektedir. Onu görür görmez orada ne yaptığını sorar, o da hiç düşünmeden "Sana geldim Galip amca" diye karşılık verir. Galip amcası Latin harfleriyle yazı yazan ve karikatür çizen çocuğu duyunca merak edip yemekhaneye öyle inmiştir. O çocuğun o olduğunu öğrenince tepkisiz kalmaya çalışır ama Aziz Nesin onun bu durumdan hoşlandığını düşünür.

Umursamamak

Gündüzleri öğretmenler dersteyken o da İzmit'te dolaşır. Yan yana bulunan iki kereste mağazasının kapısında dikilen ondan yaşça büyük, iyi giyimli ve şımarık iki genç erkek o ne zaman önlerinden geçse ona laf atar. O da onları duymazlıktan gelerek yürümeye devam eder. Yolunu değiştirme imkânı olmasına rağmen kendisine saldırmalarından korksa da her seferinde hiçbir duygusunu belli etmeden önlerinden ağır ağır yürüyerek geçip gider. Korkunun yanında iyi giyimli oldukları için içinde onlara karşı bir kızgınlık da vardır. Özellikle yaşı kendisine yakın olanı hep dövdüğünü hayal eder. Sonunda iki genç ona laf atmaktan vazgeçer. Hatta onu görünce içeri girmeye başlarlar. Darüşşafaka'da kendisiyle "Kart" diye alay eden arkadaşlarına yapamadığını onlara yaptığını, aldırmaçlıkla onları yendiğini düşünür.

Yine Galip Amcasının Yanında

Yıllardan beri ilk defa Galip amcasını böyle şık görür. Galip amcası her gün tıraş olur ve kravat takar. Etrafındaki hemen herkes ona saygı gösterir. Ona okula gitmediğini söyleyince yatakhane de kendi yatağının yanında bir yer de ona ayırır. Yatacak yer vardır ancak banyo olmadığı için herkes hamama gider. Çekindiği için Galip amcasına kirlendiğini bir türlü söyleyemez. Kararan yastığının kılıfını tersyüz edip öyle kullanır. Başı çok kaşındığı için bir gün saçlarını sokaktaki bir çeşmede sabunsuz yıkar. Galip amcası bir akşam onu İzmit eğitim müdürünün evine götürür. Bu müdür de onun gibi derviştir. İki katlı eski evin ikinci katında küçük bir odaya girerler. Müdür, Aziz Nesin'i sıklıkla sorular sorarak ayaküstü onu sözlü sınava tabi tutar. Bir ara ortaokul ve liselerde okutulan, E.A. tarafından yazılmış bir tarih kitabı çıkarır ve okuyup okumadığını sorar. Aziz Nesin belli belirsiz sesler çıkararak cevap verir. Zira kitap altıncı sınıfların okuduğu bir kitaptır.

Sonunda Akçakoca İlkokulu öğretmenleri ilkokul diploması vermek için onu sınava alır. Birkaç öğretmenin bulunduğu dersliğe girer, Türkçe, imla, gramer, aritmetik sorularını kolaylıkla cevaplar. Ancak coğrafya ve tarih gibi derslerde zorlanır. O gün ilkokul diplomasını verirler. Galip amcası ona harçlık verip trenle İstanbul'a geri gönderir.

Tarihçi E.A. Hakkında Bir Not

Aziz Nesin, tarihçi E.A.'nın kendisinden önceki kuşağın aydın tipi olduğunu not eder. Yıllar sonra onunla Yusuf Ziya Ortaç aracılığıyla tanışır. E.A. tarih yanlışlarını düzeltmeyi görev edinmiş bir kişidir ve bütün edebiyat çevresiyle yakın ilişkileri vardır. Kendinden çok genç bir kadınla evlenir ancak sonra genç kadını yaşı daha uygun bir erkekle bizzat kendisi evlendirir. Bir gece Taksim'deki bir otelde yabancı bir şarkıcı İspanyolca şarkılar söylerken ayağa kalkıp Türkiye'de Türkçe şarkılar söylenmesi gerektiğini bağırır ve eşiyile çıkar gider. O an iki masa ilerisinde oturan Aziz Nesin de diğerleri gibi olan biteni şaşkınlıkla izler.

Geri Dönüş

Heybeliada'daki evlerine geri döndüğünde normalde çok tepkisel olan ama ona karşı sakinliğini hep koruyan babası yine yumuşak bir şekilde bunca zaman nerede olduğunu sorar. O da ilkokul diploması aldığını söyler ve öğretmenlerin onun bilgisinden ne kadar etkilendiğini abartarak anlatır. İlkokuldan sonra hangi okulda devam edeceğiyle Salim Bey ilgilendiği için onu meslek okuluna göndermeye çalışır. Aziz Nesin gideceği okulda marangozluk, demircilik, tornacılık, elektrikçilik gibi dallar olduğunu görünce diğerlerinden daha kibar bir iş olduğunu düşünerek elektrikçilik okumaya karar verir. Ancak bu okula gitmeyi hiç ama hiç istemez. Gereken tüm belgeleri okula teslim eder. Sonra da sınavlara girer. Fakat sınavlarda başarısız olduğu için okula alınmaz.

Ortaokullu Olmak

Böylece Vefa Ortaokuluna başlar. O güne kadarki tüm başarısızlıklarını telafi edeceğine dair kendine söz verir. Ancak bu o kadar kolay değildir. Heybeliada'dan saat sekizde başlayan derse yetişmek için sabah beş buçukta vapura biner, yaklaşık iki saat sonra Galata Köprüsü'ne varır. Oradan Sultanahmet'e giden tramvaya biner. Dönüşü de hesaba katınca hem günün beş altı saati yolda geçer hem de yol masrafı büyük bir yük hâline gelir. Üstelik çantası olmadığı için kitaplarını, defterlerini, öğlen yiyeceği haşlanmış yumurtasını veya iki dilim ekme arasına konmuş palamutu gazeteye sarıp elinde taşımak zorunda kalır. Akşam eve döndüğünde yorgunluktan sızıp kaldığı için ders çalışamaz.

Vapur Darüşşafakalı öğrencilere ücretsiz olduğundan dolayı yol parasını azaltmak için vapura binerken değiştirmek üzere yanına eski Darüşşafaka ceketini de almaya başlar. Böylece yükü biraz daha artmış olur. Üstelik vapurda Vefa Ortaokulunda okuduğunu bilen arkadaşlarıyla karşılaşmaktan korkar. Bir gün böyle bir arkadaşından kaçarken parmağını vapurdaki salonun kapısına sıkıştırır ve gece boyu ağrısından uyuyamaz.

Babasından daha fazla para isteyemediği için ne kitaplarının ne de defterlerinin hepsini zamanında alabilir. Derslerde kitabı olmadığını gören öğretmenleri onu sınıftan kovdukları o da yine okuldan kaçır. Kitabını alamadığı derslerden kaçtığı günlerde hava yağmurluysa babasının tanıdıklarının çalıştığı yerlere giderek orada zaman öldürür. Böyle bir gün gittiği bir yerde babasıyla karşılaşınca babası eve dönerken arkadaşlarının ona onun oğlu olduğu için misafirperverlik ettiğini, bu saygılı tavrı kendisine yormaması gerektiğini söyler.

Hemen her dersin kitabını sonunda alır ancak İngilizce dersi için gereken *Metod Alge* adlı kitabı bir türlü bulamaz. Kitabı eskicilerde ararken eskicilerin biraz ilerisindeki Astorya Sineması ilgisini çeker ve

orada okul saatlerinde Harold Lloyd ve Buster Keaton'ın filmlerini seyretmeye başlar. Sinemaya gelip giderken birkaç tane *Metod Alge* kitabı alacak kadar para harcar ama tüm bu paraları babasından parça parça aldığı için yeni bir kitap alacak kadar parası hiçbir zaman olmaz. Sinemanın önünde her zaman satıcı çocukların diğer çocuklara kırılmış film kareleri sattığını görür. En pahalı kareler kahramanın başından görüldüğü veya sevgilisiyle öpüştüğü karelerdir. Parası olmadığı için bu alışverişe hiç girmez ama uzaktan seyretmekten de geri durmaz. Sonunda eskicilerden birinde kullanılmış bir *Metod Alge* bulur ancak İngilizcede arkadaşlarının çok gerisinde kaldığını düşünerek derse girmekten yine kaçınır.

Çevresindeki çocuklar da kendi gibi olsa okuldan kaçmayacaktır ama adadan okula giden çocukların çoğu zengin ailelerin çocuklarıdır. Hepsinin saçları güzelce taranmış, kıyafetleri ve ayakkabıları yenidir. Onları gören fakir çocukları okula gitmek için direnemez. Zira onlarla mücadele edecek güçleri yoktur. Aziz Nesin'in de üstündeki kıyafetlerin hepsi eski, ayakkabıları defalarca pençelenmiş olduğu için bu iyi giyimli çocuklara bakarak onların kıyafetlerini ve ayakkabılarını kendi üstünde hayal eder. Ne yapıp da böyle iyi giyinmeyi hak ettiklerini sorgular. Hak etme meselesi onun için o kadar önemlidir ki hayatı boyunca elde ettiği her şeye bakıp onu hak edip etmediğini sorgular.

Kar Yağdığında

Bir gün okuldan çıktığında dışarıda tipiye yakalanır. Zar zor vapura yetişir ancak vapur hava koşullarından dolayı kalkmaz. Bazı yolcular akrabalarına veya otele gitmek için iner. O, vapurdan çıkmayacaktır ancak karnı acıktığında ne yiyeceğini düşünür. Vapurun sigara dumanına boğulmuş ikinci mevkisinde ne yapacağını sorgularken Mustafa Efendi onu görür. Mustafa Efendi arkeoloji müzesinde hademedir. Eşiyle birlikte Heybeliada'da yatalak bir kadına bakar. Kadın vefat ettikten sonra evini onlara bırakacağı için onun evinde kalırlar. Mustafa Efendi onu yanına alarak vapurdan çıkar. Doğruca tramvaya binip Mustafa Efendi'nin Şehzadebaşı'nda alt katı tuğla üst katı ahşaptan güzel bir evde oturan akrabasına giderler.

Ev bolca kahkahanın atıldığı bir evdir. Evin yetişkin kızları Galatasaray Kulübü'nü babaları da Fenerbahçe Kulübü'nü tuttuğu için birbirlerine takılırlar. Kızlar beğendikleri futbolculardan, arkadaşlık ettikleri delikanlılardan bahsettikçe Aziz Nesin onları garipse. Hele kızlar küçük birer kızmış gibi babalarının kucağına oturduğunda babaları onları yanaklarından öpünce şaşırıp kalır. Bu rahat tavırlı aile hayatını o akşam nasıl beğenmediyse hayatının geri kalanında da bir türlü beğenemez.

Yusuf Amcanın Evinde

Vapurdan indiği bazı günlerde okula gitmekten vazgeçer. Öyle günlerden birinde, lapa lapa kar yağarken Şaban amcasının oğlu Yusuf amcasının Bebek'teki evine gider. Yusuf amcası uzun boylu, zayıf, hoş bir adamdır. İki eşiyle aynı evde yaşar ama sert biri olduğu için eşleri arasındaki sürtüşme pek dile getirilmez. Onun evinde kaldığı o gece okulda kara kalem resim yapan arkadaşı gibi kara kalemle bir kadın resmi yapar. Arkadaşı dergilerde gördüğü aktörleri mükemmel şekilde çizer ama farklı sertlikte kalemleri ve silgisi vardır. Kendisininse tek bir kurşunkalemi vardır. O yüzden ne kadar uğraşsa da arkadaşı kadar güzel çizemez.

Yükü Hafifletme

Babası onun yükünü hafifletmek için vapura ücretsiz binebilmesini sağlayan Darüşşafaka ceketini Tahtakale'deki Tanburacı Han'da yaşayan arkadaşı Başçı İbrahim'e bırakmasını tembihler. Böylece vapurdan inip Tahtakale'ye gidecek, Darüşşafaka ceketini Başçı İbrahim'e bırakacak, okul ceketini giyecek sonra da okula gidecektir. Dönüşte de okul ceketini orada bırakacak, Darüşşafaka ceketini giyecek ve vapura öyle binecektir. Bu şekilde yükü hafiflese de her gün yolda harcadığı zaman yedi saate yaklaşır.

Üstelik, İstanbul'da her türlü suçun işlendiği iki yer vardır; Galata ve Tahtakale. Tahtakale, Galata'dan daha tehlikelidir. Başçı İbrahim'in yaşadığı han odası güneş ışığı almayan, daracık, kirli ve pis kokulu bir yerdir. Ancak han hep canlı bir mekândır. Her odasında günün her saatinde çalışan işçiler bulunur. Üst kattaki odalarda kurabiye, börek, tatlı, poğaça hazırlayanlar yaptıklarını geceleyin fırına yollayıp sabaha karşı pişmiş hâlde geri getirirler. Gün ışıdıktan sonra her türden satıcı tablasını alıp handan sokağa fırlar.

Başçı İbrahim

Başçı İbrahim ise orta boylu, zayıf bir külhanbeyidir. Yanında hep bıçak taşır ama kavgacı değildir. Sorunlarını kurnazlıkla, ince planlarla çözer. Aziz Nesin düşman saldırısına uğrayacağını düşünen

kabadayların bıçaklarını kınından çıkarmak zor olduğu için kınında tutmak yerine bıçağın sivri ucuna şişe mantarını geçirip sapı yukarı gelecek şekilde ceplerinde taşıdıklarını not düşer. Arap harfleriyle Türkçe yazarken hemen herkes mutlaka yanlış yapar, eğer bir kişi yanlışsız şekilde yazabiliyorsa iyi bir öğrenimi var demektir. Edirneli Başçı İbrahim nerdeyse hiç yanlışsız ve okunaklı şekilde yazar. Bu yüzden onun iyi bir öğrenim gördüğünü düşünür.

Koyun kellesi pişirip sattığı için lakabı "başçı"dır. İstanbul'da beş-altı başçı vardır ve hepsi farklı bölgelerde satış yapar. Eğer bir başçı başka bir başçının bölgesinde satış yaparsa kavga çıkar. Tüm başçılara satış yapan kişi Hacı adında bir Arnavut'tur. Hacı'nın en sevdiği başçı İbrahim'dir. Başçı İbrahim satışçıları Tahtakale, Galata, Arap Camisi ve Karaköy'de tutar. Her öğlene doğru Tanburacı Han'a bir veya iki küfe dolusu kesilip yüzülmüş koyun kellesi getirilir. Başçı İbrahim'in işçisi onları alıp ikindiye kadar bakır kazanda kaynatır. Kazanı soğumaya bıraktığında üstünde oluşan yağ tabakasını ayrıca satmak için alıp başka kaba aktarır. Kellelerin kaynatıldığı et suyunda önce nohut sonra pilav pişirilir.

Daha sonra satıcılar kelleleri parçalara ayırır, bu sırada kaynar suda pişmiş kurtlar kellelerden aşağı düşer. Temizledikleri kelleleri sıcak sabunlu suyla yıkadıkları camekânın dış yanlarına dizerler. Camekânın ortasına da nohutlu pilavı koyarlar. Küçük beyaz tabaklar, çatal ve kaşıklar camekânın altındaki göze daha önceden konulmuştur. Satıcılar başlarının üstüne bezden yapılmış, "simit" dedikleri yuvarlak yastıklarını yerleştirip üstüne de camekânı koyar ve yola çıkarlar. Başçı İbrahim gece yarısına kadar satışçıları denetler sonra da hana dönüp uyur. Satışçıları hana dönünce ona hesap verir.

Tanburacı Han'ın karşısında başka bir han daha vardır. Bu handa eskiden İbrahim için çalışan ama sonra ona rakip çıkan başka bir başçı daha vardır; Şükrü. Şükrü bazen sarhoş olup İbrahim'e sataşır, İbrahim onun niyetini anladığı için karşılık vermez. Ancak onun en sevdiği satışçısı Ünyeli Ali Şükrü'nün yaptıklarına dayanamaz. Her seferinde İbrahim ona engel olur.

Ünyeli Ali

Ünyeli Ali on sekiz on dokuz yaşlarında, yakışıklı bir delikanlıdır. Başçı İbrahim'in sabah boş bıraktığı yatağa sabah işten dönünce o yatar ve öğleye dek uyur. Aziz Nesin o odada kaldığı gecelerde kapının yanındaki peykede yatar. Ona göstermemeye çalışsalar da onların esrar içtiklerini bilir. Orada kaldığı gecelerde Ünyeli Ali'yle birlikte onun satış yaptığı yere gider. Ünyeli Ali Karaköy'de Ziraat Bankası'nın hemen önündeki köşede satış yapar. Sonra bir sabahçı kahvesine gider, gün doğumunun ardından da hana döner.

Berber satışçı çıktıkları bir gece Ali saat dört gibi malını satıp bitirir. Boğaz'dan geçen gemilerin Haliç'e geçmesi için Galata Köprüsü kaldırılınca köprü'nün tekrar yürümeye açılmasını beklemek üzere bir sabahçı kahvesine giderler. Burası Aziz Nesin'in gördüğü ilk sabahçı kahvesidir. İçerisi yaşlı erkekler ve küçük çocuklarla doludur. Uykulayan herkes sürekli olarak garson tarafından dürtülerek uyandırılır.

Yan masada uyuyan bir adam başını masadan kaldırıp onun ceketindeki Darüşşafaka amblemini görür ve Darüşşafakalı olup olmadığını sorar. Aziz Nesin olumlu cevap verir. Adam bir zamanlar kendisinin de orada okuduğunu ama şeytana uyup okuldan kaçtığını, Darüşşafaka'nın kıymetini bilip mutlaka okumaya devam etmesini söyler ve başını tekrar yaslayarak uyumaya devam eder.

Biraz sonra kahvehaneye bir adam girerek kendisini soyan "babacımci" bir çocuğu gören olup olmadığını sorar. Adamın üstünde Galata Köprüsü'nün girişinde ve çıkışında para tahsil eden kişilerin giydiği önlük vardır. Aziz Nesin yaşlı erkeklerin kucağına oturup onlarla cinsel oyunlar oynayan çocuk anlamında kullanılan "babacımci" sözünü ve bu çocukların bazısının kucaklarına oturdukları adamları soyduğunu ilk defa orada duyar.

Cinsel Şakalar

Tanburacı Han'da yaşayan erkeklerin çamaşırlarını Emine adlı kırklı yaşlarda bir kadın yıkar. Başçı İbrahim bu kadınla ne zaman konuşsa müstehcen şakalar yapar. Aziz Nesin bunları görüp duyduğu hâlde görüp duymuyormuş gibi davranır. Bir gün Ünyeli Ali'yle Galata'nın genelevlerin bulunduğu bir bölgesindeki kahvehaneye gider. Biraz sonra içeri genç bir kadın girer ve herkesle şakalaşır. Ünyeli Ali'nin yanına geldiğinde Ali elini kadının göbeğinin altına vurarak "Kız makinen bozuk mu?" diye sorar.

Kadın da “Yeni tamirden çıktım, gıcır gıcır” diye cevap verir. Bu cinsel konuşmalar Aziz Nesin’in daha önce hiç duymadığı ama sezerek farkında olduğu şeylerdir.

Sokak Çocukları

Soğuk bir gece yine Ünyeli Ali’yle birlikte onun satış yerine gider. Hava çok soğuktur ama paltosu olmadığı için elleri cebinde aşağı yukarı yürür. Bir ara kendinden daha küçük bir çocuk önünden geçip gider ve ilerde bekleyerek ıslık çalmaya başlar. Üstündeki pantolonu da gömleği de paramparçadır ve ayakları çıplaktır. Onun ıslığına başka bir çocuk da ıslıkla cevap verir. Az ileride aydınlatılmış bir manav vardır. Ortaya çıkan ikinci çocuk manava yanaşır bir şeyler söyler ve kaçar. Manav onu kovalarken diğer çocuk hemen manava girip iki muz hevengini çalar. Manav geri döner ama çalınan muzların yokluğunu fark etmez.

İstanbul’daki kimsesiz çocuklar Galata Köprüsü’nün Karaköy başındaki dubalara sığınır. Aziz Nesin soğuk bir gece bu dubalardan birine girer. İçerisi yoğun bir şekilde pas kokmaktadır. Çocuklar dubanın demir tabanına koydukları ot ve samanların üstünde birbirine kenetlenmiş hâlde yatmaktadır. Aralarında dört, beş yaşında çocuklar bile vardır. Biraz ileride birkaç çocuk tahta parçalarını yakarak içeriye ısıtmaya çalışır. Aziz Nesin “köprüaltı çocukları” ifadesinin köprü altında, denizin dibindeki bu dubalarda yaşayan çocuklar için söylendiğini, bu çocukları konu alan roman yazıldığını ve film yapıldığını ama yıllardır kimsesiz çocukların bu hayattan kurtulamadığını belirtir.

Hırsızlık

Bir gün Başçı İbrahim’in yanında karnını doyuracağını düşünerek okulda öğle yemeği yemez. Akşam okuldan çıktığında açlıktan başı dönmektedir. Hana gider ancak Başçı İbrahim’in odasında kimse yoktur. Tezgâhın üzerinde bozuk paralar olduğunu görünce iki tane yirmi beş kuruş alıp dışarı çıkar. Biraz ekmek, peynir ve üzüm alarak karnını doyurur. Artan parayı odaya dönüp diğer bozuklukların yanına koyar. Biraz sonra Başçı İbrahim gelir ama oradan para aldığını ona söylemez.

Başçı İbrahim ile Ünyeli Ali

Ünyeli Ali bir ara ortadan kaybolur, Başçı İbrahim onu bulabilmek için gidebileceğini düşündüğü her yere bakar ancak nafiye. Onu aramaya kendini öylesine kaptırır ki işleri bozulur. Satıcılarını ve satış yerlerini başka başçılar elinden alır. Onu neden bu denli aradığı sorulduğunda en becerikli ve güvenilir satıcısının Ali olduğunu söyler. Sonunda Ali’nin memleketine gittiğini öğrenir ve ona uzun uzun mektuplar yazmaya başlar. Ali İstanbul’a geri döner, İbrahim ona hemen lacivert bir takım elbise diktirtir. Aziz Nesin yıllar sonra bu ilişkiyi yetişkin bir erkek olarak tekrar gözden geçirdiğinde arkadaşlığın ötesinde bir ilişki olduğuna kanaat getirir.

Karanlık Bir Dünya

Ünyeli Ali döndükten sonra Başçı İbrahim’in işleri yoluna girer. Rakibi Başçı Şükrü her zamanki gibi hanın önüne gelip onlara sataşmaya başlar. O günlerde Ali, belinde İbrahim’in ona verdiği tabancayla külhanbeyi gibi dolaşmaktadır. Bir öğle sonrası Aziz Nesin handaki odada İbrahim ve Ali’yle birlikte otururken Başçı Şükrü hana gelip sarhoş hâlde İbrahim’le Ali’ye küfürler savurur. Ali sonunda dayanamayıp yerinden fırlar ve Şükrü’yü vurur. Şükrü kanlar içinde yere yığılınca Ali kaçıp gider. Bunun üzerine Aziz Nesin doğruca evine gider ve olup bitenlerden babasına bahsetmez.

Başçı İbrahim’e kelle satan Hacı, eşinin kendisini bir milletvekiliyle aldattığını öğrenir. Bir gün milletvekilini eşiyile birlikte Bankalar Caddesi’nde aynı arabadan inerken görünce defalarca bıçaklayarak öldürür. Sonrasında Başçı İbrahim’den kendisini kaçırmayı için yardım ister. Başçı İbrahim onu limandan yabancı bir yük gemisine bindirmek için bir şilebin kaptanı ile anlaşır. Limandan şilebe gitmek üzere bir kayığa binerler. Ancak biraz ilerledikten sonra kayıkçı cebinden silahını çıkarıp polis tarafından çevrelerinin sarıldığını söyler. İki de tutuklanır. Aziz Nesin, bir tanıdıkla birlikte Başçı İbrahim’i cezaevinde ziyarete gittiğinde onu her zamankinden daha zayıf ve çökmüş bulur. İbrahim onlara çay ısmarlar ve sohbet esnasında “Ben buradan sağ çıkamam” der. Bir süre sonra gerçekten de ölür. Geride kalan eşyasını teslim edecek tek bir akrabası bile çıkmaz.

Mehmet Efendi’nin Börek Yapımı

Aziz Nesin, Başçı İbrahim cezaevine girdikten sonra Tahtakale’de iki katlı tahta bir binanın ikinci katında çalışan Börekçi Mehmet Efendi’nin evinde kalmaya başlar. Çekik gözlü ve çıkık elmacık kemikli Mehmet Efendi ya Dağıstanlı ya da Türkmenistanlıdır. Aziz Nesin onu börek yaparken seyretmekten o kadar hoşlanır ki bir sirkte kalabalık bir kitlenin önünde yufka açacak olsa herkesin ondan çok etkileneceğinden emindir.

Mehmet Efendi, üstünde boynundan geçirdiği iş önlüğüyle gömleğinin kollarını sıvar, üstü çinko kaplı bir masanın başında sağ yanındaki kaptan bir hamur alıp masaya koyar, hamuru yağlayıp yoğurur ve ezerek açar. Hamur böylece gittikçe incilir ve genişler. Mehmet Efendi bu hamuru kenarlarından tutarak başının üstünde çevirip masaya vurarak daha da inceltir ve genişletir. En sonunda bir tülbent kadar incilir. Yufka incecik olunca börek yapımına girilir. Mehmet Efendi hazırladığı börekleri pişirmek için fırına gönderir.

Mehmet Efendi'nin yanında çalışanların üçü yardımcısı diğer beş-altı kişi de satıcılarıdır. Satıcılar börekleri camekânlı arabalarının içine yerleştirip sokaklara çıkarlar. Yalnız Müslüman bir Hintli camekânını kolunda taşır.

Yeni Misafirlik

Mehmet Efendi, Tahtakale ile Süleymaniye arasındaki eski ve büyük bir konağın bir bölümünde oturur. Eşi ondan yaşça büyük ve çok titiz bir kadındır. Ancak o kadar çok konuşur ki katlanılmaz olur. Hayatı boyunca her türlü zorluğa Mehmet Efendi'yle birlikte göğüs germiştir ancak Mehmet Efendi işini büyütünce ondan ayrılmak istemiştir. Zira çocuk sahibi olmak ister ama eşi ondan yaşça büyük olduğu için olamaz. Eşi çok iyi kalpli bir kadın olduğu için kolayca bırakamaz da. Kadın sürekli bunları uzun uzun anlattığı için çekilmez birine dönüşür. Yine de Aziz Nesin hayatın tüm zorluklarını aynen böyle onunla birlikte göğüsleyecek bir kadınla evlenmeyi hayal eder ama çocuk sahibi olmak istediği için Mehmet Efendi'ye de hak verir.

İyilik ve Karşılığı

Artık on üç yaşında ortaokul birinci sınıf öğrencisidir ama o güne dek ona hiç hazır elbise alınmamış veya terziye onun için elbise diktirilmemiştir. Bir bayram arefesinde Mehmet Efendi onu alıp bir mağazaya götürür ve bir takım elbise seçmesini ister. Satıcı birçok elbise çıkarıp gösterir ama o, Mehmet Efendi'nin iyilik yapma arzusunu suistimal etmek istemediği için en az beğendiğini seçer; sütlükahve rengi keten kumaştan bir takım elbise. Fakat en az beğendiği de onun için son derece güzeldir. Oradan çıkıp ayakkabıcıya giderler. Bu sefer en beğendiği ayakkabıyı seçer; sarı, kırmızı ve kahverengi karışımı dğeişik renkte bir çift ayakkabı.

Mehmet Efendi daha sonra memleketindeki akrabalarına göndermek için ona bir mektup yazdırır. Zarfın üzerine adresi yazarken Mehmet Efendi ona "kârhane" diyince duraksar, onun duraksadığını anlayan Mehmet Efendi gülümseyerek "kârhane"nin memleketinde iş yeri anlamında kullanıldığını söyler. Ancak Aziz Nesin bu mektubun posta parasını harcadığı için mektubu postaya veremez. Parası olduğunda göndermek üzere mektubu cebinde taşır. Fakat bir türlü gönderemez. Sonunda bir gün adaya giderken mektubu yırtıp denize atar.

Bu yaptığının vicdan azabını ömür boyu içinde taşır. Yıllar içinde Mehmet Efendi işini büyütüp çeşitli yerlerde yeni şubeler açar, o da subay olur ama sürekli kendine durumunu düzelttikten sonra onu ziyaret edeceğini söyleyerek ona yaptığı iyilik için teşekkür etmeyi erteler. Sonunda Mehmet Efendi vefat eder. Aziz Nesin ona olan borcunu ödeyemediğinden ötürü üzülür ama başkalarına iyilikler ederek bu borcu bir şekilde ödemeye çalıştığını not eder.

Sevecenlik, Güven ve Annenin Beklentisi

Ders yılının üçte biri oranında devamsızlık yaptığı için sınıfta kalır. Ne yaparsa yapsın kendini başıboşluktan kurtaramaz. İşte bu yüzden bu başıboşluk içinde nasıl olup da serseri olmadığını, kendini kurtardığını sorgularken üç noktaya dikkat çeker. Birinci olarak, babası annesine ara sıra hoyratça davransa da annesini çok sever. Annesi de sevildiğini bilir ve bu sevgiye karşılık verir. Birbirini seven anne babası ona da hep sevecen davranır. İkinci olarak, annesinin ölmeden önce onun yatılı okulda okumasından dolayı gözünün açık gitmeyeceğini söylemesi. Üçüncü olarak, babası her ne olursa olsun ona olan güvenini hiçbir zaman yitirmez. Her durumda ona ne kadar inandığını ifade eder. Tüm bunlar onu hayatta gerçekten güvenilir ve iyi biri olmaya zorlar.

İstanbul'a Taşınma

Yaz gelmek üzereyken adada yazlıkları olan aileler yavaş yavaş yazlıklarına taşınmaya başlar. Evde hiç konuşulmasa da Aziz Nesin, babasının hep iş aradığının farkındadır. Nihayet, İstanbul Çapa'da bir evin bahçesinin bakım işini üstlenir. Bir gün babasıyla birlikte bu bahçeye gider. Dört kapılı bahçe taş merdivenle birbirinden ayrılan üst ve alt bahçeden oluşur. Mal sahibinin oturduğu konak alt bahçededir. Üst bahçedeki iki katlı evin biraz ilerisinde tek odalı bir ev daha vardır. Bu tek odalı yer

eskiden tekke olarak kullanılan bu kısmın mutfağıdır ve mal sahibi Naci Bey onlara orada kalabileceklerini söylemiştir.

Babasının karın tokluğuna yapacağı işin, içinde her türden ağacın bulunduğu bahçedeki çiçeklerin bakımını sağlamak olduğunu öğrenen Aziz Nesin, bunun aslında ne kadar ağır bir iş olduğunun ayırdına varır. Zira bu büyük bahçedeki çiçekleri bakımlı tutmak için durmadan çalışan bir bahçıvan ile bir de çırak gereklidir. Dışarıdan iyilik yapıyormuş gibi görünen Naci Bey aslında bu işten kârlı çıkıyordur.

Naci Bey ve Hayret abla

Cumhuriyet ilan edildikten sonra kapanan bu tekkenin şeyhi olan Naci Bey, İstanbul Defterdarlığında şube müdürüdür. Her gün tıraş olan, şık giyimli, genç görümlü, kırk beş elli yaşlarında bekâr bir adamdır. Sürekli değişik kıyafetler giydiği için Aziz Nesin onun bu kadar giysisi olmasına şaşırır. Kısa süre içinde Naci Bey, babasının herhangi bir bahçıvan olmadığını anlar ve iki katlı evin alt katında kalmalarına izin verir.

Naci Bey'in bir kız evlatlığı vardır; Hayret. Ev işlerini çok hızlı yapan hamarat bir kız olduğu için herkesi şaşırttığından adını Hayret koymuştur. Naci Bey onun bakkala bile gitmesini yasakladığı için genç kız daima evde ya da bahçede zaman geçirir. Evdeki tüm işleri tek başına o yapar. Misafir geldiğinde herkesi o ağırlar. Naci Bey öz kızı gibi davrandığı için misafirler de ona Naci Bey'in kızı gibi davranır. Her sabah koyunlarla keçileri o sağır sonra da tavuklara bakar. Onun da tıpkı Naci Bey gibi birçok kıyafeti ve ayakkabısı vardır. Evin içinde daima neşeye kahkahalar atar.

Aziz Nesin onun tarafından seilmekten özellikle hoşlanır. Aslında Hayret ablası onun bir erkek olarak ilgi duyduğu ilk kişidir. Bunun farkında olan Hayret abla, sabahları beraber süt sağarken onun baldırlarına baktığını gördüğünde ya da memelerine daldığını fark ettiğinde kızmak yerine sadece gülümser. Aziz Nesin, Hayret ablasının onda uyandırdığı bu duygudan hoşlandığını düşünür. Zira onun sayesinde kendine olan güvenini güvenli bir ortamda sınamış olur.

Aziz Nesin, Naci Bey'i tanıdikça Hayret'e kendi kızı gibi davranmasının altında pintiliği yattığını düşünmeye başlar. Nitekim ona hizmetçi gibi davranacak olsa maaş ödemesi gerekecektir ancak kızı gibi davrandığında yemek ve temizliği bedaya getirmiş olur.

Naci Bey ona da bazı ufak tefek görevler verir. Sabahları Hayret abla sağdığı sütü önce küllü suyla sonra sodalı sabunlu suyla temizlediği güğüme doldurur, o da güğümü alıp Beyazıt'taki bir dondurmacıya götürür. Bahçede bulunan küçük bağdaki üzümle arılar iğneleriyle delip salkımları kuruttukları için Naci Bey bezden torbalar diktirir ve salkımlara torba geçirir. Ancak bazı üzüm geç olgunlaştığı için hepsinde torba bulunmaz. O yüzden Aziz Nesin'in diğer görevi arıları küçük bir makasla ince bellerinden yakalayıp öldürmektir. Öldürdüğü her arı için bir kuruş alacaktır. Aziz Nesin birçok arı öldürse de Naci Bey'in ona para vermeyeceğinden emin olduğu için kaç arıyı öldürdüğünü hiçbir zaman ona söylemez. Arada onun ufak tefek işlerini de yapar; ya bir şeyi onun istediği birine götürür ya da aldığı şeyi onun iş yerine götürür.

Bazı insanlar Naci Bey'in Hayret'i kendisine sakladığı için evlendirmede dedikodusunu yapsa da Hayret abla sonunda İzmir'de yaşayan yakışıklı bir yüzbaşıyla evlenip İzmir'e gider. Aziz Nesin onun böyle bir erkekle evlenmesine çok sevinir. Ancak birkaç ay sonra eşiyle birlikte ziyarete geldiklerinde Hayret ablasının ne kadar değiştiğini görür ve yeni hâlden hiç hoşlanmaz. Hayret ablası İzmir'de sık sık balolara gittiğinden, orada tanıştığı erkeklerin onu ne kadar beğendiğinden, ona nasıl aşık olduklarından bahseder. Bunu o kadar hoppa bir şekilde yapar ki Aziz Nesin onun evliliğinin uzun sürmeyeceğini o zaman anlar.

Altı yıl sonra, kendisi subay olduğunda Hayret ablasını çamurlu yollardan geçilerek gidilen ara sokaklardan birinde tek başına yaşadığı kulübeden bozma evinde ziyaret eder. Eşinden ayrıldıktan sonra Naci Bey onu evine almamış, o da kendi başına kalmıştır. Onu ziyarete gittiğinde Hayret abla hem çok hastadır hem de en son gördüğünden o kadar yaşlı görünmektedir ki o kadar kısa sürede nasıl bu kadar yaşlandığını anlayamaz.

Biraz Para İçin

Aziz Nesin, adadaki aşkı Feride'nin evinde çalışan Arap uşağı bir gün Aksaray'da ayakkabı boyacılığı yaparken görür. Ona ayakkabısını boyatırken evdeki işinden çıkarıldığını öğrenir. Kalacak yeri olmadığı için onu babasıyla eskiden kaldığı bahçedeki eski tekke mutfağına yerleştirir.

Bahçede okka gülleri denen, yapraklarından gül reçeli yapılan pembe güller vardır ve her gün beş altı kilo gül yaprağı atılmaktadır. Aziz Nesin bir sabah erkenden kalkıp bu gülleri toplayıp bir sepete yerleştirir. Babasının bu gülleri en çok Şişli'de yaşayan Rumlar ve Ermenilerin satın aldığını söylemesi üzerine bu delikanlıyla birlikte yürüyerek Şişli'ye gider. Gerçekten de birçok kişi yüz veya iki yüz gram gül yaprağı satın alır.

Ancak hava çok sıcaktır ve delikanlı topal olduğu için sokak sokak gezerek satış yapmakta zorlanır. Aziz Nesin bir sabah uyandığında onu mutfakta bulamaz. Seneler sonra onu bir yayınevini ayak işlerini yaparken görür ama ikisi de birbirini tanımazlıktan gelirdi.

Evden İkinci Kaçış

Babasının ona beslediği güvenden dolayı utanç duyar ve hayatta bir şey başarması gerektiğine inanır. Ancak bu şeyin ne olduğunu bilemez. Okumak ister, eğer okursa önemli bir kişi olacağından emindir. Galip amcası gönderdiği son mektupta nihayet annesini yanına aldığını yazmıştır. Mektuptaki adrese gitmeye karar verir. Sonrasında ne yapacağını orada kararlaştıracaktır. Babasının cebinden gizlice para alıp sabah erken saatte evden çıkar. Üstünde Börekçi Mehmet Efendi'nin aldığı elbiseyle ayakkabılar vardır. Başında da hasır bir şapka.

Evden çıkınca bir hafta önce çektiği, o gün teslim alması gereken fotoğraflarını ve babasının kalıplanmak üzere kalıpçıya verdiği eski fötr şapkası. Önce fotoğrafları sonra da babasının şapkasını alır. Fotoğrafçıyla kalıpçıya para verince elindeki miktar epey azalır. Trene binmek için Haydarpaşa'ya geçer. Akyazı'ya nasıl gidileceğini bilmediği için Adapazarı'na giderse biraz yürüyerek Akyazı'ya varacağını düşünüp Adapazarı'na bilet alır.

Üçüncü mevkide, trenin en önündeki kompartımanda, gözlerine lokomotifin dumanından kurum kaçtığı için istemsizce ağıladığından dolayı gözlerini yumar. Gözlerini yummadan önce sağ tarafta gördüğü Sapanca Gölü'nü deniz zanneder. Dahası, gözlerini açtığında onu solda gördüğünde buna anlam veremez.

Unutulmayan İyilik

Adapazarı'nda trenin inip Akyazı'ya nasıl gideceğini sorar. Kendisine gösterilen yerden yürür. Elindeki şapkayla yürümek zor olduğu için babasının şapkasını başına geçirip başındaki hasır şapkayı elinde taşımaya başlar. Yolda gördüğü herkese Akyazı'ya nasıl ve ne kadar sürede gidebileceğini sorar, yürüyerek sekiz, on saatte gidebileceğini söylerler. Akşama doğru biri onun nereye gittiğini öğrenince neden otobüse binmediğini sorar. Parası olmadığını söylemeye utandırdığı için otobüs olduğunu bilmediğini söyler. Adam gece boyu yürüse de Akyazı'ya varamayacağını söyleyip evine davet edince onunla birlikte evine gider.

Aziz Nesin gittiği köyün adını hatırlayamaz ama adamın adını hiç unutmaz; Zeybekzade Mehmet Efendi. Ona Akyazı'daki amcasının yanına gittiğini ve dokuzuncu sınıfta olduğu yalanını söyler. Zeybekzade Mehmet Efendi evde onu kendi akrabaları olan çocuklarla tanıştırır. Sabahleyin onu otobüse bindireceklerini söyler. Aziz Nesin parası olmadığını söylemekten utandırdığı için ne konuşurlarsa konuşsunlar akli otobüse bindirilmekte kalır. Kurulan yer sofrasında onlarla birlikte yemeğini yer, sonra da yere serilen tertemiz yatakta uyur. Sabaha karşı otobüse bindirilme korkusuyla uyanıp kimseyi uyandırmadan çıkıp gider. Hayatı boyunca Zeybekzade Mehmet Efendi'ye yaptığı iyilik için minnettar kalır. Sabah teşekkür etmeden kaçtığı için onu bir gün ziyaret edeceğini hayal ederek yaşar ama bir türlü edemez.

Yıllar sonra askeri okulda sınıf müvessili olduğunda kendi üstünden azar işitmek için sınıfta gürültü yapılmasını engellemesi gerekir. Gürültü yapanları üstüne şikayet ederse arkadaşları arasında dışlanacaktır. Zira askeri okulda biri haklı gerekçeyle bile olsa arkadaşını şikayet ederse bu kalleşlik sayılır. İşte böyle bir an sınıftakileri susturmak için bu evden kaçma hikâyesini anlatmaya başlar. Arkadaşları onu öyle bir dikkatle dinler ki teneffüs zili çaldığında bile dışarı çıkmadan pür dikkat onu dinlemeyi sürdürürler. Daha sonra sınıfta ne zaman gürültü olsa aynı hikâyeyi aynı şekilde anlatır ve arkadaşları hikâyenin nereye gideceğini bildiği hâlde onu yine dikkatle dinler.

Yine Galip Amcasıyla

Yürüyerek Akyazı'ya giderken tarif edilen kestirme yola saptığında kendini bir mısır tarlasında bulur ve kendini düştüğü bataktan zar zor kurtarır. Galip amcasının imamlık yaptığı köyün adını bilmesede sonunda evini bulur. Galip amcası İzmir'deki öğretmenler kursunda gördüğü hâlden çok daha farklıdır. Öğretmenlik yaparken iyi giyinip her gün tıraş olurken şimdi sakal bırakmış ve çok daha yaşlanmış görünmektedir.

Köyde kaldığı süre boyunca hiçbir çocukla tanışıp arkadaş olmaz. Evden neden kaçtığını unutup kendini gezip tozmaya verir. Sonunda Galip amcasının verdiği parayla İstanbul'a geri döner.

Dönüş

Eve gece yarısından sonra yürüyerek gelir ve duvardan bahçeye atlar. Eski tekkenin mutfağında bir köşeye kıvrılıp yatar. Bir iş bulup kendini babasına göstermeden geceleri burada gizlice kalmayı planlayarak uyur. Ancak sabah babasının merhametli sesiyle uyanır. Kahvaltı ederken babasına İzmir'e gidip bir sanat okuluna kabul aldığı yalanını söyler. Bu yalanın aklına nasıl geldiğini bir türlü anlayamaz.

Okula Dönüş

Okulların açılmasına yakın Davutpaşa Ortaokuluna kaydolur. Babası İzmir'deki okulla ilgili ona hiçbir şey sormaz. Okulun ilk günü Fransızca ve İngilizce seçen öğrenciler ayrıştırılırken o İngilizceyi seçer. Fakat en çok okutulan dil Fransızca ve Almancadır. İngilizce öğretmenleri genellikle emekli deniz subaylarıdır. Onun öğretmeni ise Fatih'te imamlık yapan bir adamdır. Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizler tarafından esir alınıp Hindistan'a götürülmüş, orada kaldığı iki yıl boyunca da İngilizce öğrenmiştir.

Evi okula uzak olduğu için yangınlarda yok olan evlerin bulunduğu yıkıntı dolu arazilerden geçer. Bu yıkıntılar arasında serseriler, esrarkeşler, kumarbazlar ve fahişeler yaşar. Bazı öğrencilerin burada yaşayan yaşlı bir kadının cinsel organını görmek için bir kuruş ödediğini, bazılarının da onunla cinsel birliktelik kurmak için beş kuruş ödediğini duyar.

Tahtakale'de geçirdiği günlerin etkisiyle okulun ilk günlerinde yanında Başçı İbrahim'in odasından aldığı küçük boy bir kama taşır. Hatta kamayı arkadaşlarına gösterip kendince hava bile atar. Ancak okulla bağı arttıkça kama taşımaktan vazgeçer.

Altıncı sınıfta kalmamış ve ümidi kırılmamışçasına derslerine hevesle sarılır. En sevdiği öğretmeni edebiyatçı olmak isteyip de olamamış, onun kompozisyon ödevlerini hep beğenen Türkçe öğretmenidir. Resim öğretmeni çocukların dersi ciddiye almasını istediği için sert davrandığından dolayı, onu bir türlü sevmeyiz. Beden eğitimi öğretmeni üşümek için sırtına ve göğsüne gazete kâğıdı yerleştiren biridir. Aziz Nesin yıllar sonra onunla karşılaştığında kendini hatırlatıp üşümek için yaptığı bu şeyden bahsedince öğretmeni ne onu ne de yaptığı bu şeyi hatırlar. Matematik öğretmeni ders anlatan bir robottan farksızdır. Tarih öğretmeni Maltepe Askeri Lisesinden gelir. Onu dolaylı olarak oyun yazarlığına yönlendiren de müzik öğretmenidir.

Tiyatro

Şehzadebaşı'nda karşılıklı olarak Ferah Tiyatrosu ile Millet Tiyatrosu vardır. Ders yılı içinde birkaç defa buradaki oyunları seyretmeye gider. Bir gün Ferah Tiyatrosu tarafından herkese açık bir oyun yazma yarışması düzenlendiğini görünce oyun yazmaya heveslenir ama beceremez. Yıllar sonra, 1957'de *Biraz Gelir misiniz* adlı oyunu kitap olarak yayımlanınca Kemal Tahir onun gülmeceyi küçümsediği için böyle oyunlar yazdığını söyler. Karşılıklı bir tartışmalarında, Kemal Tahir ona yazdığı ilk oyunun şaheser olmasını istediğini, kendisinin sadece roman yazdığını ve bununla yetindiğini haykırınca Aziz Nesin onun oyun yazmak isteyip de başarılı olamadığı için böyle söylediğini düşünür. Zira Kemal Tahir'in Nâzım Hikmet ile mektuplaşmalarında bu konu konuşulmuştur. Ancak ona bir şey söylemez. Hatta daha önceden yazdığı on, on beş oyun daha olduğundan bile bahsetmez.

Hulusi Öktem'in Etkisi

Tüm derslerine özenle yaklaştığı hâlde müzik dersini bir türlü önemseyemez. Müziğin gerekli olduğuna bir türlü ikna olamaz. Duyduğuna göre, İstiklal Marşı bestelenmeden önce katılan uluslararası bir spor karşılaşmasında sporcular ulusal marşlarını söylerken sıra Türklere gelince yabancıların Türkçe bilmemesinden yola çıkarak "Hamsi koydum tavaya" şarkısını söylemişlerdir.

Öğretmeni Hulusi Bey ise o ve onun gibi öğrencilere müzik öğretmek için elinden geleni yapar. Ders yılının ilk karneleri dağıtıldığında sadece müzik dersinden iki aldığını görünce çok üzülür. Sonrasında dersi dikkatle dinlemeye başlar. Bir derste öğretmen onu tahtaya kaldırıp notaları okutunca doğru sesleri çıkaramadığı için arkadaşları ona kahkahalarla güler. Hatta bazıları bilerek notaları doğru sesle okumadığını bile düşünür. Hulusi Bey ise ısrarla onun doğru sesi çıkarması için uğraşır.

Sonraki karnelerinde müzik dersinden de beş alır. Üstelik Hulusi Bey ona büyük bir zarf da verir. Zarfın içinden Tepebaşı'ndaki Şehir Tiyatrosunda verilecek konsere bir davetiye çıkar. Konser günü takım elbisesini giyer, ömründe ilk defa böyle büyük bir tiyatro salonuna girer. İçeri davetiyeyi göstererek girmek ona ayrı bir zevk verir. Kalabalığın sessizlik içinde yerlerine oturduğunu görünce ortamdaki saygınlık atmosferinden adeta büyülenir.

Biraz sonra orkestranın şefi olarak öğretmeni Hulusi Öktem sahneye çıkar. Son defa o sahnede gördüğü öğretmenin aslında Türkiye'deki ilk koronun kurucusu ve Belediye Konservatuvarının yatılının bölümünün öğretmeni olduğunu, beş dil bildiğini, müzik üzerine kitaplar yazdığını öğrenir. Böyle bir adamın nasıl olup da Davutpaşa Ortaokulunda onunla alay eden, dersini ciddiye almayan öğrencilere ders verdiğini sorgular. Ve o yıllardaki öğretmenlerin Kurtuluş Savaşı'nın zafer coşkusunu yüreklerinde taşıyarak öğretmenlik yaptığını belirtir.

Bu konserle Şehir Tiyatrosunun varlığından haberdar olan Aziz Nesin oradaki oyunların daimi bir seyircisi olur ve böylece oyun yazarlığına yönelir.

Roman Denemesi

Reşat adlı sıra arkadaşı ailesi İzmir'de oturduğu için Aksaray'da bir evde kiracı olarak yaşar. Sürekli olarak ona kiracı olarak kaldığı evdeki dul bir kadınla yaşadığı cinsel ilişkiden bahseder. Ondan dinlediği hikâyelerden yola çıkarak hiç gitmediği İzmir'de geçen bir roman yazmaya başlar. Yazdığı kısımları sesli olarak babasına okur, babası da dinledikçe ağlar. Romanının istediği kadar acıklı olduğunu düşünerek bazı yayınevlerine mektup yazarak romanını basmak isteyip istemediklerini sorar. Yayınevlerinden ikisi yayın programlarının dolu olduğu cevabını verir ama mektuba "muhterem beyefendi" diye başlamaları bile onu mutlu etmeye yeter.

Bir defter dolusu yazdığı bu romanın konusunu kendisi hatırlamasa da o yıllarda kendisi gibi roman yazmaya karar vermiş olan sınıf arkadaşı Mehmet Karahasanoğlu hatırlar. Roman, kimsesiz hoppa bir kızın yaşamını anlatmaktadır.

Üst sınıflardan edebi yönleriyle tanınan Tahir adlı öğrenciyle arkadaş olur, Tahir de onu Hüsamettin ile tanıştır. Romanını okuması için birkaç günlüğüne Hüsamettin'e verir. Hüsamettin romanı geri verirken alev kelimesini Arap alfabesindeki "ayn" harfiyle yazdığını ama aslında "elif" harfiyle yazıldığını söyler. Aziz Nesin nasıl böyle bir hata yaptığını inanamaz. Yıllar sonra anılarını kaleme alırken sözlüğe bakar ve alev kelimesinin Türkçe olduğu için elif harfiyle yazıldığını görür. Burada bahsedilen Hüsamettin yazar, gazeteci ve yayıncı olan Hüsamettin Bozok'tur. Bu olayı ona hatırlattığında Hüsamettin Bozok hiçbir şey hatırlamaz.

Yeni Ev Yeni İnsanlar

Naci Bey, alt katında oturdukları iki katlı evi kiraya verince Uzunyusuf adlı bir yerde eski bir tekkenin bitişiğindeki bir eve taşınırlar. Babası yine Naci Bey'in bahçesinde çalışacak, orada yetiştirdiği sebze-meyveyi satıp kazancını kendi alacaktır. Kız kardeşi de Naci Bey'in keçilerini sağacaktır. O ise okula başladığı için artık süt taşıyamıyordur.

Yeni taşındıkları evin sahibi, kapatılmış olan tekkenin şeyhinin kız kardeşidir. Tekkenin şeyhi Naci Bey gibi ağırbaşlı bir adam değildir. Güvenilmez bir adamdır. Kız kardeşi ise bir hanımefendidir. Bu kadının kızı eşinden ayrılmış, bir oğlu bir de kızı olan genç ve güzel bir kadındır. Üst katta hep birlikte otururlar. Aziz Nesin ile babası ve kız kardeşi de alt kattaki bir odadadır.

Ev sahibinin kızı onda hayranlık uyandırır. Eski eşinin onu nasıl olup da bıraktığını bir türlü anlayamaz. Onun küçük kızıyla arada oyunlar oynar. Daha sonra, genç kadının mühendislik öğrencisi olan genç bir erkekle ilişkisi olduğunu duyar. Genç adam eve geldiğinde ne kadar kibar ve efendi biri olsa da ondan hoşlanmaması gerektiğini düşünür. Kadının küçük kızı menenjit geçirdikten sonra ölünce kadın ona büyüünce ikisini evlendirmeyi planladığını söyler. Aziz Nesin, küçük kızla arasındaki yaş farkından dolayı buna çok şaşırır.

Bu aileyle olan dostluğunu uzun yıllar devam ettirir ve bu hanımı kendine uygun bir eş bulamadığı için mutsuzluğa mahkûm olan o kadınlardan biri sayar.

Muzip Arkadaş

Altıncı sınıfın Fransızca şubesinde ya yaşı büyük olan ya da büyük görünen bir arkadaşı vardır. Uzun boylu bu çocuk her zaman iyi giyinir ve papyon takar. Kurtuluş Savaşı anıları henüz taze olduğu için Rumlara karşı bir sevgisizlik, Rumlarda da çekingenlik vardır. Güzel giyimli bu çocuk eline bir baston alarak öğretmen kılığında, ardına taktığı on beş yirmi öğrenciyle birlikte Davutpaça ile Kocamustafapaşa arasında yer alan bir kiliseye gider. Kilisenin papazını çağırıp öğrencilerine kiliseyi gezdirmek istediğini söyler. Papaz saygıyla kapıyı açıp kiliseyi gezmeleri için yardımcı olur. Öğrencilerden bazıları kilisedeki ikonlardan ve şamdanlardan çalar. Sonunda papaza teşekkür edip çıkarlar.

Bir Arkadaş: Halit

Sınıf arkadaşları arasında peltek bir arkadaşı vardır; Halit. Her hâlimden yoksul olduğu belli olan Halit, ya bir zenginden ya da bitpazarından alındığını düşündüren büyük beden kıyafetler giyer. Güldüğünde bembeyaz dişleri görünen Halit, yoksulluğundan dolayı utanmaz. Her daim güleryüzlü bir çocuktur. Aziz Nesin bir gün ayakkabılarını pençelemek isteyince Halit, bir pençelik köseleyi dericilerden alıp ayakkabıları kendileri pençelerlerse daha ucuza mal olacağını söyler. Böylece Halit'in evine giderler.

Evi, yarısı yıkık duvarlı bir bahçenin içindeki gecekondudur. İçi eşya dolu bir depo gibidir. Evde her yaşta çocuk vardır. Halit kardeşlerin en büyüğüdür. Babası ne iş olsa yapan "kara işçi" denilen işçilerdendir. Halit, onun ayakkabısını pençeler.

Bir Fransızca Öğretmeni: Hüseyin Hüsnü

Aziz Nesin müzik dersinden de beş aldıktan sonra öğrenme açlığıyla bir de Fransızca dersi almaya karar verir. Halit'in annesi matematik öğretmenlerinin evine temizliğe gittiği için onunla aynı binada oturan birinin Fransızca dersi verdiğini söyler. Bunu duyunca, bir kış akşamı Halit'le birlikte adamın evine gider. Aksaray'dan Samatya'ya dönerken Tramvay Caddesi üzerinde dört bir binadır. En üst katta matematik öğretmenleri, onun altında Fransızca dersi veren adam, eşi ve iki çocuğu oturmaktadır.

Eve gidince adamın aslında ressam olduğunu öğrenir. Az sonra, yaptığı bir resmi düzeltirmek için matematik öğretmenin kızı da gelir. Aslında iki kız gelir ancak Aziz Nesin onların kardeş mi yoksa arkadaş mı olduğunu hatırlayamaz. Yalnızca matematik öğretmenini robota benzettiği için böyle bir kızın olmasına şaşırır. Kızlardan birinin adı Piraye'dir ve Amerikan Kolejinde okumaktadır. Okulunda sanat tarihi dersi verildiğini söyleyince Aziz Nesin onun okuduğu okula imrenir. Piraye'den etkilendiği için daha sonra yazdığı bazı hikâye ve romanlarında belli tipteki kadınlara hep Piraye ismini verir.

Fransızca öğretmeni daha sonra o binadan taşınır ve Yenikapı'daki üç katlı kâgir bir evin ikinci ve üçüncü katını kiralar. Adı Hüseyin Hüsnü'dür, Kurtuluş Savaşı'na katılmış, bir sebepten Fransa'ya gitmiş ve orada Fransızca öğrenmiş, süvari yüzbaşısıyken ordudan ayrılmıştır. Bunda eşinin bir generalin kızı olmasının ve generalin bu evliliğini onaylamamasının payı vardır. Evde "şort" giyer ancak bu kelime bile henüz yaygınlaşmamıştır. Aziz Nesin onu eşinin diktiği renkli şortlar içinde gördüğünde önce yadırgar ancak zamanla alışır. Daha sonra yaşı ilerlediğinde kendi de evde şort giymeye başlar ama o zamanda bile bu hoş karşılanmaz. Hatta temizlikçi bir kadın şort giydiği gerekçesiyle onun evine temizliğe gelmek istemez.

Aziz Nesin, Hüseyin Hüsnü'de hayata karşı genel bir küskünlük olduğunu sezer. Nedenine dair yıllar sonra kendince bir çıkarımda bulunur; Hüseyin Hüsnü ve onun gibilerin çevresinde yaptıkları yurt hizmetini kullanarak politikaya atılanlar vardır. Onlar nüfuz ticareti yaparak kazanç sağlarken ilkesel hareket eden Hüseyin Hüsnü gibi isimler hayata zar zor tutunur. Hüseyin Hüsnü oldukça yoksul bir hayat sürmektedir. Yaptığı yağlıboya resimleri satarak geçinir. Bir keresinde bir tablosunu balıkçıya satmış, balıkçı ücretini balık olarak ödemiştir. Balıkçı yazın karpuzcu olunca Aziz Nesin her önünden geçtiğinde durup resme bakar.

Hüseyin Hüsnü, Fransızca dersi verdiği öğrencilerin hepsini bırakır yalnız Aziz Nesin'e, onu sevdiği için çok düşük bir ücret karşılığında ders vermeye devam eder. Ancak Aziz Nesin onun yaşayışını kendine uygun bulmadığı için içten içe eleştirir. Hüseyin Hüsnü'nün ailesi çok kazançları olduğunda yarını düşünmeden tüm paralarını harcaııp her şeyin en iyisi yer, paraları olmadığıda da peynir,

zeytinle karın doyurur. Aziz Nesin böyle yaşayacaklarına bu iki ucun bir ortasını bulmaları gerektiğini düşünür.

Akşam okuldan çıkıp Fransızca derslerine gittiği için her zamankinden çok yorulur. Yorgunluğunu gören Hüseyin Hüsnü bir akşam ona dinlenmek için bir çayıra ya da toprağın üzerine sırtüstü yatıp gökyüzünü seyretmesini tavsiye eder. O da ilk fırsatta bunu yapar. Gökyüzüne bakmak o kadar iyi gelir ki yıllar sonra bile dinlenmek için bunu yapmaya devam eder.

Masturbasyon

O yıllarda *Cumhuriyet* gazetesinde halkın anlayacağı dilde tıbbi bilgiler yazan Doktor Lokman Hekim'in "Otuzbir çekmenin zararları" başlıklı yazısı sık sık referans gösterilir. Aziz Nesin yatılı okula başladığında bazı öğretmenler ve subaylar bu zararlar konusunu o kadar abartır ki bazı öğrenciler masturbasyon yaptıktan sonra çok büyük bir günah işlediğini, aptal olacağını ya da öleceğini düşünerek büyük korku yaşar.

Davutpaşa'daki ortaokulunda veremli olduğu için okula on günde bir gelen çok zayıf bir arkadaşları okula her geldiğinde etrafında toplanan arkadaşlarına bu kötü alışkanlıktan vazgeçemediği için hastalandığını ve bu yüzden öleceğini söyler. Bir süre sonra okula daha da seyrek gelmeye başlar ve sonunda öldüğü haberini alırlar.

Arkadaşlar

İlk romanını yazması için ilham olan cinsel hikâyeler anlatan Reşat'ın dışında kavgacı bir Reşat daha vardır. Uzun boylu, sarışın, mavi gözlü, küçük yüzlü Reşat yanında daima bıçak taşır. Evi geçindiren abisi terlikçidir. Kendisi ise derslerde başarısız bir çocuktur. Bir gün müdür yardımcısına bıçak çekmiş, bıçak araya giren Mehmet Karahasanoğlu'nun bacağına saplanmıştı. Aziz Nesin onu kırk iki yıl sonra Eminönü'nde görüp hemen tanır. Ne iş yaptığını sorunca müzede çalıştığını söyler ama hademe olduğu için hâlden utanır ve konuşmak istemez. Aziz Nesin onun rahatsız olduğunu hissedip konuşmayı kısa keser.

Adını hatırlamadığı ama bir binbaşının oğlu olduğunu bildiği biri daha vardır. Sporda yeteneksiz olduğu için bu açığını kapatmak için daha iyi şort ve ayakkabı giyer. Voleybol topu olduğu için voleybol takımına girer ve kendini arkadaşlarından üstün sayar. Bir gün topun sahibi olduğu için iyi voleybol oynayan bir arkadaşını takımdan çıkarınca Aziz Nesin hemen oyundan çıkar. Onun ardından diğer arkadaşları da oyunu bırakır. Binbaşının oğlu tek başına kalakalır. Başkalarını çağırır da kimse ona katılmaz. Bunun üzerine topa birkaç defa vurur sonra da okula girer. Aziz Nesin kendiliğinden gelişen bu dayanışmayı hiçbir zaman unutmaz.

Az konuşan, temiz yüzlü, hiç oynamayan bir çocuk daha vardır; İhsan. Zabıta memuru olan babası yeni evlendiği için üvey annesinden çok korkar. Aziz Nesin'in onun o hâlini gördükçe onun için üzülür. Hayatı boyunca ne zaman İhsan adlı birinin başına iyi bir şey geldiğini duysa onun o İhsan olmasını diler.

Tatar arkadaşı Mustafa gecekondlu benzeri küçücük bir evde yaşar ama evin içi tertemizdir. Aziz Nesin Ankara'da Harp Okulu öğrencisiyken bir gün yanına bir genç gelip elini sıkar. Kendisini hatırlatmaya çalışır ve şimdi ziraat fakültesinde öğrenci olduğunu söyler ama Aziz Nesin bir türlü hatırlayamaz. Muhatabı sinirlenerek çeker gider. O gider gitmez onun Mustafa olduğunu hatırlar fakat arkasından koşamaz. Onu hatırlayamadığı için kendinden utanır. Yıllar boyu en olmadık anlarda onun sinirle çekip gidişini hatırlar.

Sıra arkadaşının adı Müfit'tir. Evlerine adını hatırlamadığı bir arkadaşıyla birlikte giderler. Ancak okulda suskun olan bu arkadaşısı yol boyunca durmadan ona sataşır. Sonunda onu susturmak için dövme zorunda kalır. Kavga etmekten hoşlanmadığı hâlde çocuk onu hep kavga etmek için provoke eder. Bir gün yine kavga ederken kaçıp yerden aldığı taşları atmaya başlar. Aziz Nesin taştan çok korktuğu için yolunu değiştirmek zorunda kalır ve bir daha o çocukla aynı yolu kullanmaz.

En yakın arkadaşları Mehmet ile Ş.'dir. Mehmet uzun boylu, güçlü ve çalışkan bir çocuktur. Babası öldüğü için amcasının evinde kalır. Deri ticareti yapan amcası zengin bir adamdır. Onunla olan arkadaşlığı yıllarca devam eder. Mehmet albay emeklisi olur. Ş. ise mizah duygusuna sahip bir çocuktur. Yaşadığı, gördüğü her şeyden mutlaka gülünecek bir şey çıkarır. Babası hamallık yapar ama her sabah evden memur gibi aynı saatte çıkar, küfesini çalıştığı yerde bırakır, akşam eve geldiğinde

pijamasını giyer. Aziz Nesin, Ş.'nin anne-babasının, babasının işi yüzünden kendini aşağı hissetmesinden çekindiklerini hisseder.

Derme Çatma Bir Ev

Babası Naci Bey'in evine gidip gelmekte zorlandığı ve az kazandığı için Mevlanakapı'nın Karabaş Mahallesi'nde yanan bir konağın yıkıntılarının bulunduğu dört dönümlük bir bahçeyi işlemek üzere kiralar. Bahçede armut, ceviz, nar, incir ve ayva ağaçlarıyla büyük asmalar ve başka yemiş ağaçları vardır. Bahçede bir de su kuyusu vardır. Babası ona bir çıkırık yapar. Çevresi taşla örülü bu bahçede eksik olan tek şey bir evdir.

Babası, bahçe içinden ve başka yerlerden topladığı irili ufaklı taşları çamurla birbirine yapıştırarak derme çatma bir ev inşa eder. İki odalı evin sokak kapısından girilen ilk odasına kullanılmış tahtalardan döşeme yapar ama ikinci odanın zemini çığnenenerek ezilmiş topraktır. İlk odada bir pencere, bir sedir, bir karyola ve bir de soba vardır. Aziz Nesin bu odada babasıyla aynı yatakta yatar. Diğer oda penceresizdir ve eş deposunu andırır, kız kardeşi orada uyur.

Babası bu iki odaya bitişik, girişi başka bir yerden olan bir ahır, onun önüne de bir tuvalet yapar. Ahırda tavuklarını beslerler. Kışın içine yağmur ve kar girdiği için tuvalete gitmek işkence gibidir. Aslında yağmur suyu eve de girer. Sık sık bahçenin duvarları yıkılır. Babası sürekli duvarları ve çatıyı onarır. O günlerde Karabaş Mahallesi'nde esrarkeşler yaşar. Evlerinin biraz ilerisinde kaçak at ve eşek kesilir. Aziz Nesin böyle bir yerde yaşadığından dolayı utanç duyduğu için arkadaşlarını uzunca bir süre evine davet edemez. Ettiğinde de anca bahçede ağırlayabilir.

Her şeye rağmen babası bahçeye ektiği ıspanak, marul, lahana, pırasa, domates, soğan, salatalıktan iyi bir kazanç sağlar ve maddi durumları eskiye nazaran epey düzelir.

Mahalleliler

Mahalledeki insanlar Aziz Nesin'i o kadar etkiler ki çoğunu yazdığı hikâye ve romanlarda kullanır. Bunlardan biri tek katlı küçük bir evde genç bir kadınla birlikte yaşayan Şeker abla denilen bir kadındır. Bu kadın o kadar erkeksidir ki kılık değiştirmek için çarşaf ya da manto giymiş uzun boylu bir erkeği andırır. Kalın bir sesi vardır. Zayıf ama kaslıdır. Bıçak taşıdığı söylenir. Sigara içmesi, öksürmesi ve diklenerek konuşması tıpkı bir erkeği andırır.

Bir diğer kişi "varyemez" diye bilinen, iki katlı büyük bir evde yaşayan sakallı bir adamdır. Bu adam sabah erken saatlerde evden çıkıp yangın yerlerinde, yollarda, boş arsalarda bulduğu her şeyi toplayıp akşam eve getirir. 1939'da İkinci Dünya Savaşı başlayınca en çok aranan şeylerden biri çivi olur. Bu adam da biriktirdiği paslı çivileri bile karaborsa fiyatıyla satar.

Hayvanlar

Babası yetiştirdiği sebzeleri satmak için kendine bir eşek satın alır. Her sabah, sebzeleri eşiğin semerinin iki yanına yüklediği küfelere doldurur ve satışa çıkar. Bazen hale götürüp toptan satar. Bahçedeki sebzeleri korumak için bir de köpek alırlar. Köpek evin yavru kedisiyle çok iyi anlaşır.. Sürekli birlikte uyuyup oynarlar. Babası ne zaman dışarı çıkacak olsa köpek de arkasından koştuğu için babası çıkmadan önce onu ahıra kapatırlar. Tavukları civciv çıkardıktan sonra civcivleri kapmak için çaylaklar gelmeye başlar. Bu yüzden tavuk, civcivleri uyarmak için bir ses çıkarır. Bu sesi duyan civcivler saklanırken kediyle köpek de tavuğun yardımına koşar. Hatta bazen onlara eşek de katılır ve hepsinin çıkardığı seslerden oluşan hayvan korosunu duyduklarında bahçeye çıkıp ne olduğuna bakarlar.

Evde olmadığı bir gün eşiğin ayağına paslı bir çivi batır ve eşek tetanoz olur. Öldükten sonra kasaplar cesedini babasından satın almak ister ama babası satmaz. Fakat geceleyin eşiğin ölüsünü parçalayıp butlarını çalarlar.

Bir Oda Hasreti

Eski İstanbul evlerinin odaları, salonları ve merdivenleri geniştir, tavanları yüksektir. Ancak zamanla apartmanlar yapıldıkça boyutları küçülür. O yüzden eskiler bu yeni evlere "nohut oda, bakla sofa" demeye başlar. Aziz Nesin babasıyla aynı yatağı paylaştığı, elektriksiz, masasız, kitaplıksız evinde o kadar mutsuzdur ki küçük bir odaya bile razıdır. Bazen bir tuvalete girdiğinde o tuvalet kadar bir odası olsa onun bile ona yeteceğini düşünür.

Hafta sonu Beyazıt'taki kitaplığa gidip bütün gün kitap okur. Okuduğu bir Rus hikâyesinden çok etkilenir. İki varlıklı gençten biri yirmi yıl boyunca bir odadan çıkmadan yaşamayı başarırsa diğeri ona bir servet bağışlayacaktır. Odaya kapanan genç durmadan kapıdaki nöbetçiden kitap ister. Yirmi yıl boyunca sürekli okur. Dışarıdaki arkadaşı ise servetini kumarda kaybeder. Tek çaresi odadaki arkadaşının odadan kaçıp servetini ona bağışlamasıdır. Onun odadan kaçması için elinden gelen her şeyi yapar. Nöbetçiden onu görmezden gelmesini ister, kapıyı bırakır. Yirmi yılın dolmasına bir saat kala odaya girer ama arkadaşını bulamaz. Arkadaşı yirmi yıl boyunca o odada okuduğu kitaplar sayesinde çok zenginleştiğini, o yüzden ona müteşekkir olduğunu ve servetini istemediğini yazdığı bir mektup bırakmıştır.

Aziz Nesin de kitaplarla böyle bir ilişki kurar. Bir odaya kapanıp daima okumak ister. Babasına, yaşadıkları bahçede daha önce bulunan konağın hamamın su deposu yıkıntısını bir kütüphaneye çevirip çeviremeyeceğini sorar. Babası ona hiçbir zaman hayır diyemediği için çevirebileceğini söyler. Söyler ama söylediğiyle kalır. Aziz Nesin yıllarca oranın küçük bir kütüphane olduğunu hayal eder.

Başarma Arzusu

Okul yılı boyunca müzik dersinden bir defalığına aldığı iki dışında bir daha hiç beşten aşağı not almaz. Dahası, karnesinin yanına "Şayan-ı takdir" yani övgüye değer yazılır. Ortaokuldaki bu başarısından sonra lise hayatı boyunca da her dersten beş almaya devam eder. Çalışmayı hayatındaki tek silahı olarak görür. Zira ilk başarısızlığında değersiz görülen bir kalabalığın arasına fırlatılacağından emindir. Her dersten tam not almak imtiyazlı bir hayat süren insanlardan hincını aldığı hissini uyandırır. Yoksul bir hayatın çıkıp hayatta başarı elde edebilmiş herkesin böyle bir öfkeye sahip olduğunu düşünür.

Tatil

Tatilin hemen her gününde Mehmet (Karahasanoğlu) ve Ş. ile birlikte. Sadece kitap okurken onlardan ayrı zaman geçirir. Hüseyin Rahmi'nin eski Türkçe ile basılmış romanlarının çoğunu o tatilde okur. Tatilin son günlerinde Samatya kıyısında denize girerler. Aziz Nesin, yanına biraz ekmek, peynir, kaynamış yumurta ile kendi bahçelerinde yetiştirilmiş domates ve armut alıp Mehmet'e gider. Beraberce deniz kıyısına gider, bütün günü orada geçirirler. Yüzecekleri zaman mayoları olmadığı için donlarıyla denize girerler. Bir gün Mehmet yüzerken denize batıp çıkmaya ve bağırıma başlar, Aziz Nesin panikleyip etraftan yardım isteyerek hemen denize atlar. Biraz yüzdükten sonra kendini Mehmet'in yanında, bir balıkçının küreğinin darbeleri altında buluverir. Balıkçı Mehmet'i kurtarmak için yanına gidince onun şaka yaptığını anlamış ve çok sinirlenmiştir. Aziz Nesin'in de bu şakanın bir parçası olduğunu düşündüğü için ikisine de kürekle vurur.

Arada denizden patlama sesleri geldiğini duyarlar. Balıkçılar yasak olduğu hâlde dinamit patlatır, sersemleyen balıkları yüzeyden toplayıp yakalanmamak için hemen kaçıp gider. Onlar bu sesleri duyar duymaz hemen donlarının paçalarını bacaklarına bağlayıp dinamitlenen balık yuvalarına yüzer ve sersemleyen balıkları donlarının içine doldururlar. Onlarla birlikte denize bitişik olan evin üç kızı da ellerinde torbayla denize atlar. O yüzden balıkların çoğunu genellikle onlar alır.

Hayranlık

Ş. çok şakacı biri olduğu için arkadaşları ona Şarlo diye hitap eder ve ileride bir gülmece yazarı olacağına inanır. Ş. *Akşam* gazetesini her gün Cemal Nadir'in karikatürlerini okumak için satın alır. Cemal Nadir'e hayranlık beslediği için mutlaka onunla tanışmak ister. Evinin nerede olduğunu öğrenir. Laleli Camii'nin karşısındaki dar apartmanlardan birinde oturmaktadır. Evin önünden ne zaman geçseler ona uğramak ve onunla tanışmak istediğini söyler. Bir gün dayanamayıp kapısına kadar gider. Aziz Nesin, onu ve Mehmet'i dışarıda bekler. Cemal Nadir'in eşi onları terslediği için ikisinin de apartmana girmeleriyle çıkmaları bir olur.

Yarın Gazetesi

Arif Oruç tarafından çıkarılan *Yarın* gazetesi o kadar çok satılır ki karaborsası bile oluşur. Ancak daha sonra bir gün, Aziz Nesin sokakta yürürken duvarların Arif Oruç'un fotoğrafının üstünde "Müseccl vatan haini Arif Oruç" yazan afişlerle donatıldığını görür. Bu afişleri o günlerde *Milliyet* gazetesini çıkartan Ali Naci Karacan'ın bastırıldığı söylenir. Ali Naci, İsmet Paşa'yı desteklerken Arif Oruç Serbest Fırka'nın yayın organı gibi hareket eder.

Aziz Nesin, Arif Oruç'un çıkardığı *Yarın* gazetesinin çok satmasının muhalefeti desteklemesine yorulsa da buna katılmadığını, *Yarın* gazetesinin o zamana dek yapılmamış bir şey yaparak devlet

dairelerindeki yolsuzlukları haberleştirdiğini söyler. Bunun ilk defa yapıldığını gören halk, gazeteyi kapış kapış alıyordu.

Bulgaristan'a kaçan Arif Oruç 1950'lerde aynı gazeteyi tekrar çıkardığında gazeteyi satamadığı için batar. Aziz Nesin bunu da halkın artık yolsuzluk haberlerine alışmasına, hatta hükümet çalıştığı sürece yapılan ufak çaplı yolsuzlukları görmezden gelmeye başlamasına yorar.

Askeri Okul

Mehmet ile Ş. askeri okula girmeye karar verir. Aziz Nesin askerliği sevmez ancak yaşadığı o evin koşullarında bir lisede ve sonra da üniversitede nasıl okuyacağını bilemez. Bir gün Mehmet ona Mustafa Kemal Paşa'yı kastederek Gazi'nin asker olup olmadığını sorar, Aziz Nesin asker olduğunu söyler. İsmet Paşa'yı sorar, onun da asker olduğunu söyler. Mareşal Fevzi Çakmak? O da askerdir. O dönemde sivil yönetimde bulunan herkes aslında askerdir. Mehmet, sonunda Türk tarihinde asker olmayan büyük bir adam olup olmadığını sorar. Aziz Nesin gerçekten de "büyük adam"larım hepsinin asker olduğunu düşünerek Türkiye'de "büyük adam" olmak için asker olmak gerektiğine hükmeder.

Bir gün Mehmet ve Ş. ile vedalaşıp eve doğru yürürken Mehmet askeri okula gitmek istemediği için ona "Hanım evladı" diye bağıırır. Aziz Nesin, arkadaşını ilk defa bu hâlde gördüğü için şaşırır. Ancak "hanım evladı" diye alay edilmekten dolayı o kadar rahatsız olur ki ertesi gün ikisine askeri okula gitmeye karar verdiğini açıklar.

Tasdikname ve Taahhütname

Mehmet ile Ş. askeri okula kaydolmak için gereken belgelerin hepsini toparlamıştır; okula kaydolmak istediğini bildiren dilekçe, altı adet vesikalık fotoğraf, iyi hâl kâğıdı ve okuldan alınacak tasdikname. Tasdikname dışındaki her şeyi hazırlayıp onun için okula gider. Tatil dönemi olduğu için okulda nöbetçi olarak tarih öğretmeni olan Memduh Bey vardır. Ona askeri okula kaydolmak için tasdiknameye ihtiyacı olduğunu söyler. Memduh Bey onu askeri okula gitmemesi için ikna etmeye uğraşır. Sivil bir okulda okursa önemli bir aydın olacağını söyler. Aziz Nesin ise evinin durumunu bilmeyen öğretmene bunun ne kadar imkânsız olduğunu anlatamayacağını bildiğinden sadece kararının kesin olduğunu belirtir. Bu sefer Memduh Bey tasdiknamesini vermez. İki sonra okula tekrar gittiğinde bu sefer nöbetçi olarak Sait Bey vardır. Tasdiknamesini hemen verir.

Seneler sonra Memduh Bey ile bir yerde karşılaştıklarında ona bu anısını anlatınca Memduh Bey ne Aziz Nesin'i hatırlar ne de onu bir yazar olarak tanıyor gibi görünür.

Tüm belgeleri hazırladıktan sonra muayeneye giderler. Muayene kapsamlı olduğu için tam bir hafta sürer. Bu sırada bir sürü şehir efsanesi duyarlar. Mesela bir çocuğun homoseksüel olup olmadığını anlamak için yere bozuk para atıp nasıl eğildiğine bakıldığı veya bir çocuğun sinirli olup olmadığını anlamak için yüzüne karşı çok ağır küfürler edildiği, eğer tepki verirse asker olamayacağına kanaat getirildiği anlatılır. Anlatılanlar arasında hem gülünç hem de saçma olan bir şey daha vardır. Güya bir çocuğun ne kadar kuvvetli olduğunu anlamak için kül dolu bir kaba karşı gaz çıkarttırılır, eğer çocuk gazıyla külleri havaya savurursa bu, onun kuvvetli olduğu anlamına gelir. Yiğitliği anlatmak için kullanılan "mangalda kül bırakmaz" tabiri de buradan gelir.

Muayeneden sonra bir de sınava girerler. Üçü de sınavda başarılı olur ve Çengelköy Askeri Ortaokuluna kayıt yaptırmaya hak kazanır. Beraberce kaydolmak için okula gittiklerinde demir parmaklıklı kapıyı bir yüzbaşı açar. Öğrencilerin belgelerini kontrol edip her şeyi tamam olanları teker teker içeri alır. Mehmet ve Ş. belgelerini teslim edip içeri girer. Sıra Aziz Nesin'e geldiğinde yüzbaşı taahhütnamesinin eksik olduğunu söyler. Taahhütname, askeri okulu yarıdan bırakması durumunda birinin devletin onun için harcadığı miktarın iki katını ödemeye razı olduğunu, onun asker olduktan sonra yapacağı mecburi hizmeti taahhüt eden bir belgedir. Aziz Nesin arkadaşlarının geçtiği kapıdan o an geçemediği için adeta yıkılır. Büyük adam olmak için gereken her şeyin o kapının ardında olduğundan o kadar emindir ki bundan mahrum kalmaya tahammül edemez. O geceyi tıpkı arkadaşları gibi askeri okulun çatısı altında geçirmek için hızlıca Çengelköy'den vapura biner, Sirkeci'den tramvaya atlar, oradan da Karabaş Mahallesi'ne gelir.

Babası öğle yemeğinden sonra uykuya dalmıştır. Onu hemen telaşlı bir şekilde uyandırıp taahhütnameye ihtiyacı olduğunu söyler. Babası belgeyi ertesi gün teslim etse de sorun olmayacağını söyler ama o ikna olmaz. O geceyi arkadaşlarıyla aynı çatı altında geçirmek istemektedir. Hemen işledikleri bahçenin ortaklarından biri olan bir çilingirin Tahtakale'deki dükkânına giderler. Adam taahhütname vermeye razı olur. Taahhütnameyi noterden alıp doğruca Çengelköy'e gider. Okulun

kapısını açan yüzbaşı taahhütnamesini kontrol edip onu içeri alır. Artık askeri okulun 4162 numaralı öğrencisidir.

Yıllar sonra o kapıdan geri çevrildiği için neden bu kadar telaş ettiğini sorgulayınca asıl sebebin yaşadığı evin kötü koşullarından kurtulmak olduğunu fark eder. Başka bir çatı altında yaşama ihtimali dudurken o evde bir saat daha fazla kalmaya tahammülü kalmamıştır.

Şok

Okul üç ayrı yapıdan oluşmaktadır. Büyük demir kapının dışında, dış bahçede revir, eczane, müdür odası ve görevlilerin odaları, demir kapıdan girilen orta bahçede tek katlı yemekhaneye okul hamamı, denize inen dik yamaç üzerinde de önden tek katlı arkadan üç katlı görünen okul vardır. Yatakhane burada birinci katın altındaki koşullardadır.

Aziz Nesin'in bulunduğu koşuğa okula onunla birlikte giren kimse yoktur. Mehmet de Ş. de başka koşullardadır. Bir ranzanın alt katındaki yatağına yattığında kendini çok mutlu hisseder. Ancak sabah karşı yatak gıcirtısı ve soluk seslerine uyanır. Yanındaki yatakta iki çocuk olduğunu fark eder. Uyandığını sezdirmemek için gözlerini kapatır. Çocuklardan biri toparlanıp yataktan çıktıktan sonra başka bir çocuk gelir. Aziz Nesin şaşkınlık ve korku içinde kalır. Yine uyandığını belli etmeden öylece durur.

Ertesi gün o ranzada yatan çocuğa Üsküdarlı Gilman Orhan dendiğini öğrenir. İnce kemikli, ondan biraz uzun, solgun bir çocuktur. Aziz Nesin onun güldüğünü, kavga ettiğini, diğer çocuklara karıştığını hiç görmez. Kendisi de onunla bir defa bile konuşmaz. Konuşursa kendisine iğrenç bir şey bulaşacakmış gibi hisseder. On beş gün sonra Orhan okuldan kovulur.

İhmal ve İstismar

Çocukları çok seven, hatta *Şarkılı İbret* adlı çocuk oyunları kitabı kaleme alan Kâzım Karabekir Paşa savaştan sonra Doğu Anadolu'daki kimsesiz çocukları parasız yatılı devlet okullarına göndermiştir. Bu çocukların bir kısmı yetimhanelere bir kısmı da askeri okullara yerleştirilmiştir. O yüzden ilkokula alınanlar arasında on iki yaşında çocuk bile vardır. Bazısı her sene sınıfta kaldığı için yedinci sınıf öğrencileri arasında yirmili yaşlarda olan öğrenciler bile bulunur.

Sınıfta kalmış öğrenciler Çengelköy Askeri Ortaokuluna gönderildiği için Aziz Nesin'in kaydolduğu sene yedinci sınıfta yedi yüze yakın öğrenci vardır. Bunlara "dönek" denirken yeni kaydolanlara "kaydı kabul" denir. Aziz Nesin'in sınıf arkadaşları arasında yirmili yaşlarda "dönek"ler bile vardır. "Kaydı kabul"ler herhangi bir konuda fikir beyan edecek olsa, kayıt defterinde adlarının yazıldığı mürekkebin bile daha kurumadığını söyleyip onları sustururlar. Henüz okulu tanımayan "kaydı kabul"leri cephanenin önünde nöbet tuttuklarına inandırarak tuvaletin önüne dikerler.

Yaşı büyük olan bu öğrenciler küçük öğrencilerden seçtiklerini düzenli olarak istismar eder. Ancak tıpkı Orhan'a yapıldığı gibi olaylar su yüzüne çıktığında mağdur çocuk da istismarcıyla birlikte okuldan kovulur. Bundan sonra okula devam etme şansları olmaz. Normalde sınıfını geçen çocuk subay olur, on beş yıllık mecburi hizmet süresini doldurmadan ordudan ayrılamaz. Geçemeyen veya alaya çıkarılan ise askeri birliklere çavuş olarak gönderilir. Çavuşluk yapamayacak kadar küçükse ailesine veya akrabasına gönderilip yaşı büyüdüğünde geri alınır. Alaya çıkarılmak bazıları için hayal edilen bir şey olsa da bazıları için kâbus gibidir. O nedenle başarısız çocukların bazıları alaya çıkarılmamak için bu tür ilişkilere girer. Böylece askeriyeden uzaklaştırılırlar.

M.'nin Hikâyesi

Babası Kurtuluş Savaşı'nda ölen M. de ilkokulu yatılı okur. R. adlı yaşı büyük bir öğrenci M. henüz on bir yaşındayken onu istismar eder. Bir süre sonra R. okuldan atılır. Bu sefer M.'ye K. Habip adında başka bir yaşı büyük öğrenci musallat olur. K. Habip de okuldan atılır. Ortaokuldan liseye geçtikten sonra M. boy atar, yakışıklı bir delikanlıya dönüşür. Sporcu ve neşeli bir karakter olduğu için tüm arkadaşlarıyla iyi geçirir.

Ancak R. birkaç ay aralıklarla onu ziyarete gelmeye başlar. R. ondan çok daha kısa boylu ve çelimsiz olmasına rağmen M. onun yanında ufacık bir çocuk korkaklığıyla hareket eder. R.'ye para bile verdiği duyulunca hakkında hakaretimiz konuşmalar yapılır. Bunları duyan M. bir gün derslikte kürsüye çıkar ve ağlayarak çocukken tecavüze uğradığını, kendini koruyamadığını, hakkında konuşulanları bildiğini anlatır.

Okul bittikten sonra M. evlenir, çocukları olur. Ancak bir süre sonra intihar eder. Çoğu kişi bunun sebebini anlayamaz. Oysa R. M.'yi istismar ederken onu küçük düşürecek şekilde fotoğraflarını çekmiştir ve yıllardır ona şantaj yapmaktadır. M. buna daha fazla dayanamayıp kendini öldürmüştür. Ancak intiharını öyle tasarlamıştır ki ardından kalanların bir kısmı onun kaza sonucu öldüğünü zanneder.

R. de sonunda sabıkalı bir katil olur. Aziz Nesin cezaevinde kaldığı sırada R. ile karşılaşır ancak R. onu tanımadığı için ondan uzak durmayı başarır. Bir gün Üsküdar Paşakapısı Cezaevinde Beyaz Nuri adlı ünlü bir kabadayı on iki yıllık cezasının son yirmi gününde bir kadın ziyaretçisiyle konuşurken R. ve iki arkadaşı cezaevi berberinden çaldıkları usturalarla ona saldırır. Her yer kan gölüne döner.

Bunları Yazmak

Aziz Nesin altmışbir yaşında anılarını kaleme alırken askeri okullarda tanıklık ettiği istismar vakalarını yazıp yazmama konusunda kararsız kalır ve 1975 yılının son pazar günü on dört sınıf arkadaşıyla buluştuğunda onlara danışır. Çoğu, orduya saygısızlık yapmamak gerektiğini savunur. Sadece dört arkadaşı yazmasını tavsiye eder. Hatta bunlardan kurmay albay emeklisi olan arkadaşı yamuk burnunu göstererek okulda bir çocukla kavga ettiğini, kavga ettiği çocuğun yaşı büyük öğrencilerden birinin istismar ettiği çocuklardan biri olduğunu büyük öğrenci tarafından iki kolu tutulup biraz önce dövdüğü çocuk tarafından burnuna yumruklar indirildiğinde öğrendiğini anlatır.

Başka bir arkadaşı ise köylerde cinsel ilişki yaşamak isteyen erkeklerin bunun için hayvanları kullandığından ve şehirde hele yatılı okullarda cinsel ihtiyacın nasıl karşılanacağı konusunun çözüme kavuşturulmadığından bahsederek yazmasını destekler.

Aziz Nesin hem içine doğduğu ve yaşadığı çağın etkisiyle hem de tanıklıkları nedeniyle eşcinselliği "oğlancılık" ile eş tutar ve bunun bir hastalık olduğunu düşünür. Askeri okullarda yaşanan istismar vakalarını da ileride başkalarının yaşamamasını istemediği için yazdığını belirtir.

Borazan Sesleri

Okulun gündelik düzeni hademenin çaldığı borazanla sağlanır. Günün ilk borazan sesi hamam içindir. Hamama girme sırası hangi sınıftaysa o sınıfın öğrencileri hamama girer. "Dönek"ler bu sefer "kaydıkabul"lerden birini sabun istemesi için nöbetçi yüzbaşının kapısına götürür. Yüzbaşı uyandırılınca öğrenciyi ya kovar ya da döver.

Hamam borusundan bir saat sonra uzun uzun kalk borusu çalar. En sevdikleri boru sesi günde üç defa çalan yemek borusudur. Kahvaltıdan sonra bir, akşam yemeğinden sonra iki saatlik ders çalışma toplantıları yapılır. O toplantılara da boru sesiyle giderler. Son dersten yine boru sesiyle çıkarlar. Günün son borusu uzun uzun çalan yat borusudur.

Kıyafetler

Üniformasız geçen birkaç günün ardından biri okulun içinde biri de dışarıda giymek üzere iki takım elbise, iki çift ayakkabı, iki kat iç çamaşırı ve bir pijama takımı verilir. Öğrencilerin hemen hepsi yoksul ailelerin çocuklarıdır. Aziz Nesin'den bile yoksul olanların bazıları pijama takımını beğenmez gibi davranarak elli kuruş veya bir lira karşılığında satar. Aziz Nesin hayatı boyunca hiç pijama giymediği, entari giydiği için bir pijama takımını satın alıp kendi pijamasıyla birlikte babasına verir.

İçeride giyilen elbiseler gümüş rengi, dışarıda giyilenler ise lacivettir. Şapkalarda öğrencinin kaçınıcı sınıfta olduğunu belli eden şeritler bulunur. Sınıfta kaldığını ailesinden saklayan çocuklar perşembe günleri öğleden sonra izinli olarak eve giderken şerit sayısını değiştirir.

Gösterişe düşkün öğrenciler okulun verdiği şapkanın şeklini bir Amerikan filmdeki subayın şapkasına benzetmek için şapkaçılarda değiştirir. Yürürken sağa sola yalpalayan paçalar moda olduğu için pantolon paçalarını da terzide bol paçaya çevirtir. Saç uzatmak yasak olmasına rağmen birazcık uzatabilmek için ellerinden geleni yaparlar. Bunların hepsi aslında yasak olduğu için perşembe günleri izinli olarak eve gitmeden önce herkesin kılığını kıyafetini kontrol eden subaydan da kaçmaya çalışırlar.

Ancak bazı öğrenciler de görünüşlerine hiç dikkat etmez. Bunlara zamanla "potas" denmeye başlanır. Aziz Nesin ne gösterişe meraklıdır ne de "potas"tır. Sadece bir defa, lise ikinci sınıftayken bir kıza aşık

olduğu için kıyafetinin modelini terzide değiştirtmiş ve öğrenciler arasında ünlü olan Yahudi şapkacı Faron'dan kendine yeni bir şapka almıştır.

Bir Orta Yol Bulma Gerekliliği

Sınıf tekrarı yapan öğrencilerin hepsi sınıflarda memleketlerine göre kümelenmiştir. Örneğin, Konyalılar bir yanda, Tokatlılar bir yanda, Erzincanlılar başka bir yandadır. Ve hepsi de birbiriyle sürtüşmektedir.

Okulun ilk günlerinde bir gün bitkibilim dersinde öğretmen Kemal Bey ders anlatırken Aziz Nesin de dersin kitabı olmadığı için dikkatle not tutar. Nitekim Latincelerini de öğrendikleri terimlerin hemen hepsinin Arapçalarını ezberlemek zorundadırlar. Ancak ders esnasında arka sıralarda oturan öğrenciler durmadan birbirleriyle itişir. Kemal Bey onu görmezden gelen öğrencileri duymazdan gelerek her zamanki gibi gürültüye rağmen dersini anlattıktan sonra anlattıklarını tekrar etmek isteyen olup olmadığını sorar. Düzenli bir hayata kavuştuğu için minnet dolu olan Aziz Nesin hevesle elini kaldırır. Tahtaya doğru yürürken bir çocuk ona "ukala" diyerek çelme takar. Biraz sendeleyip hemen çocuğa dönerek dersten sonra görüceklerini söyler. Tahtaya çıkıp derste öğrendiklerini tekrar eder. Kemal Bey o kadar memnun olur ki ona defalarca teşekkür eder.

Ders aralarında çalan zil sesiyle teneffüse çıkınca kendine çelme atan çocuğu okulda aramaya koyulur. Bahçede bulunca kavgaya tutuşurlar. Ancak çocuk ona tırnak geçirip ellerini ısırmaya kalkışır. Çocuğu bir yumrukla yere yığıldığında biri gelip onu ensesinden tutarak havaya kaldırır sonra da yere bırakır. Karşısında uzun boylu, ondan en az beş-altı yaş büyük bir öğrenci vardır. Sonradan bu öğrencinin, çelme takan çocuğun koruyucusu olduğunu öğrenir.

Çelme takan çocuğa arkadaşları Kadıköylü M. diye hitap eder. Kadıköylü M. bir ders yılı sonunda görünürde sınıfta kaldığı için ama gerçekte kendinden büyük öğrencilerle kurduğu bu türden ilişkiler nedeniyle okuldan kovulur.

Aziz Nesin, o dönemde okuduğu tıbbi kaynaklara referans vererek, yatılı okullarda yaşayan öğrencilerin eşcinsel eğilimler gösterdikleri bir süreçten geçtiklerini ama Kadıköylü M.'nin hormonal bir bozukluğu olduğunu düşündüğünü belirtir ve sınıf arkadaşı Bursalı T.R.'nin onunla paylaştığı bir sırrı aktarır. Ders yılı sonunda derslerin sınavlara hazırlanmak için kesildiği dönemde öğrenciler diledikleri gibi çalışırken Kadıköylü M. ders çalışmak için Bursalı T.R. ile kırlara çıkmış ve orada onunla birlikte olmuştur. Bursalı T.R. bir daha böyle bir şeye kalkışmaz ancak Aziz Nesin, Kadıköylü M.'nin ve onun gibi insanların etrafındakileri kendi isteklerine göre manipüle etmesinden rahatsız olduğunu ifade etmiştir.

Fakat tüm bu olanlar ona, kendini hem öğretmenlere hem de sınıf arkadaşlarına sevdirecek bir yol bulması gerektiğini gösterir. Hem başarılı olmalı hem de sınıf arkadaşları tarafından "ukala" diye anılarak dışlanmamalıdır.

Kabadayı Öğrenciler

Kemal Bey ders anlatırken arka sıralarda oturan öğrenciler arasında kavga çıkınca Kemal Bey onları sakinleştirmeye çalışır ancak öğrencilerden biri elini kaldırıp "Sen karışma, dersini anlat!" diye çıkışır sonra da yürüyüp gider.

Aziz Nesin'in arkadaşlarından biri ona kendi sınıfında yaşanan benzer bir olayı anlatır. Bir öğretmen arka sıralarda oturan öğrencilerden birini kaldırıp soru sorar. Öğrenci saçma bir cevap verince bütün sınıf güler. Ancak Yahudi Fahri diye bilinen bir öğrenci herkesten daha fazla güldüğü için öğretmen ona susmasını söyler. O sırada, ayağa kaldırılan öğrenci öğretmene teneffüste Fahri'ye bunun hesabını soracağını küfürlü bir şekilde ifade eder. Zira öğretmenine destek çıkarken bile olsa küfretmemesi gerektiğini bilmez.

Ayrıca, kumar bu öğrenciler arasında çok yaygındır. Yahudi Fahri teneffüse çıktıktan sonra tam on beş gün boyunca derslere girmez. Okulun bodrum katında kumar oynayarak vakit geçirir.

Zeki Bey

Kemal Bey okuldan ayrıldıktan sonra yerine Zeki Bey gelir. Otuzlu yaşlarında, aslen diş hekimi olan Zeki Bey, tüm öğrencilere bitki ve çiçek koleksiyonu yaptırır. Aziz Nesin, büyük deftere yapıştırdığı her bitkinin altına adını, türünü yazar ve bu defteri hayatı boyunca saklar.

Zeki Bey ders yılı sonuna doğru durgunlaşır. Daha sonra bunun sebebinin kendini pencereden atlayarak öldüren nişanlısı olduğunu gazetelerden öğrenirler.

İstanbul'da Ailesi Olanlar ve Olmayanlar

Haftalık tatil günlerinde İstanbul'da gidecek evi olanlara "evci" olmayanlara da "bekâr" derler. "Evciler" evlerindeyken "bekâr"lar da gündüz dışarıda gece okulda olur. Hafta sonunu evde geçiren küçük çocuklar okula çekinerek döner. Zira kapıda onlara zorla nohut satmayı bekleyen büyük öğrenciler beklemektedir.

Genellikle cuma günleri nohutlu pilav yenir ancak birçok öğrenci okulda bulunmadığı için yemek artar. Bu öğrenciler nohutları güneşte kurutup gazete kâğıdından yaptıkları külahlara doldurur ve leblebi diye küçük çocuklara satar. Çocuklar da korktuğu için mecburen satın alır. Böyle yapmalarının sebebi onlara harçlık gönderecek kimselerinin olmamasıdır.

Nimet Abla

Okulun arkasındaki sırtta bir köşk vardır. Bu köşkte bir kimyager olan Hikmet Bey yaşar. Hikmet Bey'in Nimet adında bir çalışanı vardır. Her sabah Vaniköy'deki evinden yürüyerek gelir akşamları da yine yayan olarak eve geri döner. Öğrenciler onu gördüklerinde "Nimet abla" diye seslenerek önüne yatar. Ancak Nimet abla hiçbirine dönüp bakmaz. Onu güldürmek istediklerinde gülmez, kızdırmak istediklerinde kızmaz. Tepkisizce geçer gider. Bu yüzden ona saygı duyarlar.

Aziz Nesin daha sonra Nimet ablanın okuldan bir öğrenciyle evlendiğini öğrenir.

Pehlivan Münir

22-23 yaşlarında olan pehlivan lakaplı Münir bütün okulun kabadayısıdır. Kilolu ve güleç yüzlü olan Pehlivan Münir, Halıcıoğlu Lisesinden oraya gönderilmiştir. Koruması altında bulunan çok çocuk vardır ama yanından özel olarak ayırmadığı dört oğlan sabittir. Münir borazanın sesine göre değil, canı istediği zaman uyanır. Yanındaki dört ranzada yatan bu dört oğlan onu sevip okşayarak kaldırır ve kimi çorabını giydirirken kimi de pantolonunu giydirir. Kimi de kahvaltısını yatağına getirir. Akşam olduğunda yine etrafında dönerek ona masaj yaparlar.

Bir akşam herkes koşullara dönerken onların koşuşuna giren herkes hemen geri çıkar. Aziz Nesin ne olduğunu anlayamaz. Birinin itmesiyle aniden içeri girer ama onun da girmesiyle çıkması bir olur. İçeride ışıklar söndürülmüştür. Koşuşun ortasında, döşemenin üstünde açık olan bir el fenerinin ışığı genişleyerek tavana yansımaktadır. Tavana yansıyan genişlemiş ışığın içinde Münir'in cinsel organı iki üç metre büyüklüğünde bir gölge olarak hareket ettikçe büyüüp küçülür çünkü Münir iki ranza arasında yere uzanmış, dört çocuk da onun cinsel organıyla oynamaktadır.

Zorbalık

Öğrenciler arasında cinsel şakalar çok yaygındır. Uykusu ağır olan öğrencilerin bazen yüzleri bazen de penisleri boyanır. Bazen uykudayken ayağının altını boyayıp ayak bileğine geçirdikleri ipe onu kukla gibi oynatırlar. Su çok soğuk olduğu için yüzlerini yıkayamayan çocuklar derse gittiklerinde yüzlerini mahsus boyadıklarını zanneden öğretmenlerinden azar işitir bazen de dayak yerler. Aziz Nesin bu çocuklardan biri olmamak için daima tetikte, tedirgin ve silik bir şekilde yaşamaya gayret eder.

Babik Salahattin

Boyu kısa olduğu için en ön sırada oturan Aziz Nesin'in oturduğu sıranın en arkasında boyu kısa olmasına rağmen Babik Salahattin oturur. Zira koruması altında olduğu öğrenci onu oraya oturtmuştur. Aynı kişinin isteğiyle, Babik Salahattin'in pantolonunun arkasının dikişi yoktur, kolay çılıp kapanan çitçit vardır.

Babik Salahattin koruyucusuna güvenerek ona buna sataşır. Aziz Nesin, eşcinsel olan çocukların bu tür durumları daha rahat kabullendiğini ve başkalarına pek sıkıntı çıkarmadan yaşadığını ama zorla bir ilişkiye mecbur bırakılanların zedelenmiş erkeklik gururunu Babik Salahattin gibi ona buna sataşarak telafi ettiğini belirtir.

Yıl sonunda yedinci sınıftaki yedi yüz öğrencinin dört yüzü başarısızlıkları bahane edilerek okuldan çıkarılır. Ancak gerçek sebep başkadır. Zira öğrencilerin “koruyucusuz” kalanlarının bir kısmı para karşılığında öğrencilerle cinsel ilişki yaşar. Bu öğrencilerden biri ünlü bir futbolcu olur.

Kazanlı İbrahim

Sınıfta akli fikri yemekte olan İhsan adlı bir çocuk öğle yemeği saatine yaklaştıkça karnının zil çaldığını söylediği için “Zil İhsan” diye anılır. Bir de okul bandosunda zil çaldığı için “Zil Cavit” denen birisi daha vardır. Aziz Nesin anılarını yazarken Zil Cavit’i çağırıp o günlerden hatırladığı olayları sorar. Zil Cavit de Kazanlı İbrahim’den bahseder.

Bir gün, Kazanlı İbrahim hamama gidince hamamcı ona Ruslar tarafından esir alındığında başına gelenleri anlatır. Kazanlı İbrahim Ruslar hakkında kötü konuştuğu için hamamcıyla kavga eder. Hamamcı onu şikâyet edince Kazanlı İbrahim ajan olduğu gerekçesiyle ordudan atılır. Yıllar sonra Zil Cavit onu polis olarak sokakta görür. Bir süre sonra da gazetelerde bir polisin kendisini aldatan eşini öldürdüğünü okur. Aradan yıllar geçer, bir akrabasının traktörüne yağ keçesi almak için Haydarpaşa’da Zirai Donatım Kurumuna gider ve bu sefer Kazanlı İbrahim’in orada kapıcılık yaptığını görür.

Ödünç Kaput

Yeni elbisesi veya rügan kemeri olan çocuklar para kazanmak için bunları izin günlerinde arkadaşlarına kiralar. En pahalı kiralanan şey baruti renkli, yakasının altında kırmızı astar olan kaputlardır. Okulun verdiği altı düğmeli kaputun dışında özel olarak terziye diktirilen sekiz düğmeli kaputlar da vardır. Bu özel dikim kaputların düğmeleri bel kısmında iyice birbirine yaklaştığı için omuzları daha geniş, beli de daha ince gösterir.

Cahit’in de böyle özel dikim bir kaputu vardır. Aziz Nesin bir izin günü bu kaputu ondan ödünç ister. Cahit hiçbir zarar gelmemesi koşuluyla kaputunu verir. Aziz Nesin, o kaputu giydiğinde bir kızla tanışacağını hayal eder. Ancak upuzun bir yoldan eve gitmesine rağmen kimse yol boyunca ona özel olarak ilgi göstermez. Eve gittiğinde ne babası ne de kız kardeşi kaputunun farkına varır. Okula döneceği gün hava yağmurlu olduğu için kaputunu kimsenin doğru düzgün göremeyeceğini düşünerek dışarı çıkmak istemez. Okula cumartesi sabahı gider. Derse yetişir ancak bir soba borusunun altından geçerken kaputa kömür zifiri damladığı için kaputu lekelenmiştir. Cahit bunu görünce söylenmeye başlar. Para bile istemeden verdiği kaputuna iyi bakmadığı için ona çok kızar. Aziz Nesin, onun haklı olduğunu bildiği için birkaç defa özür diler. Bir daha da kimseden bir şeyini istemez.

Askeri Okulda Bir Ressam

Resim öğretmeni Cevat Bey, cumhuriyete inanmış bir adamdır. Öğrenciler resim dersini ciddiye almayıp alay etse de o, öğrencilere resmi sevdirmeye çalışır. Bir gün ağlayarak *Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok* adlı kitabı ağlayarak anlatır. Askeri okul öğrencilerine savaşı yeren böyle bir kitabı anlatması Aziz Nesin’i çok etkiler ve kitabı alacak parası olmadığı için Beyazıt’taki kitaplığa gider ancak kitabı orada bulamaz.

Cevat Bey ona resim yapmayı öğrenmek istiyorsa önce desen çizmeyi öğrenmesi gerektiğini söyler. Paltosundan çıkardığı defterindeki kurşunkalemle çizilmiş insan başlarını gösterip her zaman her yerde gördüğü herkesi çizmesini tavsiye eder. Aziz Nesin onun bu tavsiyesini yerine getiremez ancak onun çizmek üzere gözlemlemesini istediği herkesi bir yazar olarak zihnine nakşeder ve yazar.

Nizamettin Bey

Kimya öğretmeni Nizamettin Bey’in notu o kadar kıttır ki ona “Sıfırcı Nizam” denir. Kimya bilgisinin çok derin olduğu söylenir ama öğrencilere kimya öğretmek için pek zahmete giren biri değildir. Aziz Nesin bunun belki bıkkınlıktan belki o yaştaki çocuklardan ziyade yetişkin öğrencilere ders verme arzusundan kaynaklandığını düşünür. Bir gün proton, elektron ve nötrondan bahsederken kendini adeta kaybeder zil çalınca da kendine gelip anlattığı şeylerin onların anlayacağı türden şeyler olmadığını ima eden birkaç şey söyler. Oysa Aziz Nesin onu dikkatle dinlemiştir. Zira arada sırada gittiği Salim Bey’in oğlu Naim, İstanbul Erkek Lisesini bitirmiş, tıp fakültesinin ikinci sınıfındadır. Onlara her gittiğinde onun dergilerini ve kitaplarını okur. Bu dergilerden birinde atomun proton sayısını değiştirerek elementlerin değiştirilebileceğinden bahsedilir. Nizamettin Bey’in o günkü anlattıkları bu yüzden daha çok dikkatini çeker.

Nizamettin Bey beşin Allah'a ait olduğunu söyleyerek öğrencilere en fazla dört verir. Ancak Aziz Nesin tüm derslerden beş almak için uğraşan bir öğrencidir. Bir sınavdan sonra Nizamettin Bey ona beş vermek istemediğini belirterek Aziz Nesin'i sözlüye kaldırır. Aziz Nesin sözlüde de başarılı olunca sinirlenmiş görünerek Allah'ın notunu aldığı söyler.

Bakkal ve Hoca

Okulda verilen yemekleri beğenmeyen öğrenciler okulun yakınındaki bakkaldan sucuk, pastırma, helva gibi şeyler alır. Ancak bakkalla sohbet de ederler. Karadenizli bakkal aynı zamanda caminin de imamıdır. Ancak bazı öğrencilerle konuşurken çokça küfreden bazısıyla da sürekli müstehcen fıkralardan bahseder. Aziz Nesin bunu isteyerek değil, kızlarını erkek öğrencilerden korumak için yaptığını düşünür. Böylece kendini öğrencilerin hükmedebileceği bir adam olmaktan kurtarır.

Süreyya Bey

Süreyya Bey kaligrafi öğretmek için haftada bir saat derslerine girer. O kadar düzgün bir şekilde çizgi çeker ve yazılarını o çizgilerin üstüne öyle güzel yazar ki Aziz Nesin onun beceresine hayran kalır. Hatta yıllar sonra Güzel Sanatlar Akademisinde bir süre öğrenci olduğunda İsmail Hakkı Altunbezer'in de benzer bir beceriyle tahtaya mükemmel şekiller çizdiğinin görür. Ressam Abidin Dino'nun abisi Arif Dino sırf onun bu çizimini seyretmek için derse katılır. Arif Dino bir gün, Girit'te gördüğü ustaların vazoların üzerine tek seferde çizdiği şekillerden de ne kadar etkilendiğini, sırlarını öğrenmek için onları seyrettiğini anlatır.

Aziz Nesin, Süreyya Bey'in yazdırdığı ikilik ve dörtlüklerin hemen hepsini unuttur ancak aklında yalnızca bir ikilik kalır. O da "Ey dostlar! Kış geçer ama başa kakmanın acısı geçmez, bu yüzden bir etkisiz kürk için etek öpmekten vazgeçin!" anlamına gelir.

Durduk Yere Kavga Etmek

Çamur Şevket diye bilinen bir kabadayı yüzünden Şevket adını taşıyan herkese Çamur Şevket denir. Aziz Nesin, Vefa Ortaokulundan sınıf arkadaşı olan Şevket'i burada bulur. O sınıfta kaldığında Şevket sınıfı geçmiş ama askeri okulda sınıfta kalmıştır. Bir gün durduk yere ona sert bir yumruk atar. Aziz Nesin bunun bir şaka olduğunu zannederek hafifçe karşılık verir ancak Şevket kavga ediyor gibi şiddetle vurmaya hazırlanınca Aziz Nesin ellerini iki yana bırakır. Zira sebepsiz yere kavga etmeyi anlamsız bulur.

Şevket yine sınıfta kalıp ondan bir yıl sonra subay olur. Aziz Nesin onu yıllar sonra bir caddede zar zor yürürken görür. Yokuş tırmanırken nefesi o kadar tıkanır ki onun göğsündeki hırıltıyı hemen arkasında yürüdüğü için istemsizce duyar.

Sporun Yeri

Süvari yüzbaşısı olan Nazmi Bey askeri okulun beden eğitimi öğretmenidir. Yaşına göre yarbay ve albay olması gerekirken olamamıştır. Öğrencilerle birlikte spor yaparken genç bir jimnastikçiden ayırt edilemeyecek kadar iyidir. Geçim sıkıntısı çektiği için her yıl üzerinde Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın resimlerinin bulunduğu broşürleri öğrencilere satar.

Nazmi Bey spor yaptığı için alaya alınan bir adamdır. Ona herkes jimnastik yaptığı için Zıpır Nazmi der. Zira jimnastik zıplayarak yapılan bir şeydir ve öğretmenlerin çoğu bu şekilde spor yapanlara iyi gözle bakmaz. Oysa Aziz Nesin'e göre Nazmi Bey çağının ilerisini gören bir adamdır. Onun gibi adamlar hayatlarını küçümsenerek geçirip kendinden sonra gelenlere yol açar.

Yağmurlu bir günde spor salonu bulunmadığı için derslikte ders yapan Nazmi Bey, jimnastiğin günlük hayattaki yerini anlatırken medeni insanın medeni tekniğe kendini uydurabilen kişi olduğunu belirtip sıkışık arabaların arasından geçiyormuş gibi yaparak öğrencilere trafikte nasıl yürüneceğini göstererek anlatır.

Her yıl okulca Beykoz'a yapılan gezide kuzu kızartılır, iç pilav, salata, irmik tatlısı yenir. Yemekten önce Nazmi Bey herkese jimnastik gösterisi yaptırır sonra da herkesi birbirinin koluna takarak zincir biçimine sokar. Dışarıdan bakınca güzel görünen bu manzara onu mutlu eder.

İsmail Hakkı Bey ve Suat Bey

Okul müdürü olan İsmail Hakkı Bey tombul ve çabuk sinirlenen bir adamdır. Kızdığına yüzü kıpkırmızı olduğu için arkasından "kızılbaş" denir. Öğrencileri odasına çağırdığında mutlaka döver. Aziz Nesin'in emekli kurmay albay olan arkadaşı Mustafa Onanç bir gün müdürün odasına

çağrıldığında müdürün vurmak için kullandığı sopadan korktuğu için vücuduna havlular sarıp kıyafetlerini havluların üstüne giydiğini anlatır.

Müdür yardımcısı ise güleç bir adamdır. Kurmay albay olduğu dönemde askerlerin yabancılarla evlenmesi yasak olduğu için Alman bir kadınla evlenmek amacıyla istifa etmiştir. Uçak mühendisi olan oğlu bir uçak denemesinde hayatını kaybettikten sonra neşesini kaybeder. Aziz Nesin, onun hiç berbere gitmediğini, saçlarını kendisinin kestiğini öğrenince çok şaşırır. Elli beş yaşından sonra o da Suat Bey gibi kendi saçlarını kendi kesmeye başlar.

Kültürel Melezlik

Bütün ülkede her dersin Devlet Basımevi tarafından basılmış tek kitabı vardır. Yurt Bilgisi kitabı Afet İnan ile Recep Peker tarafından yazılmıştır. Ancak Mustafa Kemal Paşa tarafından yazıldığı veya onlar yazdıktan sonra düzeltildiği söylenmektedir. Bu dersin öğretmeni o döneme özgü bir karakterdir. Her hâlimden Batı ile Doğu melezi olduğu düşünülür. Melon şapkasının altına giydiği ceketin arka kısmı frak gibi uzundur. Bazen smokin ceketini de giyer. Ancak alaturka biçimli sakalı vardır. Taşralı gibi konuşur. Aziz Nesin onu o günlerde "inkılapçı" diye anılan kişilerin kıyafetine girmiş bir cami imamı gibi görür.

Tatil

Okul perşembe günleri tatil olur, eve giden öğrenciler cuma akşamı geri döner. Ancak Aziz Nesin, evi İstanbul'da olduğu hâlde eve gitmez. Zira evde rahat değildir. Ayrı odası değil, ayrı bir yatağı bile yoktur. Yemeği bağdaş kurup oturarak yemek rahatsız edicidir. Ayrıca cuma günleri arkadaşlarıyla okulun civarındaki kırlarda ve tepelerde koşup oynamaktan çok mutlu olur.

Bazen okul salgın hastalık nedeniyle karantinaya alınır. Böyle bir zamanda iki hafta üst üste okuldan çıkmaları yasaklanınca Aziz Nesin merak etmemesi için babasına mektup yazar. Babası okula gelip yiyecek bir şeyler bırakır. Babasının okula geldiği tek vakit budur. Okuldaki durumuyla ilgili hiçbir şey sormaz, hatta kaçınıcı sınıfta olduğunu bile bilmez. Fakat bu, ilgisizliğinden değil, oğluna olan güvenindedir.

Hikmet Bey

Tarih öğretmeni olan Hikmet Bey tarih dersini öyle coşkuyla anlatır ki her zaman sanki kendi yaşadığı bir olayı anlatıyor gibi heyecanlanır. Aziz Nesin onu her seferinde hayranlıkla dinler ve defterler dolusu not alır. Zira sürekli ezberlemesi gereken şeyler olur. Ancak zamanla tarihin böyle masal gibi anlatılmaması gerektiğini öğrenir ve diğer derslerde olduğu gibi tarih dersinde neden derinlemesine bir anlayış geliştiremediğini fark eder.

Atıf Bey

İngilizce öğretmeni Atıf Bey, Aziz Nesin'in zihninde silik bir karakterdir. Aziz Nesin onun anlatımıyla derse çok çalışmasına rağmen İngilizceyi öğrenemez. Dersleri İngilizce not etmeye çalışır ama beceremez. Okuldan İngilizceyi öğrenerek çıkan iki kişi sadece İngilizceye ağırlık verdiği için başarılı olmuştur. Diğer öğrenenler de okulda değil, kendi çabalarıyla öğrenmiştir. O nedenle Aziz Nesin, okullarda öğretilen İngilizcenin yanlış yöntemle öğretildiğini ve yetersiz olduğunu belirtir.

Diğerlerinden Farklı Olma

Aziz Nesin arada sırada duygusallaşarak içine kapanır ve şiirler yazar. Bu duygusal hâlini onu arkadaşlarından üstün tutan bir nitelik olarak görür. Fırtınalı bir gece derslikte kalarak şiirler yazar. Ancak okul bitmeden yazdığı şeylerin ne kadar kötü olduğunu fark edip hepsini yok eder.

Ders dışında da birçok kitap okur. Seçme şansı olmadığı için eline geçen her şeyi okur. Bunlardan biri nefis terbiyesiyle ilgilidir. Buradaki alıştırmalardan biri az konuşmaktır. Bunun için bir süre kimseyle tek laf etmez. Ancak arkadaşlarının onun ne yaptığını anlayıp onunla alay etmelerinden korktuğu için iki hafta sonra bundan vazgeçer.

Zengin Olmak

Yerli burjuvazinin ihtiyaç duyduğu sermayeyi toplayabilmek için bankalar tasarruf hesabı reklamı yapmaya başlar. Bunun için de kumbara dağıtırlar. Aziz Nesin büyüklerinden hep damlaya damlaya göl olacağını duyduğu için para biriktirerek zengin olacağına inanır. Derslikte boş vaktinde kendine özel bir imza bulmak için çok uğraşır ve sonunda keskin köşeli harflerle attığı M. Nusret imzasını beğenir.

İş Bankası da kumbara vermesine rağmen verdiği kumbaralar renkli olduğu için tatil gününde Esnaf Bankasına giderek kendine bir banka hesabı açtırır. Attığı imzayı gören memur diğer memurları da çağırıp imzasını gösterir ve gülerler. Alay mı ettiklerini yoksa beğendiklerini mi anlayamaz. Hem böbürlenir hem de utanır. Banka cüzdaniyla mavi derili kumbarasını alıp bankadan çıkar.

Babası her hafta elli kuruş verir, okul altmış kuruş aylık vermelidir ama bu miktar her zaman kesintiye uğrar ve ellerine 30-40 kuruş geçer. Salim Bey'in oğlu da her gittiğinde harçlık verir. Tüm bunları kumbarasında biriktirip bankaya götürür ve hesabına yatırır. Bankanın önünden her geçişinde kendini oranın sahibi gibi güçlü hisseder.

Ancak bir süre sonra bankaya gittiğinde bankanın battığını görür. Parasını geri almak için verilen bir adrese gider. Banka cüzdaniyi gören memurun hesabındaki ufacık miktarın peşinden gittiği için onu kınadığını düşünerek rahatsız olur. Kendisine verilen sıra numarasına göre parasını geri alabileceği söylene de parası hiçbir zaman ödenmez. Bir muhatap da bulamaz. Ancak zengin olma hayalinden vazgeçmiş değildir. Bu sefer İş Bankası'na gidip orada bir hesap açtırarak bir kumbara da oradan alır.

Öldüren Çikolata

Bazı çocuklar Tahtakale'deki çikolata fabrikalarından içinde kırk-elli tane çikolata olan kutulardan ucuza alır. Çikolataların içindeki kartlar numaralıdır, iki çocuk çikolata çeker, kimin numarası küçükse iki çikolatanın da parasını o öder. Ya da çikolata kartlarındaki sayıların tek veya çift oluşuna göre bahse girilir. Böyle çikolata çektirerek para kazanan çocuklar vardır.

Bunlardan biri Zil Cavit'tir. Bu çikolata kumarında çikolata kazanan çocuklardan çikolataları ucuza satın alıp tekrar çikolata çektirir. Böyle yaparak aynı kutuyu tam dört defa sattığı bile olur. Böylece bir üstegmen maaşına denk gelen elli lira kazanır. Bu parasını sırasındaki kasasına saklar. Çoğu kişi sıra kasasının ön yüzüne delik açıp bu delikten kapaktaki halkaya geçecek şekilde uzun bir çivi sokar. Böylece gizli bir kilit kurulmuş olur. Zira çivinin yerini bilmeyen kişi kapağı açamaz. Zil Cavit'in çivisinin yerini bilen biri elli lirasını çalar. Zil Cavit onu tam dört boyunca takip edip kantinde elli lirayı bozdurmaya çalışırken yakalar.

Zil Cavit gibi çikolata çektirenlerden biri de Tombalak Ali'dir. Maltepe Lisesinden gelmiş "dönek"lerden biridir. Onunla aynı yerden gelen Selim onunla bir çikolata kutusundaki tüm çikolataları yemesi üzerine bahse tutuşur. Tombalak Ali bir kutudaki elli çikolatayı yerse çikolata kutusunun parasını ona verecektir. Tombalak Ali oturup çikolataları yemeye başlar. Ancak ellinci çikolatayı yuttuktan sonra fenalaşır. Haydarpaşa Askeri Hastanesine kaldırılır ve bir daha da geri gelmez.

Haydarpaşa Askeri Hastanesine gidenlerin çoğunun orada öldüğünü bilen kimse hastalansa bile oraya gitmek istemez.

Yüzbaşı A.

Bin kadar öğrenciyi sınıf subayı olan beş yüzbaşı idare etmektedir. Ders yılının ortasına doğru bu yüzbaşılara Yüzbaşı A. dahil olur. Aziz Nesin, savaştan çıkıldığı için istenildiği gibi bir yönetici kadronun bulunamayacağını belirterek Yüzbaşı A.'nın da diğerleri gibi savaş görmüş, yetenekli bir subay olduğunu ama hiçbirinin öğrenci eğitiminden anlamadığını söyler.

Ancak Yüzbaşı A. farklıdır. Çok güzel giyinir, kıyafetleri usta terzi tarafından dikilmiştir. O dönemde askerlerin üniformalarına nişan veya madalya takmaları yasaktır. O yüzden yalnızca 19 yaşında Doğu Cephesi'nde savaştığı için verilen İstiklal Madalyası'nı takar. Kimseye şiddet uygulamadan hatta tek kötü söz etmeden herkese sözünü dinletmeyi başarır. Çok güzel konuştuğu için herkes o ağzını açtığı anda dikkat kesilir. Sık sık yerel Türkte "onur" anlamına gelen zegon kelimesini kullanır; "Her şeyin başı zegon! Önce zegon!"

Kumbara

Aziz Nesin, ikinci kumbarasını sırasının gözünde saklar. Ancak bir sabah geldiğinde kumbarasının çalındığını görür. Yüzbaşı A.'nın odasına giderek olanı anlatır. Yüzbaşı A. kumbarasını onun odasında tutmadığı için ona kızar. Bunun üzerine Aziz Nesin üçüncü bir kumbara alıp Yüzbaşı A.'nın odasında tutarak yine para biriktirmeye başlar. Bir süre sonra çalınan ikinci kumbarası genellikle para karşılığı cinsel ilişki yaşayan çocukların zaman geçirdiği bodrumda içi boşaltılmış hâlde bulunur.

Bir hafta tatilinin ardından yarıdan fazlası dolmuş olan kumbarasına para koymak için Yüzbaşı A.'nın odasına gider ve kumbarasını dolapta bulamaz. Yüzbaşı A. gelince durumu ona açıklar ama Yüzbaşı A. odasına kimsenin girip çıkmadığını söyleyerek kumbarası kaybolduğu için onu azarlar. Aziz Nesin

hiçbir şey söylemeden odasından çıkar ve kendine dördüncü bir kumbara alır. Depoda tutulan öğrenci bavullarından bir arkadaşına ait olan bavula saklar. Ancak kumbarası oradan da çalınır.

Yüzbaşı A.'nın Sonu

Bir sabah Yüzbaşı A.'nın ve birkaç öğrencinin tutuklandığını öğrenirler. Bazı öğrenciler bu durumu ilk defa fark ediyormuş gibi Yüzbaşı A.'nin kaşlarını cımbızla alarak düzelttiğini konuşmaya başlar. Öğrendiklerine göre, Yüzbaşı A. ailesi Fatih'te oturan B.'ye yakınlaşmaya çalışmış, B. durumu eve gittiğinde emekli subay olan babasına anlatmış, B.'nin babası okula gelip olanı yönetime aktarmış, Yüzbaşı A.'nin odasında detaylı arama yapılmış ve yıllarca tuttuğu günlükleri bulunmuştur. Günlüklerde kiminle ne yaşadığı tarihine varana kadar yazılı olduğu görülünce adı geçen herkesle birlikte tutuklanmıştır. Böylece Aziz Nesin de kumbarasını çalanın kimler olduğunu ve kumbarası çalınca Yüzbaşı A.'nin neden o kadar öfkelenildiğini anlar.

Yıllar sonra Yüzbaşı A.'yı avukat kâtipliği yaparken, sivil giyimli olarak İstanbul'da görür. Ona olan saygısı azalmamıştır, ayaküstü sohbet ederler ancak sohbet ederken çok çekingen davranır. Sonra bu hâlden dolayı kendine kızar. Üç çocuğu olduğunu bildiği için çocukları için ayrıca üzülür.

Anılarını yazmadan birkaç ay önce, günlüklerde adı geçen bir arkadaşına bildiklerini anlatması için ricada bulunur ve olan biten her şeyi bir de ondan dinler. Öğrendiklerini detaylıca yazmasa da bu olaylara karışan çocukların azımsanmayacak bir kısmının başarısız oldukları için alaya çıkarılmaktan korkan öğrenciler olduğunu belirtir. Alaya çıkarılmak yani orduda hizmet etmek için birliklere alınmak o kadar kötü bir şey gibi anlatılmıştır ki çocuklar bundan korktukları için ordudan atılmak için böyle ilişkilere girerler.

Başmüessil Ap.

Okuldan atılanlardan biri başmüessil olan Ap.'dir. Ap. bir veznedarı soymak için boğarak öldürdükten sonra gazetelere manşet olur. Sultanahmet Cezaevinde kalırken gardiyanın anahtarların bağlı olduğu zincirle tespih gibi oynadığını fark edince onunla sohbet ettiği sırada o da zincirle oynamaya başlar. Gardiyan buna aldırış etmez. Ap. avcuna sakladığı balmumuna bastırıldığı anahtarın kalıbını alıp bu kalıbı dışarı çıkarmanın bir yolunu bulur ve anahtarı kopyalattırır. Cezaevinden kaçtıktan bir süre sonra yine kendi teslim olur. Nasıl kaçtığını bir türlü anlayamayan yönetim de ne yaptığından anca böyle haberdar olur. Ap. yıllar sonra af yasasıyla serbest kalır.

Evi Sevdiren Koyunlar

Aziz Nesin, hiç rahat edemediği için evini bir türlü sevmeyiz. Ancak hayvanları çok sevdiği için babasından koyun almasını ister. Haftada bir gün kurulan hayvan pazarına giderek iki Sakız cinsi koyun alırlar. Bu koyunlar diğerlerinden daha çok süt verir ama yazın gölgede tutulup kışın da ahırda bakılmaları gerekir. Okul tatile girmeden önce koyunlar doğurur ve böylece dört koyunları olur. Aziz Nesin de bahçede onlara bakar.

Piçler

Okulda kendilerini zorbalara karşı korumak isteyen ve örgütlenen ufak çocuklara "piç" örgütlerine de "piçler takımı" veya "piçler alayı" denir. Bu çocuklardan birine fenalık yapıldığında akşam hepsi toplanır, fenalık yapanın kafasına تنها bir yerde kaput geçirir sonra da hep birlikte döverler. Buna "kaput dayağı" denir.

Aziz Nesin kendini koruma ihtiyacı duyar ama bu piçlerin arasına dahil olmaz. Onun yerine onların taktiklerini benimser. Kavga ettiği kişiyle durmadan uğraşır. Mesela bir öğlen yemeğinde karşısında oturan ondan uzun ve güçlü çocuğun yüzüne muhallebi tabağını fırlatınca herkes çocuğun o hâline güler. Böylece itibarı zedelenir ve kaybetmiş sayılır. Aziz Nesin hep böyle atik davranarak kendini güçlü oğlanlara karşı korur.

Eski Arkadaş

İzinli olduğu bir gün Davutpaşa Ortaokulundan tanıdığı bir arkadaşıyla karşılaşır. Arkadaşı Mehmet Hilmi'dir. Ailesi ona Mehmet, arkadaşları da Hilmi diye seslenir. Babası Karababa Dergâhı şeyhi olan Haydar Bey'dir. Çemberlitaş'ta Karababa Sokağı'ndaki Karababa Tekkesi kapatılmıştır ancak ailenin ve büyük oğullarının burada oturma hakkı vardır. Tekke, harem ve selamlık olarak ikiye ayrılmıştır. Aile iki katlı haremde yaşar. Selamlık bölümü kullanılmaz.

Şeyhin oğluna “şeyhzade” ya da “şihzade” denir ama söylenirken kelime “şehzade”ye döner. Bir erkek kardeşi bulunan Mehmet Hilmi de büyük oğul olarak bir şehzadedir. Aziz Nesin kendi evinde bulamadığı rahatı burada bulduğu için hafta sonları burada kalmaya başlar. Gece Hilmi'nin yatağını bölüşürler. Ancak Hilmi üniformalara düşkün olduğu için Aziz Nesin'in üniformalarını da bölüşmek zorunda kalırlar. Bazen sabah uyandıığında Hilmi'nin onun üniformasını giyip çıktığını görür. O yüzden akşama kadar onu beklemek zorunda kalır.

Hilmi törensel yaşama düşkün olduğu için subay olmak ister ama ortaokuldan sonra okula devam etmediği için bu mümkün değildir. Nişantaşı'nda bir diş hekiminin yanında protez yaparak oldukça iyi bir kazanç sağlar. Büyük bir adam gibi giyinip büyük bir adam gibi konuşur. Hatta ayakkabılarına eskiden sadece züppelerin ve Fransızlara özendiği için “monşer” diye anılan adamların taktığı tozluklardan bile takar. Kadınlarla cinsel birliktelikler kurar. Aziz Nesin onun bu konuda anlattıklarını masal dinler gibi dinler.

Geçiren Şeyh

Mehmet Hilmi'nin babası Haydar Bey, Abdülhamid'in müezzinbaşılığını yapmış ve Duyûn-u Umumiye muhasebecisi olarak çalışmıştır. Milli mücadele yıllarında Anadolu'ya silah kaçırılmasına yardımcı olmuş ve cumhuriyetin ilanından sonra, tuz devletin tekelinde bir madde olduğu için Tuz İnhisarında levazım müdürlüğü yapmıştır. Çene ve boynunda egzama olduğundan daima sakal bırakır. Ancak muhasebesinde çalıştığı kurumun müdürü sakalını kesmesini isteyince istifa eder. İki yıl sonra da egzamaların kansere dönmesi nedeniyle vefat eder.

Mehmet Hilmi'nin annesi ise sarayın haremde yetişmiş bir Çerkes kızıdır. Bir gün ona bir şeyhle evlendirileceği söylenince adeta bir melekke evleneceğini zanneder. Zira ona göre şeyhler tıpkı melekler gibi insani ihtiyaçları olmayan insanlardır. Ancak Haydar Bey ile evlendikten bir gün sonra Haydar Bey'in geçirdiğini görür ve buna inanamaz. Şeyhle evlendirildiğini söyleyenlerin onu kandırıp kandırmadığını sorgulamaya başlar.

Aziz Nesin'e kendisine anne diye hitap etmesini isteyen Mehmet Hilmi'nin annesi bu anısını ona gülererek anlatır.

Bayram

Çocukların en sevdiği bayram yerlerinden biri Kadırga'daki Cinci Meydanı'dır. Hilmi'nin zorlamasıyla birlikte eğlenmek için buraya gelirler. Ancak Hilmi her ne kadar dışarıdan büyük görünmek için uğraşsa da ondan daha çocukça davranır. O ise üstünde askeri üniforma olduğu için fazlasıyla kasınır. Çadır tiyatrosunda oyun seyredip boyalı tenekelere çivi mermi atarlar. Sonra Hilmi ata binmek isteyince yorgunluktan uyumak üzere olan cılız yük atlarını binerler ama Aziz Nesin atına söz geçiremez. Hilmi bu konuda ondan daha becerikli çıkar.

Sıradışı Adamlar

Aziz Nesin'in ilgisini çeken bazı ilginç adamlar vardır. Biri Hilmi'nin çalıştığı dışçide cerrahlık yapan Mevlüt Efendi'dir. Sıcak havalarda bile kat kat giyindiği için Aziz Nesin onu Arap zanneder ama o Dünya Savaşı sırasında Arap bölgelerinde cerrahlık yaptığı için Türkçesi bile Araplaşmış biridir. Diğer kişi Dışçi Musta Bey'dir. İyi Fransızca bilen bu adam Yenicami civarında gezgin dışçiler yapar. O günlerde diploması olup kendine muayenehane açamayan tüm dışçiler böyle gezgin dışçilik yapar. Dışçi muayenehanesinin karşısında eski kabadayılardan Çakır Mehmet'in Beyaz Gül adlı meyhanesi vardır. Çakır Mehmet gizli saklı bazı işlerle çok para kazanınca Yenikapı'da denize karşı bir gazino açar.

Başarısız Öğrenciler

Aziz Nesin sınıf birincisi olduğu için arkadaşları tarafından sevimsiz bir öğrenci olarak görülme istemez. Kendini onlara sevdirmek için kopya vermeye başlar. Ancak zamanla sınıf arkadaşlarını benimsediği için bunu bir görev olarak beller ve bazen kopya verir bazen de bazılarını zorla ders çalıştırır.

İyi yazan bazı başarısız öğrenciler öğretmenlerden geçer not alabilmek için ders yılı sonunda son derste okumak üzere nutuk hazırlar. “Kaleminden kan damlayan” bu öğrencilerin hamaset dolu nutuklarını dinleyen bazı öğretmenler ağlamaklı olurken bazı öğretmenler de bu tür şeylere asla kanmaz. Nitekim ağlamaklı öğretmen sınıftan çıktıktan sonra öğretmenin “kafeslendiğini” düşününler kahkahaya boğulur.

Tüfek

Ders yılı sonunda on beş günlük kamp dönemi başlayınca her öğrenciye bir tüfek, kasatura, palaska, ve kütüklük verilir. Aziz Nesin askerliği sevdiği hâlde tüfekten bir türlü hoşlanmaz. Zira herkese verilen şapka, ayakkabı ve giysi herkesin kendi bedenine göre olmasına rağmen tüfekler hep aynı boydadır ve Aziz Nesin'in boyu kısa olduğu için taşıdığı tüfek üçüncü bir bacak gibi diz kapağının yanından sarkar. Üstelik taşıdığı diğer aksesuarlar yüzünden neredeyse görünmez hâle gelir.

Alaya Gönderilmek

Kampın başladığı sabah on on beş kadar öğrencinin adı okununca hepsi kurşuna dizilmeye gider gibi arkadaşlarından ayrılır. Alaya çıkarılmayı bekleyenler adları okunmadığı için sevinir ancak ertesi sabah yine on on beş kişinin adı daha okunur. Böylece her sabah on on beş öğrenci alaya çıkarılır. Alaya çıkarılanlar on dört yaşından büyük olduğunda eğitimden geçirilip çavuş yapılırlar sonra da astsubaylığa yükseltilir. On dört yaşından küçük olanlar da askerlik yapma yaşına gelince kendilerine yapılan harcamayı karşılayacak kadar uzun süre askerlik yaptırılır.

Alaya gönderilmenin görünürdeki sebebi başarısızlık olsa da gerçek neden cinsel ilişkiler ve hırsızlık gibi ahlâki gerekçelerdir. Bu öğrenciler arasında öyle zorbalılar vardır ki onlar alaya gönderilince geride kalan öğrenciler kurtuldukları için sevinir.

İki Arkadaş

Aziz Nesin sınıfın en başarılı öğrencisi olduğu için her şeyi herkesten daha çok bildiğine inanır. Ancak bir gün fizik dersinde ışık yansımalarıyla ilgili konuyu yanlış anladığı için Bursalı Nihat ile arasında bir tartışma çıkar. Bursalı Nihat nesnelere buzlu camda ters görüldüğünü iddia etmektedir. Aziz Nesin, Bursalı Nihat sınıfta kalmış bir öğrenci olduğu için nasıl olup da kendisiyle çatışmaya girdiğini anlamlandıramaz. Bursalı Nihat deney yapmayı önerince buzlu cam olmadığını söyler. Ancak Bursalı Nihat buzlu camı kendisinin yapacağını iddia ederek bahçeye çıkar. Bahçede bulunduğu bir kırık cam parçasını ıslak kuma sürterek buzlu cama çevirir ve yansımaların dediği gibi ters düştüğünü gösterir.

Aziz Nesin o gün herkesin birbirinden üstün bir yanı olacağını kavrar ve Bursalı Nihat ile arkadaş olur. Ona derslerinde yardımcı olmaya başlar. Ancak Bursalı Nihat ne yaparsa yapsın bir türlü derslerde başarı gösteremez. Orhaniye Kışlası'nda muhabere alayına gönderilir. Okul tatil olunca Aziz Nesin birkaç arkadaşıyla birlikte onu alayda ziyaret eder. Bursalı Nihat hâlimden memnun görünmeye çalışır. O günden sonra ikisi de birbirini bir daha görmez.

Konuşurken çok kibar davrandığı için "Civelek" diye anılan arkadaşı İ. sınıfta kalınca okuldan çıkarılır ama bir sebepten dolayı alaya gönderilmez. Aziz Nesin'den iş bulmak için yardım ister. Yıl ABD'deki krizin derinleştiği 1931'dir. Ford iş gücü daha ucuz olduğu için İstanbul'da bir fabrika kurmaya girişir. Aziz Nesin arkadaşının ağzından bir dilekçe yazar ve bir gün okula gitmeyerek bu dilekçeyi fabrikaya teslim eder. Ancak Ford fabrikayı açmaktan vazgeçer. Aziz Nesin arkadaşını beş yıl sonra Ankara'da poligonun müdürü olarak görür. Kendisi henüz Harp Okulunda öğrencidir. Arkadaşı onu görmezden gelir. Her baktığında başını çevirir. Aziz Nesin kendisi için okuldan bir kaçtığı arkadaşının bu yaptığına çok gücendir.

Okulda Tatil

Kamp bittikten sonra karneler dağıtılır. Aziz Nesin birinci olduğu için müdür yardımcısı olan Suat Bey onu takdir eder. Böylece tatil başlar ancak Aziz Nesin evinde rahat edemediği için eve gitmek istemez. Birkaç arkadaşıyla birlikte okulda kalır. Gündüzleri beraber kıyılarda dolaşırlar. Bir gün Kandilli kıyılarında soyunup denize girerler. O günlerde Kuleli Lisesi henüz kamp günlerinde olduğu için talime çıkan öğrencilerin önünde bando yürür. Denizdeyken birden bandonun sesini duyarlar. Kıyıya uzak oldukları için ne yapacaklarını bilemeden öylece kalakalırlar. Biraz sonra Yüzbaşı Ömer Lütfi onlara denizden çıkmalarını emreder. Korkuya kapılıp karşı kıyıya doğru kulaç atmaya başlarlar. Bu sefer yüzbaşı onları kıyıda üniformalarını almakla korkutur. Çaresiz teker teker kıyıya geri dönerler. Yüzbaşı üniformalarını alıp çıplak şekilde bandonun önünde yürümelerini emreder. Bando çalmaya başlayınca en önde alayla birlikte yürümeye başlarlar. Okula varınca yüzbaşı giyinmelerini emreder. Sonra da bir daha orada yüzmemelerini söyleyerek onları salar. O günden sonra yoldan geçenlerin göremeyeceği yerlerde yüzerler.

Tatilin bir noktasında artık eve gitmek zorunda kalır. Koyunlarının sayısı artmıştır. Sabahları onları alıp gezdirmeye çıkarır. Koyunlar Balıklı Rum Hastanesinin bahçesinde dolaşırken o da akşama kadar kitap okur.

Beni Amar Sirk

Aziz Nesin'in gördüğü en büyük sirk Beni Amar Sirk'i'dir. Aziz Nesin, Taksim Gezi Parkı'nın olduğu yerde eskiden Taksim Kışlası bulunduğunu, o zamanlar hiçbir binanın bulunmadığı Talimhane denilen düzlüğün de askerlerin talim yaptığı yer olduğunu söyler. Bu sirk Talimhane denen o düzlüğe konmuştur. Çok büyük reklam yapıldığı için İstanbul'un her yerinden akın akın insan sirk'i görmeye gider. Söylentiye göre, kedi ve köpek getirenlerin sirke ücretsiz gireceği duyurulduğu için o günlerde sokaktaki kedi ve köpek sayısında azalma görülür. Zira bu hayvanlar sirkteki aslanlarla kaplanları beslemek için kullanılmaktadır.

Unutulamayan Utanç

Aziz Nesin'in babası bahçede yetiştirdiği sebze-meyveyi Çelebi adlı eşeklerine yükleyip satar ancak sokakta bağırarak veya pazarda değil. Çevresi geniş olduğu için tanıdıklarının evlerine ve dükkânlarına gidip orada çay-kahve içip sohbet ederek satar. Aziz Nesin yaz tatilinde arada Hilmlerde kalır. Bir gün Haydar Bey babasının kim olduğunu sorunca daha önce yanında çalıştıkları Naci Bey'i hatırlayıp hiç düşünmeden onun kardeşi olduğu yalanını söyler.

Hilmler cuma günleri ailecek adaya, Çamlıca'ya, Çırpıcı'ya veya buna benzer yerlere gider. Annesi bu gezintiler için önceden dolmalar, köfteler, börekler, tavuk kızartmaları, salatalar, hatta ellerini temizlemek için sabunlu bezler bile hazırlar. Bir tatil günü, Mevlanakapı dışındaki Sümbül Efendi Türbesi'ne gitme planı yaparlar. Burası türbeleri, mezarlığı, çilehanesiyle hem bir ziyaret hem de gezinti yeridir. Yol üstündeyken bir tekkeye uğrarlar. Tekkenin şeyhi Haydar Bey'in dostudur. Haydar Bey, Aziz Nesin'i ona Naci Bey'in kardeşinin oğlu olarak tanıttince şeyh efendi şaşırıp onu sorguya çekmeye başlar. Zira Naci Bey'in kardeşi olmadığını bilir. Yalan söylediği anlaşılınca üstüne gitmeden konuyu kapatırlar.

Tekkeden ayrılıp Sümbül Efendi Türbesi'ne gidip çilehanedeki kuyuları seyrederek. Aziz Nesin, eskiden çile çekmek isteyen dervişlerin buraya gelip bazen kırk gün boyunca günde iki zeytin ve iki hurmayla nefislerini terbiye ettiklerini anlatır.

Birkaç gün sonra Hilmi'yle birlikte Beyazıt'tan Şehzadebaşı'na yürürken babasını eşeğiyle birlikte yürürken görür ve başını çevirir. Ancak babası onu fark edince "Oğlum" diye seslenir. Aziz Nesin utanıp sıkılarak babasıyla ayaküstü sohbet eder. Sonrasında Hilmi'nin ailesi babasıyla tanışıp dost olur.

Ancak o, babasına karşı takındığı bu tavırdan dolayı duyduğu utançı hayatı boyunca unutamaz. Ne zaman başkaları tarafından övülse ve ödüllendirilse aklına hep bu utanç gelir. 1953-54 yıllarında iki küçük çocuğunu geçindirebilmek için daha gün doğmadan oturdukları yerden, yeni kurulmuş bir semt olan Levent'ten Çağaloğlu'na gider, bayiden gazeteler alır, sonra da o gazeteleri Levent'te kapı kapı dolaşarak dağıtır. 38 yaşında iyi eğitilmiş bir yazar olarak bu işi yapmaya mecbur kalmasının çocuklarını utandırdığını sezer. Böylece, babasına yaptığının bedelini çocuklarının ona ödettiğini düşünür.

Gazinoda Dondurma

Yaz tatilinde bir gün Hilmi'yle birlikte akşama kadar gezip akşam da Roman revüsü seyretmek için bir açık hava gazinosuna gitmeye karar verirler. Ancak Aziz Nesin'in çok tuvaleti geldiği için önce bir tuvalet ararlar. Umumi tuvalet ciddi bir sorun olduğundan Taksim'de parkta bir köşeye işemek zorunda kalır. Ondandıktan sonra gazinoya giderler.

Garson önlerinde menüyü bırakınca fiyatları görüp geldiklerine pişman olurlar. Ancak oturdukları yerden kalkacak cesareti de bulamazlar. Menüdeki en ucuz şeyin dondurma olduğunu görünce ikisi de ceplerindeki bozuklukları kimseye göstermeden gizlice sayar. Paralarının iki dondurma yemeye yettiğini anlayınca ikişer dondurma sipariş ederler. O sırada etraflarındaki tüm masalar çeşit çeşit mezeler ve içeceklerle donatılmıştır.

Dondurmaları gelir, sahnede de Roman revüsü başlar ama ikisi de paraları doğru saydıklarından emin olmak için ellerini ceplerinden çıkarmadan bozuklukları yeniden ve yeniden sayar. Bu stres yüzünden ne dondurmanın tadını çıkarabilirler ne de sahnedeki kadınlara bakabilirler. Biraz sonra garson hesabı bırakınca dondurmalara ek olarak yüzde on garson ücreti eklendiğini görürler ve elleri ayaklarına dolanır. Fakat neyse ki artan azıcık paraları yüzde onluk eklemeyi karşılamaya yeter.

Gazinodan çıkıp hiç konuşmadan bir süre yan yana yürürler. Sonra aniden kahkaha atmaya başlarlar. Tramvaya bile binecek paraları olmadığı için Hilmilere yürüyerek giderler. Aziz Nesin o gece her şeyin olması gerektiği gibi akması durumunda bunların hiçbirini hatırlamayacağını belirterek kişide iz bırakan bu tür olayların gerçek hayatın ta kendisi olduğunu not düşer.

Savunma Mekanizması

Tatil bittiğinde artık sekizinci sınıf öğrencisi olmuştur. Birçok kişi alaya gönderilse de başka okullarda sekizinci sınıfta kalmış yeni öğrenciler gelmiştir. Sınıfta kalanlar çalışkan öğrencilere lakap takarak onlarla alay eder. Mesela "inek" Aziz Nesin'in jenerasyonunun bulduğu bir hakaret ifadesidir. Öğretmenin her sorusunu bilene "sütlü inek" derler. Kendilerine "inek" dedirtmek istemeyen öğrenciler gizlice ders çalışır veya hiç çalışmıyormuş gibi görünmek için çaba sarf eder.

Aziz Nesin, başarısız öğrencilerin kendi başarısızlıklarından duyduğu acıyı başkalarına bulaştırarak acılarını hafifletmek istediğini düşünür. Kendini korumak için önce arkadaşlarına yardımcı olan bir çalışkan öğrenci olur, sonra o da her şeyle ve herkesle alay eder. Arkadaşlarının çoğuna lakap takar. Uydurma gazete haberleri yazarak her türden eksikliği abartarak alaya alır. Sonunda, arkadaşları o ders çalışırken ses çıkaran olduğunda onları onun daha rahat ders çalışması için susturur.

Yaşam Düğümü

Aldıkları anatomi dersinde öğretmenleri İsmail Hakkı Bey ense çukurunun dibinde yaşam düğümü anlamına gelen "ukde-i hayat" bulunduğunu, buraya bir iğne saplandığında kişinin hemen öleceğini anlatır. Bir gün arkadaşları derslikte uzun eşek oynarken Bursa Askeri Lisesinden "dönek" olarak gelmiş olan Cemal en önde yer alır. Atlayan kişi hızını alamayıp pencere camına çarpınca cam kırılır ve bir parçası Cemal'in ensesine saplanır. Aziz Nesin onu o hâlde görünce camın o noktaya girdiğini zanneder. Cemal hemen revire götürülür ve birkaç hafta boynu sargılı hâlde gezer.

Cemal ile kırk yıl sonra bir araya geldiklerinde emekli bir albay olan Cemal, Aziz Nesin'e onunla ilgili unutamadığı bir anısını anlatır. Cemal bir gün sınıfta gürültü yaparken Aziz Nesin arkasına dönüp alaya çıkmaya karar veriyse çıkabileceğini ama kendisinin subay olmak istediğini, o yüzden de çalışmaya mecbur olduğunu söylemiştir. Cemal bu sözlerden sonra hırslanıp çalışmış ve subay olmuştur.

Davut Şükrü Bey

Fizik dersine gelen Davut Şükrü Bey uzun boylu, sarı saçlı, mavi gözlü, bembeyaz dişleri olan, pek gülmediği hâlde somurtkan da görünmeyen bir adamdır. Aziz Nesin için Kurtuluş Savaşı'nın hemen ertesindeki umut dolu günlerin sembollerinden biridir. İstiklal Madalyası taşıyan Davut Şükrü Bey, savaştayken bir şarapnelin patlaması sonucu vücuduna saplanan ve çıkarılamayan şarapnel parçalarıyla yaşamaktadır. Bu parçalar vücudunda durmadan hareket ederek farklı yerlerinde yaralar oluşturur. Kalbe ya da başka bir organa giden damarı tıkama riski olan bu parçalar nedeniyle Davut Şükrü Bey aslında ölümlü dip dibe yaşar. Ancak bir gün bile hâlden şikâyet etmez. Aziz Nesin onun vücudundan eksik olmayan yaraları gördükçe ölümün onun teninde çiçek açtığını düşünür.

Yaşadıklarından ne siyasi bir kariyer çıkarır ne de bütünüyle kendini geri çeker. Öğretmen olur ve ders verdiği öğrencilerin hepsine ne olursa olsun fizik öğretmek için elinden geleni yapar. Tatil günlerinde bile okula gelip zayıf durumdaki öğrencilere ders anlatır. Aziz Nesin ona baktıkça ülkenin en iyi öğretmenlerinden ders aldığını düşünür. Savaş ertesinde oldukları için içinde buldukları yoksulluğa rağmen çok umutlu olduklarını, Mustafa Kemal Paşa'nın muasır medeniyete erişme idealine onun ve onun gibi herkesin, en çok da Davut Şükrü gibi öğretmenlerin inandığını söyler. Hatta o günlerde tattığı umut sayesinde ne kadar kötülük görürse görsün umut etmeyi sürdüreceğini belirtir.

Yıllar sonra 1946 yılında Truman Doktrini adı altında ülkeye sızan Amerikan emperyalizmine karşı yazdığı broşür yüzünden tutuklandığında mahkeme başkanı olan general ona o broşürü yazmak için hangi yabancı kaynaklardan destek aldığını sorduğunu, bu soru üzerine donup kaldığını ve sonrasında daima Davut Şükrü Bey'i ve onun gibi idealist öğretmenleri düşündüğünü aktarır.

Davut Şükrü gibi birçok kişinin savaşın hemen ertesindeki yıllarda asıl düşmanlarının Yunanistan olduğuna inandığını, hatta bu yüzden Yunan bayrağındaki renkler diye mavi ve beyaza bile düşman olduklarını ama aslında komşu Yunanistan'ın da kendilerinin de ortak düşmanlarının emperyalist devletler olduğunu sonradan anladığını not eder. Renklere düşmanlık konusunda abartı yapmadığını

göstermek için de Davut Şükrü'nün okuduğu bir dörtlükten örnek verir. Dörtlükte Yunan bayrağında mavi olduğu için gökyüzünü bile istemediği yazar.

Öğretmenler

Davut Şükrü gibi öğretmenlerin önemini vurgulamak için sakladığı bir gazete küpüründeki yazıdan alıntı yapar. Yazı 15 Şubat 1972 tarihinde *Milliyet* gazetesinde Hıfzırrahman Raşit Öymen imzasıyla yayımlanmıştır. Yazıda Mustafa Kemal Atatürk'ün 1924 yılında Samsun'daki İstiklal Ticaret Okulunda yaptığı bir konuşmada kendisine ilham veren ortaokul öğretmeninden bahsettiği ama bu öğretmenin kim olduğunun yeterince araştırılmadığı yazmaktadır. Bahsedilen öğretmen Naki Yücekök'tür. Bu konuşmadan yıllar sonra önce Elazığ sonra da Muş milletvekilliği yapmış, sonra da çoklu partiye geçiş sürecinde Serbest Fırka'nın kadrosunda yer almıştır.

Sorgulayan Öğrenci

Coğrafya dersini veren kurmay albay emeklisi olan Adil Bey bir askeri okul için bile aşırı ciddi bir adamdır. Onun bu hâli yüzünden ders de sevimsiz bir derse dönüşür. Ancak Aziz Nesin yılmadan daima not tutar. Dünya'nın yuvarlak olduğunu okuduklarında bunun böyle olmayabileceği fikrini düşünmeye başlar. Aslında yuvarlak olmadığını düşünmez ama sorgulayan bir öğrenci olarak diğer ihtimalleri de gözden geçirmek ister ve düşündüklerini yazdığı yirmi dört sayfayı bir gün Adil Bey sınıfa gelince masasına bırakır. Adil Bey azarlayan bir tonla "Nedir bu?" diye sorar. Aziz Nesin dosyaları ona verdiği için o an pişman olur. Adil Bey yine aynı tonda dosyaları geri almasını isteyince hiçbir şey söylemeden geri alıp sırasına oturur.

Yeni Öğretmen

Adil Bey okuldan ayrıldıktan sonra yerine Hakkı Raif Ayyıldız adlı bir binbaşı gelir. Hakkı Raif, annesinin isteğiyle evlenmemiş, evlenmediği için güzel kıyafetler almaya gücü yeten ve her zaman çok iyi giyinen, hem Dünya Savaşı'nda hem de Kurtuluş Savaşı'nda savaşmış, Kanal Savaşı'nda İngilizlere karşı savaşırken düşen top mermisinin ardından kumların içine gömülmüş, ölüleri aramaya geldiklerinde bulunmuş, o günden beri de kulakları ağır işiten bir adamdır. Aziz Nesin onun daima kabarık olan pahalı deri çantasına çok özenir.

Hakkı Raif Bey lisede de onun coğrafya dersine girer ve bir sınavda canlıların çevresine adapte olmasıyla ilgili yazdığı cevabı o kadar beğenir ki arkadaşlarına da okutur. Bir gün Beyoğlu'nda Hilmi'yle birlikte dolaşırken bir gazeteci dükkânına uğrayıp su içer. O an Hakkı Raif Bey yanına yanaşıp ceketinin koltuk altının söküldüğünü fısıldayıp gider. Aziz Nesin utancından ne yapacağını bilemez. Zira okulda daima söylenen şeylerden biri, üniformalı dolaştıkları için kıyafetlerine dikkat etmeleri gerektiğidir. Hemen eve gidip söküğünü diktirir.

Ezberciliğin Sonu

Bir yıl sonra ilk coğrafya dersinde Hakkı Raif Bey coğrafya kelimesinin etimolojik kökeninden bahseder. Aziz Nesin ondan duyduğu her cümleyi olduğu gibi defterine kaydeder. Kadıköylü M. dört dersten bütünlemeye kalınca sınıfı geçemeyeceğini bildiği için coğrafya dersini kurtarmak ister. Aziz Nesin'in not defterini alarak defterdeki her şeyi ezberlemeye başlar. Aziz Nesin onu elinde kendi not defteriyle koridorda aşağı yukarı volta atıp mırıldanırken görür.

Hakkı Raif Bey zayıf alanlardan kimin sözlüye kalkmak istediğini sorunca Kadıköylü M. el kaldırır. Tahtaya çıkınca Hakkı Raif Bey ona bir soru sorar. Ancak Kadıköylü M. Aziz Nesin'in not defterinin en başında yer alan etimolojik kökenden bahseder. Hakkı Raif Bey bir yanlış anlaşılma olduğunu zannedip sorusunu tekrarlar. Kadıköylü M. ise yine aynı cümleleri tekrar eder. Hakkı Raif Bey'in sorduğu sorunun cevabıyla ilgili kısma gelene kadar defterde görüp ezberlediği her şeyi ezberinden okumaya devam eder.

Yıllar Sonra

Aziz Nesin yıllar sonra 1946 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğü Birinci Şubesinin bir odasında Parmaksız Hamdi diye bilinen müdür yardımcısının karşısındayken bir masada Hakkı Raif Ayyıldız'ı görür ve şaşkınlıktan ne yapacağını bilemez. Sonradan o kişinin Hakkı Raif Bey'in kardeşi olduğunu öğrense de onu görmüş gibi hisseder. O yüzden daha sonra onu yolda gördüğünde yanına gidip konuşamaz.

Bundan yıllar sonra Kuleli Askeri Lisesinin 1935 mezunlarının yemeğine gitmek için Üsküdar'da dolmuş sırasına girer. Biraz sonra sıraya Hakkı Raif Bey de girer. Ancak Hakkı Raif Bey çok

değişmiştir. Bir yanı felçli olduğu için bacağını sürüyerek yürümektedir. Annesinin çoktan öldüğünü düşünerek evlenip evlenmediğini merak eder. Elini öpmek için yanına gider. Beraber aynı dolmuşa binerler. Kendini hatırlatmaya çalışır ama Hakkı Raif Bey hatırlıyor gibi görünmez.

Aziz Nesin onun bu hâline çok üzülür ve ne olursa olsun öğretmenini daha binbaşı olduğu günlerdeki hâliyle, tığ gibi incecik, güzel giyimli ve ders anlatmaktan hoşlandığını belli eden ışıltılı gözleriyle hatırladığını belirtir.

Vitamin

Fizyoloji dersine giren İsmail Hakkı Bey her terimin Fransızcası ve Latincesini de öğretip Arapçasını ezberlemelerini ister. Bir öğrenci “ciğer” dediğinde “Arnavut ciğeri mi kedi ciğeri mi?” diye sorar. Ona göre akciğer için “rietan,” karaciğer için de “kebd” denmelidir. Aziz Nesin başarılı bir öğrenci olduğu için tüm bunların hem Arapçalarını hem Fransızcalarını hem de Latincelerini ezberler. O yüzden İsmail Hakkı Bey onu daha da çok sever.

Bazı sınavlarda öğretmenleri Aziz Nesin’e tek soru sorar ama eğer başka okullardan gelen yabancı öğretmenler varsa onlara gösteriş yapmak için uzun uzun sorular sordukları da olur. Bu yüzden bir gün bir sınavda bir saatten fazla kalır. Yine böyle bir sınav için İsmail Hakkı Bey’in odasına gider. İçeride başka okuldan yabancı öğretmenler de vardır. İsmail Hakkı Bey “Yeni bir şey çıkmış, nedir o?” diye sorar. Aziz Nesin hemen “Vitamin” cevabını verir. Böylece sınavdan geçer.

1930’larda Türkiye’de vitamin yeni yeni duyulan bir şeydir. Aziz Nesin bir gazetede vitaminin boy uzattığını okumuş, boyu 1.58 olduğu için konuyla özel olarak ilgilenmiştir. Cevabı bu kadar çabuk bilmesinin sebebi budur.

Resim ve Müzik

Resim öğretmenleri ünlü bir ressam olan Sami Yetik’tir. Aziz Nesin onun ünlü bir ressam olduğunu yıllar sonra öğrenir. Müzik öğretmeni ise Saim Bey’dir. Yıllar sonra vapurla Karaköy’den Kadıköy’e geçerken Saim Bey’e benzeyen bir adam görüp Saim Bey olup olmadığını sorar. Aslında bunun mümkün olmadığını, zira kendisi yetişkin bir adam olurken öğretmenlerinin de yaşlandığını bilir. Ancak onu yine de dinç ve güzel kıyafetler içinde hatırlamak ister.

Sokak Köpeği

Hıfzısıhha dersinin öğretmeni abisi milletvekili olan Dr. Fikri Servet’tir. Fikri Bey bir kış sabahı evinin önünde inleyen bir sokak köpeği olduğunu fark edince aşağı inip köpeğin ayağının kırık olduğunu görür. Köpeği alıp tedavi eder. Köpek bir süre sonra evden kaçır. Ertesi kış Fikri Bey gazetesini okurken yine inleyen bir köpek sesi duyar. Bu sefer gidip baktığında tedavi ettiği o köpeğin yanında kendinden daha iri ve bacağı kırık bir köpek getirdiğini, inleyenin de o olduğunu görür.

Aziz Nesin onun bu hikâyesinden *Hayvan Deyip de Geçme* adlı kitabında bahseder. Ancak Fikri Bey’in bir cümlesi onu çok gücendirir. Fikri Bey öğretmenliği para için yapmadığını, aldığı öğretmenlik maaşının kızlarının süslenmesine anca yeteceğini söyler.

Bahri Bey

Türkçe öğretmenleri Bahri Bey her sabah Cerrahpaşa’daki evinden Çengelköy’deki okula gelir. O dönemde Cerrahpaşa’da otobüs ve dolmuş bulunmadığı için yolun büyük bir kısmını yayan gider. Bahri Bey kendisinden çekinilen ama aynı zamanda sevilen de bir öğretmen olduğu için Bahri Baba diye anılır. Derste biri yanındakiyle konuştuğunda “Sen hangi bahçenin gülüsün?” diye seslenir, aşırı yaramazlık yapanlara “Onun bunun çocuğu derim ha!” diye uyarır. Söylediği hiçbir söze kimse alınmaz. Zira babacan bir uyarı gibi duyulur.

Tiyatroyla ilgili ders işlerken Aziz Nesin onu o kadar büyük dikkatle dinler ki Bahri Bey onu arkadaşlarına göstererek gelecekte bir oyun yazarı olacağını söyler. Aziz Nesin bu söz üstüne suçüstü yakalanmış gibi hisseder. Zira öğretmenin ona askeri okulda okumasına rağmen oyun yazarı olabileceğini işaret ettiğini düşünür.

Foto Kazık

Okulda fotoğrafçılık yapmak hem para kazanma hem de kolay yoldan sınıf geçmenin yollarından biridir. Fotoğrafçılar hem çektikleri fotoğraflar karşılığında diğer öğrencilerden çok yüksek ücretler talep ederler hem de fotoğraf çekme bahanesiyle öğretmen ve subaylarla yakınlaşırlar. Öğrenciler bunların hepsini “Foto Kazık” diye anar.

Öğretmenler bu öğrencilere sınavlarda kolaylık yapsa da o kadar tembel olurlar ki yapılan kolaylığı bile idrak edemezler. Buna dair birçok hikâye değiştirile değiştirile yıllarca anlatılır. Bu hikâyelerden birine göre, bir öğretmen bir “foto kazık”ı tahtaya çıkarır ve havadaki bir taşıma balonunu daha da yükseltmek için ne yapmak gerektiğini sorar. Cevap gelmeyince öğrencinin işini kolaylaştırmak için balonda ağırlık olduğunu söyler. Sınavın yapıldığı odaya giren arkadaşı “foto kazık”a “at” diye fısıldar. “Foto kazık” sessizce beklemeye devam eder. Öğretmen bu sefer balonun içinde ne olduğunu sorunca “foto kazık” “At var efendim” cevabını verir.

Başka bir derste kimya öğretmeni tahtaya suyun formülünü yazıp bir “foto kazık”a formülün ne olduğunu sorar. “Foto kazık” cevap veremez. Ona fısıltıyla kopya veremeyen arkadaşı eliyle koluyla kaşıyla gözüyle masanın üzerindeki içi dolu sürahiyi işaret eder. Öğretmen sonunda dayanamayıp “Bu ne, söyle!” diye bağırınca “foto kazık” da “Sürahi efendim” diye cevap verir.

Başka bir derste öğretmen bir “foto kazık”a yumurtanın taze olup olmadığını nasıl anladığını sorar. Suyu koyup dibe çöküp çökmediğine bakması gerekmektedir. Ancak o ışığa tuttuğunu, eliyle yokladığını söyler. Bu gibi şeylerin doğru cevap olmadığını anlayınca “Kırıp bakarım efendim” diye cevap verir.

Sert Şaka

Öğrenciler birbiriyle sert şekilde şakalaşır. Bu şakalardan yakınmak veya kaçınmak iyi karşılanmaz. Kızlara çıktıkları bir gün Aziz Nesin, Keçiborlu Avni ile şakalaşmaya başlar. Keçiborlu Avni kendi memleketine has konuşma şekliyle konuşan, ondan uzun olan ama ondan kilolu olmayan, güreş yapmayı bilen bir çocuktur. Aziz Nesin onu kızdırmaktan zevk alır. O gün de onu kızdırınca Avni nu kovalamaya başlar, sonunda güreşe tutuşurlar. Bir an Avni onun başını iki kolu arasına sıkıştırır. Aziz Nesin nefes alamayacak hâldedir ancak pes etmez. Sirtını yere vermemek için direnmeye devam eder ama dişlerinin kırıldığını hisseder. Sonunda arkadaşları ikisini ayırır ama Aziz Nesin’in ağzında kırılan dişlerinin tadı vardır. Avni’nin o gün dişlerini kıldığını anılarında yazana dek kimseye söylemez. Beyaz diş kaplaması yaygın olmadığı için Hilmi kırılan iki ön dişi için altın kaplama yapar. O günlerde dişlere altın kaplama yaptırmaya moda olduğundan onun da bu moda uydüğünü zannederler.

Hayallerdeki Aşk

Öğrenciler fotoğraf çekirtmeyi çok sevdiği için bir Ermeni tarafından işletilen Yeni Dünya Fotoğrafhanesi’nde de fotoğraf çektirir. Buradaki fotoğraflar, üzerinde güzel bahçeli gösterişli bir ev resmi bulunan bir bezin önünde çekildiği ve rötuşlu oldukları için daha popülerdir. Bazı öğrenciler oturmuş ciltli bir Fransızca kitap okurken poz verir. Öğrenciler burada çekirdikleri fotoğrafları bir hafta sonra teslim aldıkları için “haftalık” diye anarlar.

Aziz Nesin de burada birkaç “haftalık” çektirir. Bir gün sırasını beklerken duvarda asılı olan çerçeveli fotoğrafları inceler ve bir kızın fotoğrafını görünce ondan çok hoşlanır. O günlerde İstanbul’da bile kadınlarla erkekler arasında insani bir ilişki pek yoktur. Kişiler evlendikten sonra karşı cinsle anca eş olur ama arkadaş olamaz. Aziz Nesin bu yüzden saz şairlerinin uydurma yaşamöykülerinde rüyalarında gördükleri bir kızın peşinden yollara düştükleri anlatıldığında kimsenin bunu yadırgamadığını belirtir. Cinsler arası bu kopuklukta bu durum normal görülür. Kendisinin de insani ilişki kurabildiği kız pek olmamıştır. O da saz şairlerinin rüyalarında gördükleri kıza aşık olması gibi fotoğrafını gördüğü bir kıza tutulmuştur.

Albay Azarlamak

Hilmi’nin babası Haydar Bey tıpkı Aziz Nesin’in babası gibi evde entari giyer ve evlerinin ikinci katındaki büyük odanın cumbasındaki kerevette oturup sokağı seyreder. Sokağın Tramvay Caddesi’ne giden köşesinde Diyarbakır Kiraathanesi adlı bir çay evi vardır. O günlerde kravat kullanan erkeklerin gittiği çay evlerine “kıraathane” denir. Bir adam her gün bu çayevinden çıkıp duvara işeyip içeri girer.

Haydar Bey adamın bu yaptığına sinirlendiği için bir gün Aziz Nesin’den üniformasıyla adamı suçüstü yakalayıp azarlamasını ister. Zira öğrenci bile olsa herkes üniformalı erkeklerden çekinir. Aziz Nesin hemen dışarı fırlayıp duvara işeyen adamın arkasında dikilir. Adam arkasını dönünce ailelerin yaşadığı bir sokakta neden duvara işediğini, yetişkin biri olarak hâlinden utanıp utanmadığını sorar. Adam kimliğini göstererek albay emekli olduğunu, şeker hastası olduğu için de sık sık tualete gitmesi gerektiğini ama çayevindeki tualetin hep dolu olduğunu açıklar.

Adam o günün ardından bir daha duvara işemez. Artık çayevine gelmediğini düşünürler. Hilmi adamın albay değil tuğgeneral emekli Şakir Paşa olduğunu söyler.

Bakışmak mı Öpüşmek mi?

Şehzadebaşı'nda birbirine rakip iki tiyatro vardır; Millet Tiyatrosu ile Ferah Tiyatrosu. Millet Tiyatrosu Naşit Özcan'ın Ferah Tiyatrosu da Dümbüllü İsmail'in liderliğinde işler. Bu iki tiyatro arasında büyük bir rekabet vardır. Ferah Tiyatrosu tiyatrou dışında başka sahne gösterilerine de ev sahipliği yaptığı için daha çok seyirci çeker. Millet Tiyatrosu ise önce film oynattırır sonra da tiyatro sahneler.

Aziz Nesin, Naşit Özcan'ı seyrettikten sonra Dümbüllü İsmail'in oyunculuğunu yavan bulur. Zira Naşit Özcan her oyununda ustaca değişirken Dümbüllü İsmail kendisini hiç değiştirmez.

Hilmi'yle oyun seyretmeye gittiklerinde Hilmi genellikle locadan bilet alır. Aziz Nesin, cuma akşamları üç kadın bir küçük kızdan oluşan bir gruptaki genç kızın sürekli kendine baktığını fark eder. O da kıza bakar. O günlerde Mine, Oya, Aysel, Ayla ve Ece gibi isimler moda olduğu için kızın adının Şaziment olduğunu öğrenince bundan hoşlanmaz. Şaziment anca yaşlı bir kadına yaraşır bir isimdir. Şaziment'i iki kere de Samatya'da sinemada görür.

Kızlara o kadar yabancısıdır ki erkekleri asıl insan, onları da asıl insanın dışısı olarak görür. Şaziment'in ona olan ilgisinin altında da üniforma merakı olduğunu düşünür. Zira kızlar için askeri okulda öğrenci olan biriyle görüşmek ve bir askerle evlenmek övgü kaynağıdır. Asker için "Dirisi para, ölüsü para" denir.

Yıllar sonra bir gün, genç ve güzel bir kadın eleştirir tonda konuşarak Aziz Nesin'e bir kadını öpecek olsa onunla evlenmek zorunda hissedeceğini söyler. Aziz Nesin bu kadının onu nasıl bu kadar iyi tanıdığına şaşır. Ve Şaziment'le yakınlaşamadığı, ona sadece uzaktan baktığı için sevinir. Öbür türlü onunla evlenmek zorunda hissedecek ve ne olursa olsun evliliği sürdürmek için elinden geleni yapmaya mecbur kalacaktır.

Futbolcu Arkadaşlar

Beylerbeyi'nde yapılan futbol maçları çok hararetle geçer. Askeri okullar arasında yapılan maçlar dingin geçerken sivil futbol takımlarıyla yapılan maçlar kavgalı geçer. Sivil takım öne geçtiğinde Aziz Nesin'in okul arkadaşları askerlerden oluşan bir futbol takımının yenilemeyeceğine inandıkları için sivil takıma saldırır.

Bu maçlardaki en belalı oyuncularından biri "ayı" lakaplı T. diğeri de güzel sesli olduğu için "hafız" lakaplı İ.'dir. T. o kadar hoyrat davranan bir gençtir ki kimse oynarken ona yaklaşmak istemez. T. sonunda subay çıkamaz. İ. subay olur ama 1960 darbesinden sonra emekliye ayrılması istenen subaylar arasında yer alır. Yıllar sonra Aziz Nesin *Zübük* adlı gülmece dergisini yayımlarken dergiye gelir ve kızının evleneceğini söyleyip nikâhta okuması için bir konuşma yazmasını ister. Aziz Nesin tanımadığı iki kişinin nikâh töreni için bir konuşma yazmasının mümkün olmadığını söylese de İ. aldırmaz. Aziz Nesin bir metin yazıp ona teslim eder. İ. yazıyı alır bir daha da görünmez.

Üstünlük Duygusu

Aziz Nesin yoksulluğundan kaynaklanan aşağılık duygusundan yavaş yavaş kurtuldukça arkadaşlarını evine davet etmeye başlar. Onları evlerinin içinde ağarlayamasa da bahçelerinde ağarlar. Bir gün bahçedeki armut ağaçlarından birine arı oğulu geldiğini görüp arıları oraya alıştırmak için bir arkadaşının tavsiyesiyle içinde şeker şerbeti olan bir sepetten kovan yaparlar. Ancak oğul dağılır. Bir başka gün de eşekleri bir arkadaşının üstüne tuvaletini yaptığı için arkadaşının kıyafetini temizlemek zorunda kalırlar.

Arkadaşlarına olduğu gibi görünmekten çekinmemesinin en büyük sebebi çalışkan ve başarılı bir öğrenci oluşudur. Çalışkanlığın kazandırdığı güven nedeniyle babasının ona verdiği elli kuruşluk haftalığı beğenmez. Okuldaki başarısıyla orantılı bir harçlık ister. Bu nedenle babasıyla tam üç defa tartışır. Herkese karşı sert olan babası ona karşı olan yumuşaklığını koruyarak durumunu açıklamaya çalışır. Aziz Nesin ise ancak babası haftalığını iki liraya çıkarınca ona ne kadar büyük bir haksızlık yaptığını idrak eder.

Kıllı

O günlerde öğrenciler arasında hatıra defteri ile anket defteri çok modadır. Öğrenciler ya hatıra defterlerini kendileri için notlar yazmalarını istedikleri arkadaşlarına verirler ya da sorular yazdıkları anket defterlerini elden ele dolaştırarak cevap yazılmasını beklerler. Kız okullarından gelen anket

defterlerindeki sorulara cevap vermesi için arkadaşları Aziz Nesin'den yardım alır. Aziz Nesin anket defterindeki soruları kendini defterin sahibi olan kızın flörtleştigi çocuğun yerine koyarak cevaplar. Zamanla verdiği cevapların hatta kullandığı ballıbaba, katırtırmağı, ısırğan, keçi boynuzu gibi takma adların bile kızlar arasında popülerleştğini duyar. Zira soruları cevaplandırılanlar kendi isimleri yerine seçtikleri takma isimleri kullanırlar.

Aziz Nesin, genç kızları zihninde birer melek gibi hayal etmeye yatkındır ancak bir gün, müdür yardımcısı olan Suat Bey kızlarla flört etmeye çalışan öğrencileri küçümseyerek peşlerinden koştukları kızların hiç de düşünülmediği gibi masum genç kızlar olmadığını ifade edince zihnindeki genç kız imajı sarsılır.

Bir gün kendisine gelen anket defterindeki edepsiz sorulara edepsizce cevaplar verir. Defterin sahibi olan kız, cevapları flört ettiği erkeğin vermediğini anlayınca defteri cevapları yazan kişinin kendi olarak tekrar cevaplaması için geri gönderir. Aziz Nesin o zaman "kıllıbaba" takma adını kullanarak cevap yazar. Bu takma ad daha sonra "kıllı" olarak kalır.

Komünist

Aziz Nesin, 1955 yılında Demokrat Parti'nin İstanbul'da Kıbrıs için bir miting düzenlediğini ama mitinge katılanların gayri müslimlere yönelik saldırılara girişmesi sonucu 6-7 Eylül olaylarının yaşandığını, bunun üzerine hükümetin suçlu olarak kimsenin savunmayacağından emin olduğu komünistleri seçip tutukladığını belirtir.

Tutuklananlar arasında kendisi de vardır. Harbiye Askeri Cezaevinde tutulurken merkez komutanı olan general tutukluları görmeye geldiğinde herkese değişik bir canlı türüne bakıyormuş gibi dikkatle bakar. Aziz Nesin onun bakışlarında değişik bir türü inceleyen insanın şaşkınlığını ve merakını görür. Bundan yıllar önce, Ankara'da bir üniversite öğrencisinin fakülte bahçesinde ısıklıkla alafranga melodiler çaldığı için komünist diye ihbar edildiğini ve tutuklandığını belirterek böyle çok fazla trajikomik olay yaşandığına değinir. Hatta komünist olduğu gerekçesiyle evi aranan bir öğretmen "antikomünist" olduğunu söylediğinde polisin "Ben sana hangi cins komünist olduğunu sormuyorum" dediğini aktarır. Bunları anlatmasının sebebi "komünist" ilan edilmenin hem ne kadar kolay hem de ne kadar ağır bedeller ödettirilen bir şey olduğunun anlaşılmasını istemesidir.

1931 yılında, on yaşındayken Hilmi'nin babası Haydar Bey bir kâse aşureyle bir mektubu bir adrese götürmesini ister. Adreste Hilmi'nin annesi Ahsen Hanım'ın amcası oturmaktadır. Kafkasya Çerkeslerinden Besney kabilesinin başındaki İsa Ağa kabilesiyle Türkiye'ye göç etmiştir. Harun Reşit Paşa bu kabiledendir. Ahsen Hanım da onun kardeşinin kızıdır ve bazı değerli eşyaları amcasında kalmıştır. Haydar Bey mektupla bu değerli eşyaları geri istemektedir.

Haydar Bey, Aziz Nesin'e Harun Reşit Paşa'nın oğlunun Fransa'da okuduğunu ve komünist olduğunu söyleyince Aziz Nesin hayatında ilk defa komünist göreceği için heyecanlanır. Adrese gider. Genci görür. Gerçekten uzun boylu mu yoksa komünist olduğunu düşündüğü için mi uzun boylu görünmektedir pek çıkaramaz. Ağzında piposu vardır. Açık yakalı, kısa kollu bir gömlek giyer. Aziz Nesin onu o güne kadar gördüğü hiçkimseye benzetemediğini düşünür ya da öyle düşünmek ister.

Genç adam onu evdeki atölyesine götürür. Üstüne uzun, beyaz bir iş gömleği giyer. Heykeltıraştır. Aziz Nesin atölyedeki eşyalara bakarak onlar tarafından adeta büyülenir. Kendi kendine onun komünist olarak neden kendine yazık ettiğini sorgular.

Anılarını yazarken Hilmi'yi arayıp onun kim olduğunu sorar ve adının Ömer Faruk olduğunu, Ticaret Lisesinde resim öğretmenliği yaptığını sonra da akademide heykel hocası olduğunu öğrenir. O günlerde Türkiye'de komünist ilan edilmekle ilgili durumu gözetince belki de onun komünist değil de antikomünist olduğunu söyler.

Sanatsal Faaliyetler

Mustafa Kemal Paşa ile Eleftherios Kyriakou Venizelos'un savaş sonrası geliştirmek için uğraştığı Türk-Yunan dostluğu neticesinde Zozo Dalmas adlı Yunan bir şarkıcının şarkıları İstanbul gazarinelerinde bolca çalınır. Hatta Mustafa Kemal'in Zozo Dalmas'la ilişkisi olduğu bile konuşulur. Aziz Nesin, Hilmi'yle birlikte Maksim'de onu dinlemeye gider.

Bir akşam da yabancı bir gösteri topluluğunun gösterisini seyrederek. Gösteride biri cılız diğeri tombul iki erkek boğuşur. Tombul olan cılız olanı kulise çekmeye çalıştıkça cılız olan buna direnir. Tombul olanın elini boğazından çekmeye çalışırken birden kendini kurtarır ve sahnenin ortasına fırlar. O an seyirciler onun boğazını sıkan elin aslında kendisine ait olduğunu anlarlar.

Tepebaşı'nda Asri Sinema adlı bir sinema salonu vardır. Bir akşam Alman bir illüzyonist ellerini boşluğa uzattıkça elini attığı yerde para oluşur, o da bu paraları toplar. Aziz Nesin bu görüntüden çok etkilenir. Yazarlığı da kelimelerle yapılan bir illüzyona benzetir ve yazarlık yaparak kazandığı paralar ona hep havadan para toplayan bu illüzyonisti hatırlatır.

İdealize Edilmiş Bir Kadın

Bursalı Vecdi kırlentlere geçirilecek ipekli kumaşların üzerine yağlıboya ile gül resimleri yapar, Aziz Nesin de ona bakarak bu işe girer. Gül resimlerini kartpostallardan kopya ederler. Bu kartpostalların üzerinde hep Klein imzası bulunur. Ressam Klein ölünce yıllar boyu onu seyreden eşi bu işi onun yerine devam ettirir ve kartpostallara onun gibi güller çizer. Aziz Nesin ve Vecdi bu hikâyeyi duyunca bundan çok hoşlanır. Eşinin işini sürdüren böyle sadık bir kadınla evlenmeyi hayal ederler.

Hayır Diyemeyince

Ferah Tiyatrosu sahnesinde çıkan isimlerden biri Anastas adlı bir adamdır. Kadın kostümü içinde sahnedeki üç kadını bastırarak denli feminen davranan Anastas'ın evinde grup seks partileri düzenlediği söylenir. Aziz Nesin ve Hilmi tiyatroya gidip gelerek aralarında askeri okul öğrencisi de bulunan birkaç gençle arkadaş olur. Bu arkadaşlarla tiyatrodan çıktıkları bir akşam Beyoğlu'na giderler. Aziz Nesin aslında Beyoğlu'na gitmek istemez ama hayır diyemediği için diğerlerini takip eder. İçlerinden biri Anastas'ın evine gitmeyi önerince ona da hayır diyemez. Anastas'ın evde olup olmadığından ve onları eve alıp almayacağından emin değildir ancak Aziz Nesin onun evde olma ihtimalinden de onları eve aldığı düşüncesinden de korkar.

Anastas'ın üç katlı kâgir evinin önüne geldiklerinde içeride ışık olmadığını görürler. Evin etrafında dolanırken onları gören iki denizci inzibat eri yanlarına gelerek gecenin o saatinde üstlerinde resmi üniformayla o civarda dolanmalarının dedikoduya mahal vereceğini söyleyerek onları uyarır. Bunun üzerine oradan uzaklaşırlar ancak biraz sonra geri gelirler. İki inzibat eri onları yine görünce hemen dağılırlar. Aziz Nesin Galata Köprüsü'ne gidip iskelede bağlı duran vapurlardan birine girip orada uyur.

İngilizce Konuşma Hevesi

Bir hafta tatili dönüşü yolunda Sultanahmet'te biri şişman kısa boylu, diğeri zayıf uzun boylu olan iki yabancıyı İngilizce konuşarak birilerine bir şeyler anlatmaya çalıştıklarını görür. İngilizce konuşma arzusuyla yanlarına gider ve yardımcı olur. Hayatında ilk defa yabancılarla İngilizce konuştuğu için heyecanlıdır. Yabancılarla birlikte Galata Köprüsü'ne gelir. Nereye gitmek istediklerini sorar, "Keyvikalar" derler. Aziz Nesin hiçbir şey anlamaz. Adamlar birkaç defa tekrar edince iskelede çalışan biri "Kavaklar" a gitmek istediklerini söyler.

Berber vapura binerler. Vapurda alaturka şarkılar çalındığı için Aziz Nesin müzikten hoşlanıp hoşlanmadıklarını sorunca kulaklarını kapatıp hoşlanmadıklarını ifade ederler. Aziz Nesin bu cevaba çok bozulur. Sohbet esnasında Karabük Demir-Çelik Fabrikası'nın kuruluşunda çalışan iki İngiliz hava binbaşı ve mühendis olduklarını öğrenir. İki adam sürekli olarak Boğaziçi kıyılarını fotoğraflarını çeker. Sonunda Kavaklar'a varırlar. Vapur Anadolu Kavağı'ndan geri döner. Beykoz'da iskelede beklerken iki polis gelip İngilizleri karakola getirmek istediklerini söyleyince Aziz Nesin de onları yalnız bırakmak istemez. Karakolda aynı vapurdan bir vatandaşın iki İngiliz casusunun fotoğraf çektiğini ihbar ettiğini öğrenirler. Yasak bölgede fotoğraf çektikleri gerekçesiyle fotoğraf makinelerindeki filmler alınır. Dışarı çıktıklarında artık hava kararmıştır. Yardımları için Aziz Nesin'e teşekkür ederler, o da okula gider.

Amerika

İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna dek Amerika Türkiye'de hiçbir lekeli olmayan, tertemiz, iyiliğin ve güzelliğin temsilcisi bir ülke olarak bilinir. Aziz Nesin vapura binerken bazen demirlemiş bir Amerikan yük gemisi görür. Onu her gördüğünde gemiye saklanıp gizlice Amerika'ya gitmeyi hayal eder. İçindeki büyük tutkuları anca Amerika gibi büyük bir ülkede tatmin edeceğini düşünür. Zira sekizinci sınıf sonunda da tüm derslerden tam not alarak mezun olduğu için kendini herkesten üstün görür.

Gemiye saklanma planını gerçekleştiremeyeceğini içten içe bilir ama bunu güvendiği bir arkadaşına anlatıp onun tarafından vazgeçirilmeyi ister. Bir mayıs gecesini okulun bahçesinde çimenlere uzanmışken düşündüklerini babası kurmay emekli albay olan arkadaşı Atif'a anlatır. Atif onu bunun imkânsızlığına ikna eder.

Eski Arkadaş Atif

Aziz Nesin Atif'i her olayda gülünecek bir şey bulan biri olarak hatırlar ancak arkadaşı Korgeneral Atif Erçikan olarak 1971 muhtırasında iyi hatırlanmayacak kişilerden birine dönüşür. Bir iş görüşme için eşiyle beraber Caddebostan Gazinosu'na gittiğinde gazinonun sahibi Korgeneral Atif Erçikan'ın da orada olduğunu söyleyince Aziz Nesin ona selam vermek, geçmişini onunla anmak ister ancak eşi Atif'in muhtırayı destekleyen bir asker, onun da muhtıraya karşı çıktığı için tutuklanmış bir yazar olduğunu hatırlatınca vazgeçer.

Anılarını yazdığı sırada onun önemli bir ameliyat geçirdiğini öğrenince arayıp geçmiş olsun demek ister. Telefondaki ses Atif'a aittir ama ona çok değişmiş gelir. Atif, elli yıl boyunca hiç aramamış olmasına soğuk bir şekilde sitem eder. Aziz Nesin bunun karşılıklı bir durum olduğunu ifade eder ve içten içe başından geçen bunca şeyden sonra hiçbir asker tanıdığını aramadığını ve aramayacağını tahmin etmesini bekler.

Ödenemeyen Borç

Aziz Nesin Kuleli Askeri Lisesinde okumayı bekleyen bir genç olarak okuduğu bir haberle sarsılır. Haberde 19 Ocak 1925 Yol Mükellefiyeti Kanunu gereği köylülerin ya 6 lira ödeyeceği, bunu ödeyemeyenlerin de en fazla 12 gün zorla yol yapımında çalıştırıldığı yazılır. Babasına şehirde yaşayanların böyle bir yükümlülüğü olup olmadığını sorduğunda bunu sadece köylülerin yaptığını öğrenir. Köylü olmanın adeta bir suç gibi böyle cezalandırılmasından, "milletin efendisi" olduğu söylenen insanların köyünden uzaklara taşınıp günlerce zorla çalıştırılmasından rahatsızlık duyar.

Daha sonra okuduğu haberlerde altı çocuğu olan bu vergi yükünden muaf tutulduğu için köylülerin sürekli çocuk yaptığını görür. Zira köylü için çocuk bakımı yol parasından daha ucuza gelir.

O vakte kadar okulda kendisine verilen kıyafetten yemeğe her şeyi kendisine her şeyin en iyisi sunuluyormuş gibi minnetle kabul etmiş ve devletin onun için yaptığı her harcama için kendini devlete karşı borçlu hissetmiştir. Hatta yemekte tatlı çıkan günlerde arkadaşlarına o gün daha fazla çalışması gerektiğini söylemiş, yeterince çalışmadığını düşündüğü zamanlarda tatlısını bile yememiştir. Tüm bunların sebebi devlete karşı duyduğu borçluluk hissidir.

Ancak bu haberleri okuyunca devlete değil halka borçlu olduğuna karar verir. Köylülere yapılan haksızlık onda adeta bir saplantı hâline gelir. Kuleli Askeri Lisesine başladığında artık kendini devlete değil, halka borçlu sayan bir çocuktur.

TEMALAR

ARAYIŞ

İçsel sorgulama Aziz Nesin'in Zeynep Hanım'ın Arnavut eşine ait olan bahçedeki incirleri yiyen öğrencilere ve öğretmene olan tepkisi öğrenciliğin onun için sadece sistemin bir parçası olmak değil, aynı zamanda bireysel farkındalık ve toplumsal eleştiri ile kimlik ve değer üzerine düşündüğü bir süreç olduğunu gösteriyor. Bu nedenle, öğrencilik onun için sadece bir öğretim süreci değil, aynı zamanda kişisel bir yolculuk ve toplumsal dönüşüm anlamına gelir.

TOPLUM

Sınıf Aziz Nesin'in babası, eşinin mezarını yaptırırken bile gücü ancak kullanılmış mezar taşıyla eski bir mezardan sökülmüş demir parmaklık almaya yetecek kadar yoksuldur. Dolayısıyla Aziz Nesin'e yeteri kadar harçlık veremez. O yüzden, Aziz Nesin annesini evlat edinen Salim Bey'i her ziyaret ettiğinde kendisine harçlık verilmesinden memnun olsa da sadece para almak için ziyarete gittiğinin düşünülmesini istemez. Ancak o paraya ihtiyacı olduğu için aslında sadece para almak için ziyarete gittiği zamanlar da olur. Adadan Vefa Ortaokuluna gidip gelirken yaklaşık altı saatini yolda geçirir, kitap ve defterlerini çanta yerine gazeteye sararak taşır, beslenmesini elinde götürür. Tüm bunlar yalnızca fiziksel değil aynı zamanda sembolik bir sınıfsal farkın da göstergeleridir. Kitaplarını

zamanında alamadığı için öğretmenler tarafından sınıftan atılması ve bu nedenle okuldan kaçması, yoksulluğun öğrenme hakkını nasıl kesintiye uğrattığını örnekler. Darüşşafaka ceketini vapura ücretsiz binebilmek için giymesi ise hem ekonomik strateji hem de utanç verici bir kimlik çelişkisi yaratır. En çarpıcı olanı ise, saçları güzelce taranmış, kıyafetleri ve ayakkabıları yeni olan çocukların karşısında kendi yıpranmış giysilerini düşünerek onların bu konfora nasıl ve neden sahip olduklarını sorgulamasıdır. Aziz Nesin'in bu sorgulaması sınıfsal adaletsizliği yalnızca dışsal değil, ahlâki ve varoluşsal bir mesele olarak da kavradığını gösterir. Bu yolculuklarda yükünü hafifletmek için uğradığı Başçı İbrahim onu kendinden de fakir çocukların dünyasına taşır. Başçı İbrahim'in şiddetle iç içe geçmiş ticari hayatı ve toplumsal normların dışına taşan cinsel deneyimleri ve cinselliğini metalaştırmayı keşfetmiş kadınlar ve çocuklar onu insanlığın karanlık yönleriyle tanıştırır.

Toplumsal cinsiyet Aziz Nesin'in çocukken tanık olduğu aşk hikâyelerinden biri adaki komşularından Marusa ile Recep'in hikâyesidir. Ve Recep sonunda Marusa'yı kıskançlık nedeniyle öldürür. Komşuları olan, herkesin sevdiği Fatma anne, aldatıldığını öğrendiğinde hayata küser. Amcası Şaban, küçük oğlunu kendi gibi küfretmesi, her şeyi istediği gibi kırıp dökmesi için daima cesaretlendirir. Aziz Nesin'in babası böyle bir adam değildir. Ancak karşı cinsle insani ilişkiler kurarak çocuklarına örnek oluşturacak bir adam da değildir. O devirde bunu yapabilen pek az kimse olduğundan Aziz Nesin karşı cinsle insani ilişkiler kuramaz. Cinsel olarak ilgisini çeken ilk kişi Naci Bey'in kızı Hayret ablasıdır. Bir kadının beğenilmekten ve cinsel haz uyandırmaktan nasıl zevk duyduğunu ona Hayret ablası gösterir. Ancak askeri okulun komşusu olan köşkte çalışan Nimet abla da onunla ilgilenen erkek öğrencilere karşı hiçbir duygu belirtisi göstermeyerek Aziz Nesin için ideal olan kadını örnekler. Aslında bir oğlan çocuğu olarak kendi bedenini ve karşı cinste nasıl duygular uyandırabileceğini keşfetmeye açıktır. Ancak masturbasyon yapmakla ilgili duyduğu her şey caydırıcıdır. Kişinin kendi bedenini keşfetmesi günah ve zararlı hatta ölüme yol açacak bir bağımlılık olarak nitelenir. Bu koşullar altında karşı cinsle sadece uzaktan uzağa bağ kurulur. Nitekim fotoğraf stüdyosunda gördüğü fotoğraftaki genç kıza duyduğu aşk da uzaktan seyrettiği Şaziment'e beslediği ilgi de bu sınırlar dahilindedir. Zira eğer bu sınırları aşarsa erkek olarak büyük bir sorumluluk altına gireceğini düşünür. Bu da ona göre cinselliğin, erkeğin eyleyici rolüne bağlı bir alan olduğunu düşündürmektedir.

YAŞAM DÖNGÜSÜ

Büyüme Aziz Nesin'in babası onunla hiçbir zaman cinsellik hakkında konuşmaz. Ancak bir defa bir tanıdıklarının cinselliğe düşkünlüğü nedeniyle felç geçirdiğini söyler. Aziz Nesin böylece babasının gözünde böyle bir konu hakkında konuşulacak kadar büyüdüğünü düşünür. Aziz Nesin okula giderken de iş bulmak için evden kaçtığında da daima babasına yalan söyler. Ancak onun söylediği yalanlar klasik bir çocukluk yaramazlığının ötesinde güven duygusuyla şekillenen bir etik gelişim sürecine işaret eder. Babasının her seferinde ona sorgusuzca inanması, onu hem utandırır hem de içten içe gerçekten güvenilir biri olma arzusunu tetikler. Babasının sevgisini kazanmak için başarı hayali kurarken, aslında onun koşulsuz güveniyle ahlâki bir sorumluluk bilinci geliştirmeye başlar. Bu da Aziz Nesin'in "başarılı görünme" ile "dürüst olma" arasındaki çatışmayı deneyimlemesini sağlar.

İLİŞKİ

Arkadaşlık Aziz Nesin'in arkadaşları onun anılarında önemli bir yer kaplar. Zira hayati kararlarını onlara bakarak kendi başına alır. Özellikle, askeri okula kaydolmaya karar veren Mehmet ve Ş.'nin onun üzerindeki etkisiyle o da askeri okula kaydolur. Mehmet'in ona "Hanım evladı" şeklinde hitap etmesi ona bir tür kimlik krizi yaşatır. Aziz Nesin bu ifadenin etkisiyle arkadaşının beklentilerine uyum sağlamak için askeri okula gitme kararı alır.

Babalık Aziz Nesin'in babası tevekkül sahibi, kaderci ama aynı zamanda inatçı biridir. Adadaki yangın anında herkes paniğe kapılırken o sükûnetini korur. "Evimiz yanmaz çünkü sigortalı" derken hem güçlü bir imana hem de kendine özgü bir mizah anlayışına sahip olduğunu gösterir. Ancak başkalarının yardım teklifini geri çevirmesi ve kararından dönmemesi, onun ailesini riske atan bir gözüpekliği barındıran otoriter yanına işaret eder. Aziz Nesin için babası bazen oğlunun üstün başarılarıyla sevindirilmesi gereken, bazen kendisinden utanılan, bazen de kendisine minnet duyulan bir karakterdir. Bir baba olarak Aziz Nesin'in hayatında neredeyse yoktur. Yokluğunun kılıfı ise oğluna olan yıkılmaz güvenidir. Bu güven onun baba olarak yokluğunun temel gerekçesi gibidir. Zira dindarlığıyla çevresinin saygısını kazanmış bir adam olarak Aziz Nesin'in her gittiği yerde onun oğlu olduğu için sakınılacağına inanır –ki Aziz Nesin'in okula gitmeyip kaldığı evlerden birinde karşılaştıklarında bunu ona da açıkça ifade eder. Bu durumda onun için babalığın önemli bir kısmı,

çevre tarafından saygı duyulacak bir isim olup hem oğlunun bu isme layık olacağına hem de bu ismin oğluna kalkan olacağına inanmaktır.

PSİKOLOJİ

Utanç Babasının annesinin ölümünün ardından sucuya ödemesi için verdiği parayı bir sebepten ötürü sucuya vermez. Sucu bu parayı babasından istediğinde babasını düşürdüğü durumdan ötürü utanır. Adada yaşarken diğer çocuklar annelerinden veya hizmetlilerden su isterken güğümle eve su taşımaktan utanır. Sadece babasız çocukların alındığı Darüşşafaka'da okuduğu için utanır. Vapura ücretsiz binebilmek için artık öğrencisi olmadığı Darüşşafaka ceketini giymekten utanır. Babasının kurduğu derme çatma evde yaşamaktan utanır. Babasının eşekle sezbe satan bir adam olmasından utanır ama bundan utanan bir çocuk olduğu için de babasından utanır. Babasının kim olduğu hakkında yalan söyler, söylediği yalan ortaya çıkınca yalanından utanır. Hayatta onu utandıran birçok şey olmasına rağmen en derin utanç kaynakları yoğunlukla olarak sınıfsal kökenlidir. Hayatı boyunca bu utancın üstesinden gelebilmek için çok çalışmaktan başka çare göremez. Ancak çok çalışıp kendine saygın bir konum elde ettikten sonra bile yaşına ve mevkisine uygun olmayan işler yapmak zorunda kalır. Bu sefer çocuklarının ondan utandığını hisseder. Böylece hiçbir zaman bu utanç sarmalından kurtulamaz.

Borçluluk Aziz Nesin, kendine yeni kıyafetler alan Börekçi Mehmet Efendi'ye de Galip amcasına giderken yol üstünde karşılaşmış onu evinde misafir eden Zeybekzade Mehmet Efendi'ye de minnet duyar. Ancak onlara duyduğu minnetin karşılığını bir türlü veremez. Onlara gereği gibi teşekkür edemediğini düşünerek tıpkı onlar gibi başkalarına iyilik ederek borcunu ödemeye çalışır. Bu borçluluk duygusu onda o kadar kuvvetli bir duygudur ki askeri okula kaydolduğunda ona düzenli bir hayat sunan devletin imkânlarını kişisel bir borç gibi algılar. Klasik yurttaşlık anlayışından ziyade bir tür şükran yükümlülüğü hisseder. Böylece devlete karşı her gün kendini ispatlamak zorundaymış gibi davranır. Ancak Yol Mükellefiyeti Kanunu'nun sadece köylüleri kapsadığını görünce şehirliyle köylü arasındaki derin sınıfsal adaletsizliğe isyan eder. Aziz Nesin'in bu isyankâr tutumu onun politik duruşunun temel taşlarından biri hâline gelir.

Disiplinlilik Aziz Nesin askeri okulda öğrenciyken kendine sunulan imkânlar karşısında kendini sürekli ispat etmeye çalıştığı için yemekte çıkan tatlıyı hak etmediğini düşündüğünde yemez. Hatta nefisini terbiye etmek için az konuşma egzersizi yaparak iki hafta boyunca kimseyle konuşmadığı bile olur. Tüm bunlar onun sadece zihinsel değil bedensel bir disiplini de benimsediğini gösterir.

Kendini değersizleştirme Aziz Nesin, annesinin cenazesini yıkamak için satın aldıkları suyun parasını sucuya vermek yerine harcamış olması, Davutpaşa Ortaokulundan arkadaşı Tatar Mustafa ile yıllar sonra Ankara'da karşılaştığında onu tanıyamadığı için arkadaşının ona alınması gibi bazı anılarını aktardıktan sonra, en ilgisiz anlarda istemsizce kendine bu anıları hatırlattığını ifade eder. Hatta kendini ödüle layık görüldüğü bir bağlamda bulduğunda, bazı anılarını özellikle hatırlayıp kendi kendini utandırır. Kendi kendini utandırdığı tüm bu süreçlerde aslında kendi kendini değersizleştiren bir iç sese boyun eğmiş.

Şüphelilik Sucu Hafız'ın cephede savaşırken çok bira içen Alman askerlerine bira kalmadığı için katır sidiği içirdiğine inanmaz. Biranın tadını bilmese bile Almanların bira ile idrar arasındaki farkı anlayacaklarını düşünür. O günden sonra Sucu Hafız'ın anlattığı her şeye şüpheyle yaklaşır. Askeri okulda öğrenciyken coğrafya dersinde dünyanın yuvarlak olduğunu öğrendikten sonra bu bilgiden şüphe duymasa bile şüpheli biri gibi davranmanın zararlı olmayacağını düşünüp 24 sayfalık bir makaleyle düşündüğü diğer ihtimalleri dile getirir.

Sorumluluk Babasının sabit bir işinin olmayışı onu ve kız kardeşini bazı sorumlulukları çok erken yaşta almaya mecbur bırakır. Karınlarını para harcamadan doyurmak için doğada çözümler ararlar. Örneğin, ormandan mantar toplarlar. Her gün çeşmeden eve güğümle su taşırlar.

Takdir edilme arzusu Aziz Nesin daha ufacık bir çocukken bile yakaladığı küçük anlarda başkalarını etkileme arzusu duyar. Güneşlenirken aniden beliren komşu kadınla kızını etkilemek için aniden denize balıklama atlar ancak başını taşa çarpar. Yine aynı kadın ve kızının onu güğümle su taşıırken görmesini istemediği için güğümleri bırakır ama kadınla kızın aslında onun farkında bile olmadığını anlayınca incinir. Aziz Nesin yazıkçı komşusu bir akşam eve girerken cüzdanını düşürdüğünde hemen kapısını çalarak onu uyarır. Bunun yaparken doğru olduğunu bildiği bir şeyi

yapar ama aynı zamanda bu davranışının görülmesini, fark edilmesini ve ödüllendirilmesini de ister. Çocuk zihniyle bu ödül, belki küçük bir harçlık ya da sadece sıcak bir teşekkürdür. Ancak beklediği takdir gelmeyince hayal kırıklığı yaşar.

Aziz Nesin'in İsmail Efendi'ye, vinç operatörü İsmail'e ve Kemerburgaz'da evinde kaldığı adamın kardeşi olan nalbanta duyduğu hayranlık, sadece onları izlemekle sınırlı kalmaz; onların yaptığı işi yapabilme arzusu, onların becerikliliğiyle benzer bir etki bırakabilme hayaliyle iç içe geçer. Bu figürler onun gözünde birer kahraman gibidir; güçlü, bilgili ve başkalarının dikkatini çeken insanlar. Dolayısıyla onları dikkatle gözlemlenmek bir gün onlar gibi dikkat çekme, fark edilme ve etkileyici olma arzusunu kamçılar.

Sonunda, askeri okul öğrencisi olduğunda bu arzusunu üniforma giyerek tatmin etmeye çalışır. Okuldan eve evden okula gidip gelirken giydiği üniformanın içinde fark edilmek için arkadaşından özel dikim kaputunu bile ödünç alır. Hatta yağmurlu havada yeterince kimse tarafından görülmeyeceğini hesap ederek dışarı bile çıkmaz.

Onur İzmit'te kaldığı süreçte iki kereste mağazasının kapısında dikilen iki genç onun kişisel onuruna yönelik tehdit oluşturur. Aziz Nesin onların kıyafetlerinden ve tavırlarından dolayı sınıfsal aşağılanma, laf atmalarından dolayı da korku hisseder. Bu tehdit karşısında verdiği tepki onurunu korumaya yönelik stratejik bir sessizlik ve sabırdır. Yolunu değiştirmemesi, duygularını dışa vurmadan kararlılıkla yürümeye devam etmesi, pasif gibi görünse de aslında çok aktif bir onur savunusudur. Ayrıca Darüşşafaka'daki "Kart" lakabıyla alay edilme anısını hatırlayıp bu yeni durumda sessizce ama kararlı bir zafer kazanması da bir onur telafisi ya da geçmişte kırılan onurun onarılması olarak düşünülebilir.

Mizahilik Askeri okulda başarılı öğrencilerle alay edildiği için dışlanmaktan çok korkar. Hem arkadaşları tarafından sevilme hem de başarılı olmanın bir yolunu arar ve sınıf arkadaşlarına kopya vermeye başlar. Bazısını da zorla ders çalıştırır. Yazma kabiliyeti sayesinde esprili karakterini ifade etme imkânı bulur ve mizahı kendine kalkan eder. Böylece diğerleri onunla alay etmeden o kendiyile alay ederek onları silahsız bırakır.

Yabancılaşma Vefa Ortaokulunda okuduğu yıllarda tipi yüzünden ada vapurunda mahsur kalınca vapurda karşılaştığı Mustafa Efendi'nin onu alıp götürdüğü evdeki yaşam, oldukça farklı bir dünyayı temsil eder. Galatasaray ve Fenerbahçe takımlarını tutan kızlar ve babaları arasındaki neşeli tartışmalar, baba ve kızları arasındaki samimiyet ve rahatlık, onun alışıksız olmadığı bir aile ortamını yansıtır. Babalarının kızlarına gösterdiği sevgi ve yakınlık ona yabancı gelir. Nitekim o, kendi ailesinde bu tür bir rahatlığı deneyimlememiştir. O evdeki keyifli atmosfer onun için kendisini ait hissetmediği, kendisinin anlamakta zorlandığı bir dünyadır.

Askeri okula başladığında tanıklık ettiği ihmal ve istismar zinciri onu kendi bedenine yabancılaşmış çocuklarla bir araya getirir. Zira çocuklar kurumun bir parçası olmak yerine onun baskısına maruz kalan bir dış unsur gibidir. Üstelik mağdurların da failerle birlikte cezalandırılması adalet duygusunu sarsar. Böylece çocuklar hem kendi bedenlerine hem de kuruma yabancılaşır. "Kaydıkabul" ve "dönek" gibi etiketler, aidiyeti baştan imkânsız kılar; çocuklar büyümeye zorlanırken bir yandan da ne çocuk olarak kalabilir ne de yetişkin olarak tanınabilir. Kurumun adaletsizliği ve suskunluğu, devleti temsil eden yapıya karşı güveni yıkar; çocuk artık hem şimdiki zamana hem de bu kurumu şekillendiren tarihsel figürlere –örneğin Kâzım Karabekir'in iyi niyetli girişimlerine– yabancılaşır. Böylece burada deneyimlenen yabancılaşma, yalnızca bireysel bir kırılma değil, aynı zamanda toplumsal, tarihsel ve varoluşsal bir kopuş hâlini alır.

KUSUR

Kibir Askeri okullarla sivil okullar arasındaki futbol maçlarında yenileceğini anlayan askeri okul öğrencileri bunu kabul etmeyerek kavga çıkarır. Zira askeri öğrencilerin sivil öğrencilerden üstün olduğuna inanılır. Aziz Nesin de bu kültürün bir parçasıdır. Üstelik okulun en başarılı öğrencisi olarak kendini herkesten üstün görmeye başlar. Babasının kim olduğunu merak eden Haydar Bey'e babasının yanında çalıştığı Naci Bey'in yeğeni olduğu yalanını söyler. Babasından aldığı harçlığın başarısıyla eş güdümlü olması için babasıyla tartışır. Kendine dair kurduğu hayaller başarısıyla beraber büyüdükçe kendini sadece babasına değil, Türkiye'ye bile yakıştıramaz. Ancak Amerika gibi

büyük bir ülkeye giderse kendine layık bir hayat kuracağını düşünür. Tüm bunlar, onun sınıfsal kökenleri bulunan yoğun utanç duygusunu yenmek için başardıklarının bir sonucudur.

ETİK

İdealizm Aziz Nesin'in eğitim hayatı boyunca tanıştığı öğretmenlerin bir kısmı aslında üniversite seviyesinde ders verecek niteliktedir. Hulusi Öktem ünlü bir müzisyen, Sami Yetik ünlü bir ressamdır. Beden eğitimi öğretmeni Nazmi, kentlileşme henüz o kadar yoğun hissedilmezken bile trafik ile insan bedeni arasındaki ilişkiye dair kafa yoran ileri görüşlü biridir. Davut Şükrü ölümü adeta vücudunda taşıyan bir gazidir. Hepsi savaş ertesindeki umuttan payına düşeni almış, "muasır medeniyet" hedefi ile özdeşleşen bir kuşağa aittir. O nedenle yokluk ve acı içindeyken bile modernleşme ve bilimsel eğitim için uğraşırlar. Bu bağlamda Aziz Nesin için bu kuşağın öğretmenleri fedakârlığın ve öğretmenlik ideallerine bağlılığın sembolü hâline gelir.

Vicdan Kurtuluş Savaşı'nın anıları tazeyken çocuklar arasında Yunanlara karşı nefretle girilen eylemlere katılır gibi görünse de bundan hoşlanmaz. İçinde bulunduğu toplumsal nefrete karşı bireysel olarak içten içe karşı durur. Diğer çocuklar Yunan çocukları taşlarken o böyle bir şey yapmaz. Burada milliyetçilik duygusuyla vicdanı arasında bir denge kurmaya çalışırken, amcası Şaban'ın horozunu korumak için karıştığı horoz dövüşü de onu erkeklik ile vicdanı arasında bir denge kurmaya zorlar. Amcasının evindeki gösterişçi kaba erkeklik anlayışı horoz dövüşüyle simgesel bir boyuta taşınmıştır. O ise sadece amcasının horozunu korumak ister. Ancak kendi horozu dövüşürken şiddetin erkekler arasında gündelik bir seyirlik malzeme olduğunu ve sonunda illa bir horozun öleceğini idrak eder. Böylece iyi niyetle dahil olduğu bir düzenin hem faili hem de kurbanı olur.

DEĞİŞİM

Dönüşüm Aziz Nesin öğrencilik yıllarında sık sık sinemaya, tiyatroya ve başka eğlence yerlerine gider. Buralarda yeni sanat formlarıyla tanışır. Ancak bunların en başında müzik öğretmeni olan Hulusi Öktem'in onu davet ettiği konser gelir. Gittiği bu konserde ilk defa seküler bir kitlenin saygı ve huşu içinde müzik dinlediğine tanıklık eder. Bu, hem ülkenin bir kesiminde dönüşen toplumsal değerlerin hem de onun bireysel yolculuğunun bir göstergesidir.

TARTIŞMA SORULARI

1. Aziz Nesin'in çocukluk anılarında yoksulluk yalnızca maddi bir mahrumiyet değil, aynı zamanda eğitim, aidiyet ve özsaygı üzerinde doğrudan etkili bir durumdur. Yoksulluk koşullarında büyüyen bir çocuğun hem eğitim hayatı hem de kişilik gelişimi nasıl şekillenir? Aziz Nesin'in anlatısından yola çıkarak sınıfsal adaletsizliğin birey üzerindeki ahlâki ve varoluşsal etkilerine dair neler söyleyebiliriz?
2. Aziz Nesin'in anılarında hem geleneksel erkeklik kalıplarının (örneğin amcası Şaban'ın modellediği erkeklik) hem de kadın cinselliğine dair çelişkili toplumsal normların izleri görülür. Bu normlar, genç bir erkek olarak Aziz Nesin'in hem kendi bedenine hem de karşı cinse dair algılarını nasıl biçimlendirir? Toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsellik üzerindeki dini, ahlaki ve kültürel baskılar bireyin öznel dünyasını nasıl etkiler?
3. Aziz Nesin farklı sosyal tabakalardan insanlarla çok erken yaşta tanışır –adadaki yazlıkçılar, varlıklı aileler, eskiden şeyh olan ama tekkelerin kapatılmasından sonra devlet memurluğu yapan Naci Bey, İstanbul'un karanlık tarafına tutunan ve cinsel normların dışında kalan Başçı İbrahim, savaşta yaralanmış idealist askeri öğretmenler veya idealist sivil öğretmenler, cinsel istismar mağduru çocuklar, cinsel normların dışına çıkan gençler vb. Tüm bu toplumsal gruplarla vakit geçirerek aslında farklı söylemler arasında gezinme imkânı da bulur. Babasını da göz önünde bulundurarak Aziz Nesin'in bu kişilerin temsil ettiği toplumsal tabakalar ve söylemler arasında en fazla hangilerinin etkisine açık olduğunu söyleyebiliriz? Hangilerinin kendi benliğini şekillendirmesine izin vermiş, hangilerinden çokça etkilenmiştir? Ve ne bakımlardan?